

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΓΕΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ, ΛΑΡΙΣΑ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ»

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΥΠΑΡΧΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ
ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ ΜΑΧΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΔΡ. ΚΟΦΦΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ

ΛΑΡΙΣΑ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ, 2021

Υπεύθυνη Δήλωση

«Δηλώνω υπεύθυνα ότι η συγκεκριμένη μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών του ΠΜΣ Πλήρους Φοίτησης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας «Δημόσια Διοίκηση και τοπική Αυτοδιοίκηση» έχει συγγραφεί από εμένα προσωπικά και δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό. Η εργασία αυτή έχοντας εκπονηθεί από εμένα, αντιπροσωπεύει τις προσωπικές μου απόψεις επί του θέματος και το κείμενο είναι γραμμένο με τα δικά μου λόγια και δεν αποτελεί προϊόν λογοκλοπής από τρίτες πηγές. Οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης διπλωματικής αναφέρονται στο σύνολό τους, δίνοντας πλήρεις αναφορές στους συγγραφείς, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο».

Αναγνώστου Μάχη

Η Δηλούσα

Ευχαριστίες

Για την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Κόφφα Στέφανο, για τη καθοδήγηση, τις πολύτιμες συμβουλές και την επίβλεψη της εργασίας.

Θα ήθελα, επίσης, να ευχαριστήσω θερμά την οικογένεια μου για την υποστήριξη και την κατανόηση τους σε κάθε προσπάθεια μου.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μετανάστευση

Η μετανάστευση είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο που έχει πάρει τεράστιες διαστάσεις τα τελευταία χρόνια. Από τα αρχαία χρόνια οι άνθρωποι αλλά και τα ζώα μετακινούνταν από περιοχή σε περιοχή αναζητώντας καλύτερες συνθήκες ζωής. Στις μέρες μας οι άνθρωποι οδηγούνται στην μετανάστευση κυρίως για λόγους οικονομικούς ή λόγω δυσκολίας εύρεσης εργασίας στον τόπο τους όπως και εξαιτίας των δικτατορικών καθεστώτων που υπάρχουν στις χώρες τους.

Τις τελευταίες δεκαετίες ολόκληρη η Ευρώπη έχει μετατραπεί από χώρα αποστολής που ήταν σε χώρα υποδοχής. Στο γεγονός αυτό συνέβαλαν οι οικονομικές ανισότητες που υπάρχουν μεταξύ των χωρών και ωθούν πλήθος ανθρώπων να αναζητούν χώρες όπου θα μπορούν να εργαστούν.

Το φαινόμενο της μετανάστευσης είναι έντονο και στην Ελλάδα εδώ και πολλά χρόνια, πλήθος μεταναστών και προσφύγων από διάφορες χώρες φτάνουν στη χώρα μας για να αναζητήσουν ένα πιο ασφαλές τόπο ώστε να μπορέσουν να ζήσουν και να εργαστούν. Αυτή η αθρόα προσέλευση τους έχει δημιουργήσει πλήθος επιπτώσεων τόσο θετικών όσο και αρνητικών. Πολλές φορές οι μετανάστες αντιμετωπίζονται ως «απειλή» από τους Έλληνες εξαιτίας της μη σωστής προετοιμασίας του ελληνικού λαού να δεχτεί το διαφορετικό στοιχείο.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το μεταναστευτικό είναι ένα αέναο φαινόμενο που στις μέρες μας έχει λάβει δραματικές διαστάσεις. Η Ευρώπη δέχεται τα τελευταία χρόνια μεγάλο αριθμό μεταναστών. Η χώρα μας που για πολλά χρόνια ήταν αποκλειστικά χώρα αποστολής έχει μετατραπεί τις τελευταίες δεκαετίες σε χώρα υποδοχής μεταναστών. Τα άτομα αυτά που έρχονται στη χώρα μας είναι είτε μετανάστες είτε προσφυγές που αναζητούν ένα καλύτερο τρόπο ζωής. Καταλυτικός είναι ο ρόλος της εκπαιδευτικής πολιτικής που ακολουθείται για την ομαλότερη ένταξη των μεταναστών στο σχολείο και στην κοινωνία ώστε να μάθουν να συνυπάρχουν αρμονικά στην χώρα υποδοχής.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να γίνει αρχικά μια παρουσίαση της έννοιας της μετανάστευσης, των βασικών αιτιών του φαινομένου και να παρουσιαστούν τα είδη της μετανάστευσης. Αναφέρονται ακόμη τα είδη των μεταναστών και οι επιπτώσεις του φαινομένου τόσο για τη χώρα αποστολής όσο και για τη χώρα υποδοχής. Στη συνέχεια, γίνεται μια ιστορική επισκόπηση του μεταναστευτικού φαινομένου τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ελλάδα καθώς παρουσιάζονται και κάποια ιστορικά στοιχεία για την εκπαίδευση. Παρουσιάζεται ακόμη η μεταναστευτική πολιτική που έχει ακολουθήσει όλα αυτά τα χρόνια η Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και η Ελλάδα καθώς γίνεται και αναφορά στα σπουδαιότερα νομοθετήματα σχετικά με το μεταναστευτικό φαινόμενο καθώς και σχετικά με την εκπαιδευτική πολιτική που ακολουθήθηκε αναφορικά με την ομαλή ένταξη και εκπαίδευση των μαθητών μεταναστών που κατέφθαναν στην Ευρώπη. Καταλυτικός είναι ο ρόλος της εκπαίδευσης που μέσω των γνώσεων και των αξιών που μεταλαμπαδεύονται στα παιδιά καθίσταται ευκολότερη η ένταξη τους στο σχολικό και κοινωνικό περιβάλλον. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στους μετανάστες μαθητές που φοιτούν στο ελληνικό σχολείο και στο θεσμικό πλαίσιο που ισχύει για την εκπαίδευση τους. Παρουσιάζονται ακόμη τα μοντέλα εκπαίδευσης μεταναστών και δίνεται περισσότερη έμφαση στη διαπολιτισμική εκπαίδευση και πως αυτή εφαρμόζεται στη χώρα μας. Στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι πέρα από το να μεταδώσει γνώσεις στα παιδιά να τους μεταλαμπαδεύσει αξίες όπως ο αλληλοσεβασμός, η αλληλοκατανόηση, η αγάπη, η αποδοχή, ο σεβασμός και η αποδοχή της διαφορετικότητας. Όλα αυτά θα καταφέρουν να οδηγήσουν στην ομαλή και ειρηνική συνύπαρξη όλων μας στην πολυπολιτισμική πλέον κοινωνία όπου ζούμε. Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να μελετήσει το μεταναστευτικό φαινόμενο στην Ευρώπη και στη χώρα μας και πως η Ευρωπαϊκή ένωση και η Ελλάδα

διαχειρίστηκαν αυτή τη κατάσταση. Σημαντικό ρόλο στη διαχείριση των μεταναστών και στην ένταξη τους διαδραμάτισε η εκπαίδευση και το σχολείο. Μέσω της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης θα μπορέσουν τα παιδιά να μάθουν να αποδέχονται και να σέβονται τη διαφορετικότητα.

Λέξεις κλειδιά

Μεταναστευτικό, εκπαιδευτική πολιτική, ένταξη μεταναστών, θεσμικό πλαίσιο, διαπολιτισμική εκπαίδευση, πολυπολιτισμική κοινωνία.

Abstract:

People often think of migration as a recent phenomenon. However, migration has been a feature of human existence for centuries. Yet, what differentiates the most recent phase of migration is the diversion in migration flows; many countries, Greece included, that traditionally supplied labour, have now transformed into destination countries. The individuals fleeing their country of origin, whether immigrants or refugees, share something in common: the quest for a better life. Education plays a crucial role in guiding refugees and other migrants from third countries in adapting to a new country and culture, as well as in establishing social relations within their host communities.

This thesis provides a historical overview of migration, its causes/motives and patterns, as well as its impact on both the countries of origin as well as destination. Greece and different European regions are covered in the analysis. Some historical data on education is also presented. Moreover, this paper/thesis outlines the EU approach and the national policies pursued by referencing key legislation related to migration and the integration of migrants in their education and training systems. The identified priorities for education include integrating newly arrived migrants into mainstream education structures as early as possible; preventing underachievement among migrants as well as social exclusion; and fostering intercultural dialogue.

Special reference is made to migrant students attending Greek schools and to the institutional framework underpinning their education. By perusing the various education models, emphasis is placed on intercultural education and its practical application in Greece. The aims of intercultural education go beyond passive coexistence, to achieve a developing and sustainable way of living together in

multicultural societies through the creation of understanding of, respect for and dialogue between the different cultural groups. In sum, intercultural education paves the way to creating an identity based on the explicit acknowledgement that diversity can be a resource for the development of the society.

Key words:

Migration, national education policy, integration of migrants, policy framework, intercultural education.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
1. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ	11
1.1. Η έννοια της μετανάστευσης	11
1.2. Αίτια μετανάστευσης	12
1.3. Είδη Μετανάστευσης	13
1.4. Είδη Μεταναστών	14
1.5. Επιπτώσεις της Μετανάστευσης	16
2. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	19
2.1. Το μεταναστευτικό φαινόμενο στην Ευρώπη	19
2.1.1. Ιστορικά στοιχεία για την εκπαίδευση στην Ευρώπη	22
2.2. Το μεταναστευτικό φαινόμενο στην Ελλάδα	23
2.2.1. Ιστορική αναδρομή	23
2.2.2. Πρόσφατα δεδομένα-Από το 2011 έως σήμερα	26
2.2.3. Ιστορικά στοιχεία για την εκπαίδευση στην Ελλάδα	27
3. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ	29
3.1. Μηχανισμοί και μέτρα αντιμετώπισης της μεταναστευτικής κρίσης	30
3.1.1. Αποτίμηση της κατάστασης	32
3.2. Διαχείριση της μεταναστευτικής κρίσης από την Ελλάδα	40
4. Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	50
4.1. Εκπαίδευση και εκπαιδευτικό σύστημα	50
4.2. Ο κοινωνικοποιητικός ρόλος του σχολείου	50
4.3. Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα	51
4.4. Πολυπολιτισμικότητα στο σχολείο	52
4.5. Χαρακτηριστικά των μεταναστών μαθητών	54
5. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ	59
5.1. Πρότυπα εκπαίδευσης για τη διαχείριση της διαφορετικότητας	59
5.2. Η εκπαιδευτική πολιτική της Ελλάδας για τους πρόσφυγες και τους μετανάστες	61
5.3. Διαπολιτισμική εκπαίδευση	61

5.4. Στόχοι και αξιώματα της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης	65
5.5. Θεσμικό πλαίσιο εκπαίδευσης μεταναστών	67
5.5.1. Το φαινόμενο της διγλωσσίας	72
6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	74
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	76

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το μεταναστευτικό φαινόμενο αποτελεί ένα διαχρονικό φαινόμενο που ταλανίζει πολλά χρόνια τις ανθρώπινες κοινωνίες. Παλιότερα οι άνθρωποι μετανάστευαν από το ένα μέρος στο άλλο για περιβαλλοντολογικούς λόγους, για να αναζητήσουν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης. Στις μέρες μας οι άνθρωποι μεταναστεύουν και αφήνουν τον τόπο προέλευσης τους κυρίως για οικονομικά και πολιτικά αίτια όπως είναι οι πόλεμοι και τα δικτατορικά καθεστάτα.

Ειδικά μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο οι μεταναστευτικές ροές στην Ευρώπη ήταν έντονες. Πλήθος νομοθετημάτων και μέτρων ελήφθησαν ήδη από πολύ νωρίς και επιχειρήθηκε να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο. Η Ευρωπαϊκή ένωση και τα κράτη μέλη της προσπάθησαν μέσω της εφαρμογής μεταναστευτικής πολιτικής να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις αθρόες μεταναστευτικές ροές που εισέρρεαν στην Ευρώπη και να διαχειριστούν όσο γινόταν καλύτερα την κατάσταση σχετικά με την ένταξη των μεταναστών και την παραμονή τους.

Το ίδιο πρόβλημα αντιμετώπισε και η χώρα μας πολύ έντονα. Η Ελλάδα από χώρα αποστολής μεταναστών που ήταν έως το 1970 μετατράπηκε σε χώρα υποδοχής. Η παγκόσμια οικονομική κρίση αλλά και οι δύσκολες συνθήκες όπως πόλεμοι οδήγησαν πλήθος μεταναστών στη χώρα μας προκειμένου να διασφαλίσουν ένα ποιοτικότερο μέλλον γι' αυτούς και τις οικογένειες τους. Η ελληνική κυβέρνηση προσπάθησε με πλήθος νομοθετημάτων να διαχειριστεί αυτή την πρωτόγνωρη και δύσκολη κατάσταση που βίωνε η χώρα ώστε να μπορέσει να δώσει λύση στο πρόβλημα. Σε όλη αυτή την προσπάθεια υπήρχαν πολλές δυσκολίες. Οι μετανάστες που κατάφεραν να μείνουν νόμιμα στη χώρα μας αποτελούν σήμερα ένα υψηλό ποσοστό το οποίο ζει ανάμεσα μας, τα παιδιά των μεταναστών αποτελούν μεγάλο μέρος του μαθητικού πληθυσμού. Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι στην πολιτική της ένταξης των μεταναστών στη σύγχρονη κοινωνία καθοριστικό ρόλο διαδραματίζει η εκπαίδευση. Το σχολείο και το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα στο σύνολο του είναι τα κυριότερα μέσα για να ενταχθούν ομαλά τα παιδιά των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία. Στο σχολικό περιβάλλον τα παιδιά πέρα από γνώσεις αποκτούν και αξίες που θα τα βοηθήσουν να κοινωνικοποιηθούν. Οι αξίες αυτές είναι ο αλληλοσεβασμός, η αποδοχή της διαφορετικότητας, η αλληλοκατανόηση, η ισότητα, η ισονομία και η αλληλεγγύη σε όλους τους ανθρώπους της κοινωνίας. Οι αξίες αυτές

μπορούν να μεταδοθούν μέσω της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ώστε το σύνολο των ατόμων να είναι σε θέση να δέχεται και να αγκαλιάζει τη διαφορετικότητα.

Με βάση όλα τα παραπάνω, σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να μελετηθεί το φαινόμενο της μετανάστευσης τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ελλάδα καθώς η αντιμετώπιση της μεταναστευτικής κρίσης από την Ευρώπη αλλά και τη χώρα μας. Παρουσιάζεται επίσης ο ρόλος της εκπαίδευσης στην ένταξη των μαθητών μεταναστών καθώς και η ελληνική εκπαιδευτική πολιτική που εφαρμόζεται.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά για την έννοια της μετανάστευσης καθώς αναφέρονται τα αίτια, τα είδη της και οι επιπτώσεις της. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται το μεταναστευτικό φαινόμενο στην Ευρώπη αλλά και στην Ελλάδα καθώς αναφέρονται και ιστορικά στοιχεία για την εκπαίδευση αντίστοιχα. Στο τρίτο κεφάλαιο θεωρήθηκε σκόπιμο να παρουσιαστούν οι μηχανισμοί και τα μέτρα αντιμετώπισης της μεταναστευτικής κρίσης από την Ευρώπη και την Ελλάδα. Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται ο ρόλος της εκπαίδευσης και στο πέμπτο αναλύεται η ελληνική εκπαιδευτική πολιτική που ακολουθείται για τους μετανάστες μαθητές.

1. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

1.1. Η έννοια της μετανάστευσης

Σύμφωνα με τους Λιανό και Μπένο (2003, σελ 69-70) μετανάστευση είναι η γεωγραφική μετακίνηση των ανθρώπων από έναν τόπο σε έναν άλλον για μόνιμη ή προσωρινή εγκατάσταση και αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα, με στόχο την αλλαγή του τρόπου ζωής και την αναζήτηση καλύτερης τύχης. Η λέξη μετανάστευση έχει την ρίζα προέλευσης της στο ρήμα μεταναστεύω και αποτελεί ένα είδος πληθυσμιακής κινητικότητας στον περιβάλλοντα χώρο.

Ως χώρα μόνιμης κατοικίας ή διαμονής εννοούμε την χώρα στην οποία το άτομο κατέχει την μόνιμη κατοικία του, στην οποία ζει και χρησιμοποιεί καθημερινά. Ένα σύντομο ταξίδι στο εξωτερικό για ψυχαγωγικούς λόγους δεν αλλάζει την μόνιμη κατοικία (Πουλοπούλου-Εκμέ, 2007).

Η μετανάστευση ως φαινόμενο δεν αφορά κατά αποκλειστικότητα μόνο το ανθρώπινο είδος. Είναι ένα φαινόμενο βιολογικό που συμβαίνει/πραγματοποιείται από τότε που άρχισε να υπάρχει ζωή στον πλανήτη μας. Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι δεν μεταναστεύει μόνο το ανθρώπινο είδος αλλά και διάφορα είδη του ζωικού βασιλείου προκειμένου να εξασφαλίσουν καλύτερες συνθήκες και τόπους διαβίωσης (Οικονομίδου, 1961).

Η μετανάστευση του ανθρώπινου είδους διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο καθώς μέσω των μετακινήσεων από περιοχή σε περιοχή διαδίδονται πολιτισμοί, ήθη και έθιμα. Για παράδειγμα χάρη στη μετανάστευση, τόσο η χώρα μας όσο και πληθώρα άλλων χωρών βοήθησαν ώστε να δημιουργηθεί η κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική κληρονομιά που έχουμε σήμερα (Μουσούρου, 1991).

Πάρα πολλοί άνθρωποι σε καθημερινή βάση φεύγουν από τις χώρες τους προσπαθώντας με αυτό τον τρόπο να εγκαταλείψουν τις δύσκολες συνθήκες στις οποίες διαβιώνουν και αναζητούν ένα καλύτερο μέλλον σε ξένες χώρες με καλύτερο βιοτικό επίπεδο. Όμως, ακόμα και στον τόπο που πηγαίνουν οι συνθήκες διαβίωσης τουλάχιστον στην αρχή δεν είναι ιδανικές. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι εδώ και πολλά χρόνια η άποψη ότι πρέπει να υπάρξει μια ενιαία πολιτική ικανή να εμποδίζει τις μεταναστευτικές εισροές στην Ευρωπαϊκή Ένωση και συνεπώς και στην Ελλάδα

οδήγησε τους πληθυσμούς σε εχθρική στάση έναντι των αλλοδαπών. Αυτό έχει ως συνέπεια να προκαλεί στους μετανάστες αισθήματα φόβου, εχθρότητας, αμφιβολίας και προκατάληψης σχετικά με το τι πρόκειται να συμβεί (Τσιάκαλος, 2000).

Η μετανάστευση αποτελεί μαζί με τις γεννήσεις και τους θανάτους τις κυριότερες δημογραφικές διαδικασίες που επηρεάζουν και μεταβάλλουν τον μέγεθος του πληθυσμού (Τσαούσης, 1991).

1.2. Αίτια μετανάστευσης

Μεγάλο μέρος της επιστημονικής κοινότητας έχει ασχοληθεί με το φαινόμενο της μετανάστευσης. Έχουν διατυπωθεί συνεπώς ποικίλες θεωρίες αναφορικά με τα αίτια αυτού του φαινομένου. Κατά γενική ομολογία όμως οι κυριότερες αιτίες που προκαλούν την μετανάστευση των ανθρώπων από ένα μέρος στο άλλο αποτελούν οι μεγάλες κοινωνικό-οικονομικές διαφορές που υπάρχουν από χώρα σε χώρα καθώς και το βιοτικό επίπεδο που είναι καλύτερο σε κάποιες χώρες. Έτσι πληθυσμοί εγκαταλείπουν τη χώρα προέλευσης τους αναζητώντας καλύτερες συνθήκες διαβίωσης σε άλλη χώρα.

Μια κατηγοριοποίηση των βασικών αιτιών της μετανάστευσης είναι η ακόλουθη:

- Οικονομικά Αίτια

Από τις βασικότερες αιτίες μετανάστευσης όπως ήδη αναφέραμε πιο πάνω είναι μεγάλες κοινωνικό-οικονομικές ανισότητες που υπάρχουν ανάμεσα στις χώρες. Όσο λοιπόν αυξάνονται και γίνονται έντονες αυτές οι ανισότητες τόσο αυξάνεται και το Μεταναστευτικό Φαινόμενο. Σύμφωνα με τη θεωρία της μακροοικονομίας αυτό που ωθεί τους ανθρώπους στη μετανάστευση είναι ο συνδυασμός της αναζήτησης για δουλειά και η ύπαρξη ανεργίας σε υψηλό ποσοστό σε έναν τόπο (Green, 2004 σελ. 114-115). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αλλαγή που προέκυψε από τον τρόπο που καλλιεργείται η γη με την βιομηχανοποίηση που έχει ως αποτέλεσμα την ελάττωση των θέσεων εργασίας ωθώντας πληθυσμούς σε μετανάστευση.

Καθοριστικό ρόλο εκτός από τις οικονομικές απολαβές στην εργασία διαδραματίζει και το αίσθημα ασφάλειας που νιώθει ο μετανάστης στην χώρα υποδοχής. Αυτή η ασφάλεια προκύπτει από παροχές στον τομέα της υγείας όπως ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και οικογενειακά επιδόματα που δίδονται στους μετανάστες κατά τακτά χρονικά διαστήματα. Καταλήγουμε λοιπόν στο συμπέρασμα ότι το μεταναστευτικό

φαινόμενο εξαρτάται άμεσα από τις οικονομικές και ασφαλιστικές ανισότητες ανάμεσα στις χώρες.

- Περιβαλλοντικά Αίτια

Μια άλλη αιτία της μετανάστευσης αποτελεί η γεωγραφική θέση μιας χώρας και η έκθεση της σε δύσκολες (ακόμα και ακραίες) καιρικές συνθήκες. Οι δύσκολες αυτές καταστάσεις ωθούν πληθυσμούς που διέμεναν σε τέτοιες περιοχές να μετακινηθούν και να αναζητήσουν ασφαλή και εύφορα εδάφη (Βγενόπουλος, 1998, σελ. 42).

Ακόμα οι φυσικές καταστροφές που συμβαίνουν σε ορισμένες περιοχές όπως οι πλημμύρες, η ξηρασία είναι λόγοι που οδηγούν στην υποβάθμιση της ποιότητας του εδάφους που έχει ως επακόλουθο την μετανάστευση πληθυσμού που αρχικά διαβιούσε στις περιοχές αυτές (Πουλοπούλου-Εκμέ, 2007).

- Πολιτικοί λόγοι – Πόλεμοι στην χώρα προέλευσης

Σε μεγάλο ποσοστό οι χώρες από όπου προέρχονται οι μετανάστες και οι πρόσφυγες είναι σε καθεστώς πολέμου (διεθνούς ή εμφυλίου) ή υπό δικτατορικού καθεστώτος. Τα αρνητικά αποτελέσματα που δημιουργούν τα καθεστάτα στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα έχουν ως απόρροια τις αθρόες μεταναστεύσεις πληθυσμών αναζητώντας μια καλύτερη ζωή ως μετανάστες ή πρόσφυγες (Πουλοπούλου-Εκμέ, 2007). Πιο συγκεκριμένα, οι περισσότεροι πόλεμοι που έχουν πραγματοποιηθεί τις τελευταίες δεκαετίες σε περιοχές της Ανατολής να έχουν οδηγήσει σε μετακινήσεις πληθυσμών προς την Ευρώπη, με μεγάλο μέρος αυτών να έχουν φτάσει στην Ελλάδα.

1.3. Είδη Μετανάστευσης

Τα είδη της μετανάστευσης διαμορφώνονται με διαφορετικά κριτήρια κάθε φορά ως εξής:

- Προσωρινή ή Μόνιμη Μετανάστευση

Η προσωρινή μετανάστευση είναι η μετανάστευση σε χώρα του εξωτερικού για χρονικό διάστημα μικρότερο της μίας χρονιάς, ενώ η μόνιμη μετανάστευση είναι η μεταφορά ατόμων σε άλλη χώρα ώστε να διαμείνουν εκεί για παραπάνω από ένα χρόνο (Τσαούσης Δ. 1991, σελ. 238).

- Εκούσια και Αναγκαστική Μετανάστευση

Η εκούσια μετανάστευση είναι αποτέλεσμα προσωπικής επιλογής του ατόμου ενώ η αναγκαστική είναι αποτέλεσμα κυρίως κοινωνικό-οικονομικών και πολιτικών καταστάσεων που ισχύουν σε μια χώρα και ωθούν το άτομο να μετακινηθεί σε άλλη χώρα (Τσαούσης, 2003 σελ. 239-240).

- Εσωτερική και Εξωτερική Μετανάστευση

Εσωτερική είναι η μετανάστευση που αναφέρεται στην μετακίνηση του ατόμου ή μέρος του πληθυσμού από ένα μέρος σε ένα άλλο αλλά δεν ξεπερνά τα όρια του ίδιου του κράτους, ενώ εξωτερική είναι η μετανάστευση που αφορά την μετακίνηση πληθυσμού ή ατόμων από μία χώρα σε μια άλλη.

Η εξωτερική μετανάστευση χωρίζεται σε τέσσερα επιμέρους στάδια σύμφωνα με τον κ. Δαμανάκη (1989, σελ. 179):

- i. Μετακίνηση σε ξένη χώρα
- ii. Προσαρμογή στην νέα κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα της νέας χώρας
- iii. Λήψη απόφασης για επιστροφή στην πατρίδα
- iv. Προσαρμογή στα δεδομένα της χώρας προέλευσης

- Κυκλική και Ατελής Μετανάστευση

Με τον όρο κυκλική μετανάστευση εννοούμε την κατ' επανάληψη μετακίνηση ενός ανθρώπου ή ενός συνόλου μεταξύ του τόπου προέλευσης του και της χώρας διαμονής, ενώ με τον όρο ατελή μετακίνηση εννοούμε την μετακίνηση των ανθρώπων σε άλλο μέρος διαφορετικό από αυτό της προέλευσης τους προκειμένου να βρουν εργασία (Πουλοπούλου-Εκμέ, 2007, σελ 55).

- Ατομική και Ομαδική Μετανάστευση

Τέλος ένα ακόμα είδος στο οποίο διακρίνεται η μετανάστευση είναι από τη μια πλευρά η ατομική μετανάστευση που αφορά ένα άτομο ή μια μικρή ομάδα ατόμων όπως μια οικογένεια, ενώ από την άλλη πλευρά η ομαδική μετανάστευση αφορά μεγάλο αριθμό ανθρώπων που συνήθως έχουν κοινή προέλευση (Πουλοπούλου-Εκμέ, 2007, σελ 58).

1.4. Είδη Μεταναστών

1) Κανονικοί Μετανάστες

Στους κανονικούς μετανάστες ανήκουν όσοι άνθρωποι έχουν έρθει στην χώρα με νόμιμο τρόπο και έχουν επίσης καταγραφεί στα μητρώα των αρμοδίων αρχών. Υποκατηγορίες των κοινωνικών μεταναστών στη χώρα μας είναι οι εξής:

- Ομογενείς

Ομογενείς είναι οι μετανάστες οι οποίοι έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα ή απλά διαθέτουν την Ελληνική Υπηκοότητα αλλά μένουν σε χώρες του εξωτερικού. Συνήθως τα άτομα αυτά διαθέτουν διπλή υπηκοότητα. Οι ομογενείς μπορούν να έρθουν στην Ελλάδα κάνοντας χρήση του διαβατηρίου τους ή επιδεικνύοντας απλώς την ταυτότητα τους αν μένουν σε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- Αλλογενείς

Με βάση το Ελληνικό δίκαιο όσοι ανήκουν σε άλλη φυλή και είναι ξένοι προς τα ελληνικά ήθη και έθιμα χαρακτηρίζονται ως αλλογενείς με διάκριση στον αλλογενή αλλοδαπό και στον ομογενή αλλοδαπό με την μόνη διαφορά τους να εντοπίζεται στην κατοχή ή μη της Ελληνικής ιθαγένειας (Πουλοπούλου – Εκμέ 2007, σελ 51, 53).

2) Μετανάστες που έχουν προσκληθεί από εργοδότη

Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει άτομα που έχουν έρθει στη χώρα μετά από πρόσκληση κάποιου εργοδότη για να εργαστούν. Η διάρκεια της άδειας παραμονής που μπορεί να τους δοθεί είναι έως δώδεκα μήνες ενώ μπορεί να παραταθεί έως και πέντε έτη. Ο χρόνος αυτός είναι πάντα άμεσα εξαρτώμενος από την σύμβαση εργασίας που υπογράφουν με τον αντίστοιχο εργοδότη (Ν. 4018/2011 βάσει της 380/2008/ΕΚ).

3) Μη κανονικοί μετανάστες

Με τον συγκεκριμένο όρο “μη κανονικοί μετανάστες” ή διαφορετικά “παράνομοι μετανάστες” αναφερόμαστε στους ανθρώπους οι οποίοι έχουν έρθει στην χώρα μας στο παρελθόν με νόμιμο τρόπο έχοντας ακολουθήσει όλες τις νόμιμες διαδικασίες αλλά μετά το πέρας του επιτρεπόμενου χρόνου παραμονής αυτοί δεν έφυγαν από την χώρα. Το φαινόμενο της παράνομης μετανάστευσης αυξάνεται με ταχείς ρυθμούς τις τελευταίες δεκαετίες τόσο στην Ελλάδα όσο και στον υπόλοιπο κόσμο (Ναζάκης και Χλέτζος, 2001, σελ. 8).

4) Πρόσφυγες

Με τον όρο πρόσφυγες γίνεται αναφορά στους ανθρώπους που έχουν διωχθεί από τον τόπο προέλευσης τους. Οι βασικότεροι λόγοι που έχουν διωχθεί είναι συνήθως οι διαφορετικές πολιτικές ή θρησκευτικές ιδεολογίες τους. Όταν φεύγουν από τη χώρα τους αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχει δυνατότητα επιστροφής, με συνέπεια να ψάχνουν άσυλο σε άλλες χώρες. Ο αριθμός των αιτούντων άσυλο στην Ευρώπη συνεχώς αυξάνεται τα τελευταία χρόνια (Κοτζαμάνης Β. και Καρκούλη, Α. 2016).

Τις τελευταίες δεκαετίες οι πρόσφυγες χωρίζονται σε δυο μεγάλες κατηγορίες, τους οικονομικούς και τους πολιτικούς. Οι οικονομικοί πρόσφυγες είναι αυτοί που αφήνουν τη χώρα τους θέλοντας να ξεφύγουν από τη φτώχεια και τις δύσκολες οικονομικές συνθήκες. Πολιτικοί είναι αυτοί που εγκαταλείπουν τη χώρα τους επειδή τα πολιτικά καθεστάτα που ισχύουν στη χώρα προέλευσης τους είναι δυσβάσταχτα και τους στερούν τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα τους (Πετρινώτη, 1993 σελ. 15).

1.5. Επιπτώσεις της Μετανάστευσης

1) Επιπτώσεις της Μετανάστευσης στη χώρα υποδοχής

Αδιαμφισβήτητα η αθρόα εισροή μεταναστών σε μια χώρα είτε αυτοί είναι νόμιμοι είτε παράνομοι έχει πλήθος αποτελεσμάτων θετικών και αρνητικών σε κοινωνικό-οικονομικό, κρατικό και δημογραφικό επίπεδο.

- Θετικές επιπτώσεις

Η έντονη εισροή μεταναστών φέρνει σε μια χώρα αρκετά θετικά αποτελέσματα που έχουν σχέση με την οικονομία της. Όπως είναι κοινώς γνωστό ο μεταναστευτικός πληθυσμός ασχολείται κατά κύριο λόγο με δουλειές όπου οι γηγενείς αποφεύγουν να κάνουν είτε επειδή είναι δύσκολες είτε επειδή τις θεωρούν κατώτερες. Επίσης η πλειονότητα των μεταναστών εργάζεται στο παραγωγικό κομμάτι έτσι οι επιχειρήσεις επωφελούνται καθώς έχουν στο δυναμικό τους εργάτες με χαμηλό κόστος (Ναξάκης & Χλέτσος, 2001).

Επιπλέον, το γεγονός αυτό βοηθά και την οικονομία της χώρας στο σύνολο της καθώς υπάρχει διαθέσιμη άφθονη και φτηνή εργατική δύναμη (Πατινιώτης, 1990).

Σχετικά με τους μετανάστες που ασφαλιζονται, προσδίδουν ένα πλεονέκτημα στην οικονομία της χώρας καθώς με τον τρόπο αυτό ενισχύουν τα ασφαλιστικά ταμεία. Παράλληλα οι μετανάστες εκτός από εργάτες είναι και καταναλωτές. Έτσι ξοδεύουν μέρος των χρημάτων τους στην εγχώρια αγορά και συνάμα συνεχίζουν να είναι τμήμα της ενεργούς ζήτησης (Ναξάκης & Χλέτσος, 2001, σελ 26).

Τέλος, στις θετικές επιπτώσεις που φέρει η είσοδος μεταναστών στη χώρα υποδοχής συγκαταλέγεται και το γεγονός ότι το κράτος δεν επιβαρύνεται με την παροχή εκπαίδευσης στους μετανάστες. Αυτό γίνεται διότι μεγάλο μέρος μεταναστών δε γράφουν τα παιδιά τους στο σχολείο από την αρχή ή γιατί μεγάλο μέρος των αλλοδαπών μαθητών σταματούν τη φοίτηση τους στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (Πατινιώτης, 1990).

- Αρνητικές επιπτώσεις

Οικονομικό επίπεδο

Εκτός από τα θετικά αποτελέσματα που εκτενώς αναφέραμε προηγουμένως, η εισροή μεταναστών έφερε και αρνητικά αποτελέσματα στην οικονομία της χώρας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι η πληθώρα του φθηνού και άφθονου εργατικού δυναμικού που αποτελούνταν από μετανάστες λειτουργούσε σε βάρος των ντόπιων. Συνάμα, διαπιστώνεται ότι εισροή μεταναστευτικού ρεύματος είχε αυξήσει και την παράνομη εργασία ειδικά στη γεωργία (Πετρινώτη, 1993, σελ. 75).

Κοινωνικό επίπεδο

Η έλευση των μεταναστών με διαφορετικά πολιτισμικά στοιχεία (όπως γλώσσα, θρησκεία, ήθη, έθιμα) από τους γηγενείς λογικό είναι να οδηγήσει στην αποσταθεροποίηση της κοινωνικής συνοχής της χώρας υποδοχής. Απόρροια αυτής της κοινωνικής αποσταθεροποίησης αποτελούν οι εκδηλώσεις ρατσιστικών και ξενοφοβικών συμπεριφορών (Ναξάκης & Χλέτσος, 2001). Υπάρχει δηλαδή μια διαμάχη ανάμεσα στους ανθρώπους της χώρας υποδοχής και στους μετανάστες με τις δυο πλευρές να επιδιώκουν να κρατήσουν την πολιτισμική τους ταυτότητα. Λογικό είναι να υπερισχύσει η κουλτούρα των γηγενών λόγω αριθμητικής υπεροχής (Δαμανάκης, 1989, σελ 31).

2) Επιπτώσεις της Μετανάστευσης για τη χώρα Αποστολής

Η μετανάστευση δημιουργεί επιπτώσεις τόσο θετικές όσο και αρνητικές και για τη χώρα αποστολής μεταναστών. Οι επιπτώσεις αυτές αφορούν την οικονομία της χώρας καθώς και την πληθυσμιακή της δομή.

- Θετικές επιπτώσεις

Οι θετικές επιπτώσεις που προκύπτουν από την αποστολή μεταναστών για μια χώρα σχετίζονται κατά κύριο λόγο με την οικονομία. Η μετανάστευση έδωσε έστω και προσωρινά λύση στο πρόβλημα που ταλανίζει συνήθως μια χώρα, αυτό της ανεργίας (Κασιμάτη, 1984). Δεν πρέπει να παραλείψουμε να αναφέρουμε ότι οι οικονομικοί μετανάστες αποτελούσαν πηγή εσόδων για τη χώρα τους καθώς κατά καιρούς έστελναν εμβάσματα στις οικογένειες που είχαν αφήσει πίσω (Κασιμάτη, 1984). Αυτό είχε ως επακόλουθο πέραν της οικονομικής βοήθειας στη χώρα να διατηρείται με αυτόν τον τρόπο η ευημερία και η ειρήνη (Μουσούρου, 1991).

- Αρνητικές επιπτώσεις

Πέραν όμως των θετικών επιπτώσεων που φέρει η μετανάστευση για τη χώρα αποστολής, υπάρχουν και αρκετές αρνητικές επιπτώσεις κυρίως σε οικονομικό και δημογραφικό επίπεδο.

Οικονομικό επίπεδο

Η χώρα αποστολής μεταναστών είχε δαπανήσει για πολλά χρόνια πολλά χρήματα για την υγεία, την παιδεία και άλλες κοινωνικές παροχές για μεγάλο μέρος των μεταναστών. Αρνητικό είναι ακόμη και το γεγονός ότι η χώρα αποστολής στερείται εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό, που μελλοντικά θα μπορούσε να βοηθήσει στην οικονομική εξέλιξη της χώρας (Μουσούρη, 1991).

Δημογραφικό επίπεδο

Εξαιτίας του μεταναστευτικού φαινομένου μέρος του πληθυσμού μιας χώρας που κυρίως είναι σε νεαρή ηλικία – μεταξύ 20-35 ετών- που αποτελεί την πιο παραγωγική ηλικία εγκαταλείπουν μια χώρα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να υπάρχει υπογεννητικότητα στη χώρα και να αυξάνεται ο αριθμός των ηλικιωμένων (Μουσούρου, 1991).

2. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1. Το μεταναστευτικό φαινόμενο στην Ευρώπη

Η Ευρώπη στις μέρες μας όπως και όλα τα κράτη-μέλη της έρχονται αντιμέτωπα και καλούνται να αντιμετωπίσουν μια πρόκληση πολύ σημαντική. Υπό συνθήκες οικονομικής κρίσης βρίσκονται ενώπιον του φαινομένου της μετανάστευσης και πρέπει να πάρουν σημαντικές αποφάσεις που θα είναι καθοριστικές για το μέλλον (Καψάλης, 2009α).

Έχει ήδη αποδειχθεί ότι ο αιώνας που ζούμε είναι ένας αιώνας παγκόσμιων μεταναστεύσεων, που θα αλλάξουν όλα όσα ίσχυαν διεθνώς σχετικά με τις μετακινήσεις πληθυσμών (Καψάλης, 2009α, σελ 67).

Στη σύγχρονη ιστορία η Ευρώπη έχει καταβάλλει πολλές προσπάθειες ώστε να επιλύσει το φαινόμενο της μετανάστευσης. Γι αυτό το λόγο έχει θεσπίσει νόμους, έχει υιοθετήσει και εφαρμόσει προγράμματα για να βελτιώσει τη μεταναστευτική της πολιτική, έχει ακόμη προχωρήσει σε υπογραφή πολλών συμφωνιών μεταξύ των κρατών και έχει βοηθήσει στην ίδρυση οργανισμών υποστήριξης. Βασικοί στόχοι της μεταναστευτικής πολιτικής που ακολουθεί η Ευρώπη είναι η ισότητα και ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών. Η μεταναστευτική πολιτική που ακολουθείται από την Ευρώπη αποσκοπεί επίσης να βοηθήσει ώστε να εγκατασταθούν μόνιμα οι μετανάστες στις διάφορες περιοχές ανά την Ευρώπη και να καταπολεμηθεί με αυτό τον τρόπο η παράνομη μετανάστευση. Η ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική είναι στηριγμένη στο σεβασμό της διαφορετικότητας του κάθε κράτους μέλους (Τρουμπέτα, 2012).

Από τα πρώτα κιάλας μέτρα που ελήφθησαν μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου προκειμένου να αντιμετωπιστεί το μεταναστευτικό φαινόμενο στην Ευρώπη ήταν κατά τη διάρκεια του έτους 1951 με την υπογραφή της Σύμβασης της Γενεύης και το Πρωτόκολλο του 1967. Σημαντικό επίσης ήταν και το γεγονός ότι το 1999 θεσπίστηκε το Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) από την Ευρωπαϊκή Ένωση το οποίο είχε βασιστεί στο διεθνές δίκαιο και πιο συγκεκριμένα στη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 (Αφουξενίδης, Σαρρής, Τσακηρίδη, 2012, σελ. 40-41).

Αξίζει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι από το 1999 έως το 2005 είχε θεσπιστεί μια σειρά πολύ σημαντικών νομοθετικών μέτρων που σχετίζονταν με τα κριτήρια του

ασύλου. Το 2007 δημιουργήθηκε το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων (ΕΤΠ) (Αφουξενίδης, Σαρρής, Τσακηρίδη, 2012, σελ. 42-43).

Το συγκεκριμένο ταμείο είχε ως αντικείμενο του να διαχειρίζεται τα κονδύλια για την περίοδο από το 2008-2013 στο πλαίσιο του προγράμματος «Αλληλεγγύη και διαχείριση των μεταναστευτικών ροών».

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Βρυξελλών είχε επίσης θέσει σε εφαρμογή το πολυετές πρόγραμμα της Χάγης, για να μπορέσει να δυναμώσει τον τομέα της Ελευθερίας, της Ασφάλειας και της Δικαιοσύνης στην Ευρώπη. Από τους βασικούς στόχους του προγράμματος της Χάγης ήταν να ρυθμιστούν τα μεταναστευτικά ρεύματα προς την Ευρωπαϊκή Ένωση και να βελτιωθεί η συνεργασία σχετικά με το ζήτημα της μετανάστευσης ώστε να ελέγχονται και τα σύνορα. Για το λόγο αυτό δημιουργήθηκε η Frontex, που αποτελεί την ευρωπαϊκή Υπηρεσία διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων που λειτουργεί και εδρεύει στη Βαρσοβία από το 2005. Η Frontex έχει ως στόχο να διαχειρίζεται και να ελέγχει τις μεταναστευτικές ροές προς την Ευρωπαϊκή Ένωση και αν βοηθά ώστε να ελέγχονται τα χερσαία και τα θαλάσσια κυρίως σύνορα (Παπαγιάννης 2008, σελ. 128-130).

Ακόμη είχε ληφθεί απόφαση πέραν των άλλων να δημιουργηθεί ένα ενιαίο Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου έως το 2010 με σκοπό να δοθεί ένα τέλος στο οργανωμένο έγκλημα μεταξύ συνόρων. Στη χώρα μας ειδικά δόθηκε έμφαση στη φύλαξη των συνόρων από θαλάσσης.

Αξίζει να σημειωθεί επίσης ότι από το 2010-2014 τέθηκε σε εφαρμογή το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα έθετε τους όρους για την επίτευξη της συνεργασίας ανάμεσα στις αστυνομικές αρχές, τις υπηρεσίες διάσωσης και τη δικαιοσύνη όσον αφορά τις περιπτώσεις ασύλου. Μέσω του προγράμματος της Στοκχόλμης είχε διαφανεί και η σπουδαιότητα αναβάθμισης του ρόλου της Frontex (<https://www.mfa.gr/brussels/monimi-antiprosopeia-ee/ellada-sten-ee/europaikos-khoros-dikaious-unes-eleutherias-kai-aspheleia.html?page=3>).

Όπως διαφαίνεται μέσα από τα χρόνια προκειμένου να αντιμετωπισθεί και να επιλυθεί το μεταναστευτικό φαινόμενο έγιναν πολλές προσπάθειες και έγιναν συμφωνίες μεταξύ διαφόρων κρατών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι η Ισπανία είχε στενές σχέσεις για πολλά χρόνια με το Μαρόκο όσον αφορά τα ζητήματα της μετανάστευσης.

Η Ιταλία, το 2017 είχε κάνει συμφωνία με τη Λιβύη όσον αφορά τον έλεγχο των συνόρων, το εμπόριο ανθρώπων και την παράνομη μετανάστευση. Η Ιταλία θα βοηθούσε την κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας (GNA) με χρηματική και τεχνική βοήθεια καθώς και με παροχή βοήθειας στις θαλάσσιες περιπολίες και στα κέντρα κράτησης όπου βρίσκονταν οι μετανάστες στη Λιβύη.

Το ίδιο όφειλε να κάνει και η Λιβύη φροντίζοντας να κρατά τους μετανάστες στα σύνορα της. Η Ευρωπαϊκή Ένωση συμφωνούσε με όλες αυτές τις συμφωνίες. Όλες αυτές οι συμφωνίες συνέβαλαν στην ελάττωση των μεταναστευτικών ροών προς την Ιταλία αλλά και γενικά προς την Ευρώπη (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2015).

Ο πόλεμος και οι εσωτερικές συγκρούσεις που λάμβαναν χώρα στη Λιβύη οδήγησαν στην αύξηση του λαθρεμπορίου και της παράνομης μετανάστευσης, είχαν ως αποτέλεσμα ακόμη την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η μείωση της μεταναστευτικής ροής προς την Ιταλία με τη συμφωνία που είχε κάνει με τη Λιβύη, όπως αναφέραμε παραπάνω άνοιξε το δρόμο για τη μετανάστευση προς την Ελλάδα.

Πάρα πολλοί μετανάστες από τη Μέση Ανατολή και κυρίως από το Αφγανιστάν, τη Συρία και το Πακιστάν πολιτικά κνηγημένοι και προσπαθώντας να σωθούν από τον πόλεμο και αναζητώντας ένα καλύτερο μέλλον στρέφονται προς την Ευρώπη. Αυτό έχει ως συνέπεια η Ελλάδα και ειδικά τα ελληνικά νησιά να αποτελούν το πέρασμα προς την Ευρώπη.

Η κατάσταση όσον αφορά το μεταναστευτικό ζήτημα χειροτέρεψε το 2015 τόσο για ολόκληρη την Ευρώπη όσο και για τη χώρα μας. Αυτό οφειλόταν κυρίως στο πολυπολιτισμικό χαρακτήρα των διάφορων μεταναστευτικών ροών που συγκεντρώθηκαν την ίδια χρονική περίοδο στην Ευρώπη. Οι πληθυσμοί αυτοί χαρακτηρίζονταν από διαφορετικό γλωσσικό, πολιτισμικό υπόβαθρο γεγονός που καθιστούσε αναγκαία μια διαφορετική και άμεση αντιμετώπιση του φαινομένου. Το πλήθος των μεταναστών που δέχονταν όλα αυτά τα χρόνια τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και η διαφορετικότητα που χαρακτήριζε όλες αυτές τις μεταναστευτικές ομάδες οδηγούσε πολλές φορές στη λήψη πολύ διαφορετικών και ενίοτε αντιφατικών αποφάσεων και στρατηγικών από πλευράς των κρατών μελών (Συρίγος, 2015).

Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι η στάση των κρατών μελών όσον αφορά τη μεταναστευτική πολιτική διέφερε από χώρα σε χώρα.

Χαρακτηριστική είναι η στάση εσωστρέφειας και αποστασιοποίησης της Γερμανίας από τη στάση που καταρτούσαν άλλες Ευρωπαϊκές χώρες απέναντι στη μεταναστευτική πολιτική. Η Πολωνία και η Ουγγαρία έχοντας κλείσει τα σύνορα τους δε δέχονταν πρόσφυγες που έρχονταν από την Ανατολική Μεσόγειο. Αντίστοιχη στάση προς την υποδοχή των μεταναστευτικών ροών είχαν κρατήσει η Αγγλία και η Σουηδία καθώς είχαν δηλώσει ότι δεν μπορούσαν να υποδεχτούν άλλους μετανάστες. Όσον αφορά τη χώρα μας η εικόνα που παρουσιάζεται ήδη από το 2016 είναι ότι πλήθος μεταναστών όλων των ηλικιών και προερχόμενοι από διάφορες χώρες της Μέσης Ανατολής καταφθάνουν στα ελληνικά νησιά. Πιο συγκεκριμένα, χιλιάδες πρόσφυγες ζητούν άσυλο από τα νησιά του Βορείου Αιγαίου όπως τη Σάμο, τη Μυτιλήνη, τη Χίο. Ο αριθμός των μεταναστών και προσφύγων που δέχτηκε η Ελλάδα τη χρονιά του 2016 ήταν 176.906 άνθρωποι (<https://migration.iom.int/europe?type=arrivals>).

Ολόκληρη η χρονιά από το 2015 έως το 2016 αποδείχτηκε ιδιαίτερος δύσκολη τόσο για τη χώρα μας όσο και για την Τουρκία αλλά και για ολόκληρη την Ευρώπη, όπως και για μεγάλο αριθμό μεταναστών καθώς οι συνθήκες τις οποίες βίωναν ήταν τραγικές (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2015).

2.1.1. Ιστορικά στοιχεία για την εκπαίδευση στην Ευρώπη

Τις χρονιές από το 1950-1970 η μετανάστευση φαινόταν σαν ένα πρόβλημα που θα κρατούσε για λίγο. Οι κοινωνίες δεν χαρακτηριζόταν από πολιτισμική ομοιογένεια καθώς ήδη είχαν εισέρθει στην Ευρώπη άνθρωποι από διάφορες χώρες και από διάφορες εθνικότητες. Παρ' όλα αυτά όμως δεν είχε προβλεφθεί να υπάρξει και να κυριαρχήσει το μοντέλο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Προείχε η διατήρηση της πολυμορφίας των διαφορετικών ομάδων και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να υπάρξουν καινούρια εκπαιδευτικά προγράμματα στις χώρες της Ευρώπης (Γκοβάρης Χ. & Ρουσσάκης Ι., 2008, σελ. 148-149).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αριθμεί πάνω από 500 εκατομμύρια πολίτες, 3 αλφάβητα και 24 κυρίαρχες γλώσσες. Ο μεγάλος αριθμός μεταναστών που εισήλθε στην Ευρώπη έφερε μαζί του και τα πολιτιστικά στοιχεία που διέθετε ένα κυρίαρχο εξ' αυτών η γλώσσα https://ec.europa.eu/education/policies/linguistic-diversity_el.

Υπό αυτό το πρίσμα της ύπαρξης ανθρώπων από πολλές διαφορετικές χώρες, εθνικότητες που διέθεταν τόσο διαφορετικά πολιτισμικά στοιχεία η Ευρώπη κλήθηκε

να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της πολυμορφίας των ανθρώπων που βρισκόταν στα εδάφη της. Έτσι θα μπορούσε να διασφαλίσει μια αρμονική συνύπαρξη όλων αυτών των ανθρώπων χωρίς προβλήματα με σεβασμό στην διαφορετικότητα.

Η εκπαίδευση αποτελούσε την βασική μέθοδο που θα μπορούσε να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο ώστε να ξεπεραστούν οι όποιες δυσκολίες δημιούργησε αυτή η νέα κατάσταση πραγμάτων που δημιούργησε η πολυπολιτισμικότητα. Μέσω της εκπαίδευσης του συνόλου των ανθρώπων που βρίσκονταν στην Ευρώπη τόσο των γηγενών όσο και των μεταναστών θα μπορούσαν να καλλιεργηθούν αξίες όπως σεβασμός και αποδοχή του διαφορετικού στοιχείου ώστε να διασφαλιστεί η ειρήνη και η ευημερία σε όλα τα επίπεδα για όλα τα κράτη μέλη της Ευρώπης.

Με την βοήθεια διάφορων προγραμμάτων αυτό της διαπολιτισμικότητας η Ευρώπη προσπαθεί να εξομαλύνει τις όποιες διαφορές υπάρχουν ανάμεσα στους ανθρώπους, γηγενείς και μετανάστες, που ζουν στην Ευρώπη. Χρησιμοποιώντας την ορολογία διαπολιτισμικότητα αναφερόμαστε στον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι που έχουν διαφορετικά πολιτισμικά στοιχεία όπως η θρησκεία, γλώσσα, προέλευση, ήθη και έθιμα διαχειρίζονται αυτή την πολιτισμική διαφορετικότητα. Αναφέρεται επίσης και στο γεγονός ότι δημιουργούν μια καινούρια πολιτισμική ταυτότητα που προκύπτει από την ένωση και την συνύπαρξη των διαφορετικών στοιχείων όλων αυτών των πολιτισμών (Γεωργογιάννης 1999, σελ. 30).

Σύμφωνα με το Δαμανάκη (1998, σελ. 111) η ιδέα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης δημιουργήθηκε στην Ευρώπη λόγω της ανάγκης να βρεθούν άμεσα λύσεις στα δεκάδες προβλήματα που υπήρχαν στην εκπαίδευση των μεταναστών, καθώς είχαν προβλήματα κοινωνικοποίησης στην νέα εκπαιδευτική πραγματικότητα.

2.2. Το μεταναστευτικό φαινόμενο στην Ελλάδα

2.2.1. Ιστορική αναδρομή

Η Ελλάδα στη σύγχρονη ιστορία της έχει βιώσει και έχει δεχτεί πλήθος μεταναστευτικών ροών. Ήδη από την Μικρασιατική καταστροφή του 1922 και ειδικότερα με την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάννης το έτος 1923 που όριζε μεταξύ άλλων την ανταλλαγή πληθυσμιακών ομάδων μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας πολλοί μετανάστες έφτασαν στη χώρα μας (Γεμενετζή, Παπαγεωργίου, 2017, σελ. 41-42).

Οι συγκεκριμένοι άνθρωποι είχαν κάποια κοινά χαρακτηριστικά με τους Έλληνες όπως η καταγωγή, η θρησκεία, η πολιτισμική κληρονομιά καθώς και η κουλτούρα τους. Η αφομοίωση τους ωστόσο στη χώρα υποδοχής ήταν δύσκολη, πέρασαν αρκετά χρόνια με ακόμη περισσότερη προσπάθεια τόσο από τους πρόσφυγες όσο και από το ελληνικό κράτος ώστε αυτοί οι άνθρωποι να αποτελέσουν κομμάτι της ελληνικής πραγματικότητας. Σ αυτή την προσπάθεια καθοριστικό ρόλο διαδραμάτισαν και οι δράσεις διάφορων οργανισμών καθώς και οι δράσεις ευρωπαϊκών φιλανθρωπικών οργανισμών (Λεοντίδου, 1989, σελ. 205).

Βασικό μέλημα του ελληνικού κράτους ήταν να κατασκευαστούν κατοικίες για αυτούς τους ανθρώπους, αυτό επετεύχθη μέσω κρατικής παρέμβασης αλλά και χάρη σε ιδιωτική πρωτοβουλία (Γεμενετζή, Παπαγεωργίου, 2017).

Εκείνη την περίοδο δημιουργήθηκαν πολλοί οικισμοί, ο αριθμός των οποίων εκτιμάται περίπου στις 2000. Οι οικισμοί αυτοί βρίσκονταν σε κοντινή απόσταση από την περιοχή που εργάζονταν οι πρόσφυγες (Λεοντίδου, 1989, σελ. 205).

Τα χρόνια που ακλούθησαν ως το 1930 ήταν ιδιαίτερος δύσκολα γιατί ήταν δύσκολη η αποδοχή και κατ' επέκταση η αφομοίωση των προσφύγων. Η δύσκολη αυτή κατάσταση άρχισε να αλλάζει με την προγραφή της Σύμβασης της Άγκυρας το 1930, με την οποία επήλθε τελικά η επικύρωση της εγκατάστασης των προσφύγων στο ελληνικό έδαφος (Γεμενετζή, Παπαγεωργίου, 2017, σελ. 48).

Η κατάσταση που περιγράψαμε ως τώρα άλλαξε άρδην μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η χώρα μας από χώρα υποδοχής μεταναστών που ήταν ως τότε μετατρέπηκε σε χώρα αποστολής μεταναστών και προσφύγων. Οι ιδιαίτερα δύσκολες συνθήκες που επικρατήσαν στη χώρα μας όπως η φτώχεια και οι ανεργία ήταν οι λόγοι που ωθούσαν πολλούς Έλληνες να αναζητήσουν εργασία και καλύτερες συνθήκες διαβίωσης στο εξωτερικό, σε εύπορες χώρες. Χώρες που Προτιμήθηκαν από τους Έλληνες ήταν η Γερμανία, η Αυστραλία, η Αμερική και ο Καναδάς (Τρουμπέτα, 2012).

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 η κατάσταση άρχισε να αλλάζει πάλι και η Ελλάδα και η Ελλάδα μετατρέπηκε σε χώρα υποδοχής παράνομων μεταναστών και προσφύγων. Τη δεκαετία του 1970 η χώρα μας άρχισε να δέχεται μεγάλο αριθμό παλιννοστούντων Ελλήνων. Με την λέξη «παλιννοστούντες» δεν εννοούμε ανθρώπους που είχαν αποδημήσει αλλά εννοούμε κυρίως Έλληνες ομογενείς προερχόμενους από την πρώην Σοβιετική Ένωση και τη Αλβανία. Δυο πολύ σημαντικές ημερομηνίες για το μεταναστευτικό φαινόμενο της χώρας μας ήταν το

έτος 1989 με την κατάρρευση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και το 1990 με την αθρόα εισδοχή μεταναστών από την Αλβανία (Πουλοπούλου- Εμκέ, 2007, σελ. 50).

Το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα οι παλιννοστούντες που κατάφτασαν στη χώρα μας άγγιζαν τις 50.000 και οι περισσότεροι ήταν από τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και τις βαλκανικές χώρες (Γεμενετζή, Παπαγεωργίου, 2017, σελ. 50).

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο κ. Κοροντζής η χώρα μας δέχτηκε τη δεκαετία του 1990 τους περισσότερους μετανάστες συγκριτικά με τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το γεγονός αυτό οφείλονταν από τη μια πλευρά στην οικονομική άνθιση που είχε βιώσει η χώρα μας εκείνα τα χρόνια και από την άλλη στις κοινωνικό πολιτικές αλλαγές που είχαν λάβει χώρα στα Βαλκάνια εκείνη την περίοδο (Κοροντζής, 2017, σελ. 17).

Ενώ σύμφωνα με πηγές του Πετρινώτη ο συνολικός αριθμός των προσφύγων που ζούσαν στη χώρα μας τη δεκαετία του 1991 ξεπερνούσε τις 6.000 με τους περισσότερους να προέρχονται από το Ιράκ και το Ιράν (Πετρινώτη, 1993, σελ. 110).

Σύμφωνα με καταγεγραμμένες πηγές του πληθυσμού εκείνης της εποχής εξάγουμε το συμπέρασμα ότι μεγάλο μέρος του συνόλου του πληθυσμού της Ελλάδας ήταν αλλοδαποί. Οι περισσότεροι εξ αυτών σύμφωνα με τις υπάρχουσες πηγές ήταν μετανάστες αλβανικής προέλευσης ενώ λιγότεροι ήταν αυτοί που έρχονταν από τις βαλκανικές χώρες (Κοτζαμάνης κ.α., 2006, σελ. 36).

Οι περισσότεροι από αυτούς τους μετανάστες και κυρίως αυτοί που προέρχονταν από πιο ανεπτυγμένες χώρες θέλησαν να μείνουν στην Αττική καθώς και σε νησιά όπως η Κρήτη και η Χίος. Οι μετανάστες που προέρχονταν από τις βαλκανικές χώρες διασκορπίστηκαν στις ελληνικές πόλεις και χωριά με προτίμηση τη Θεσσαλία, την Ήπειρο και την Πελοπόννησο και όσοι είχαν έρθει στη χώρα από τις πρώην Σοβιετικές χώρες προτίμησαν να μείνουν στη Θεσσαλονίκη και στα Χανιά (Κοτζαμάνης κ.α., 2006, σελ. 21).

Κατά γενική ομολογία η χώρα μας εκείνη την περίοδο και ειδικά τη δεκαετία του 1990 ήταν μια χώρα με οικονομική, κοινωνική και πολιτική σταθερότητα. Η γεωγραφική θέση βοήθησε την πρόσβαση των μεταναστών από ξηράς και δια θαλάσσης (Τρουμπέτα, 2012).

Βέβαια οι ίδιοι οι μετανάστες διάλεγαν την περιοχή που θα έβρισκαν σπίτι για να ζήσουν με βάση την προέλευση τους και την εθνικότητα τους. Η ελληνική πολιτεία συμμετείχε στην εύρεση κατοικίας ενός μόνο μέρους εκ των παλιννοστούντων ομογενών. Οι περισσότεροι από τους μετανάστες σε αντίθεση με τους ομογενείς

αρκέστηκαν στις δυνατότητες τους και νοίκιασαν από μόνοι τους σπίτια σε περιοχές με ενοίκια προσκείμενα προς την οικονομική τους δυνατότητα (Arapoglou, 2006, Kandylis, Maloutas and Sayas, 2012).

Η Ελληνική κυβέρνηση μερίμνησε περισσότερο για τους νεοεισερχόμενους ομογενείς που προέρχονταν από τις πρώην Σοβιετικές χώρες. Για αυτούς φρόντισε να αποκατασταθούν και να βρουν σπίτι και εργασία κυρίως στη βόρεια Ελλάδα και ειδικά στη Θράκη. Απώτερος σκοπός βέβαια αυτής της πολιτικής ήταν να τονωθεί το ελληνικό στοιχείο και να ενισχυθεί ο πληθυσμός στις συγκεκριμένες περιοχές (Γεμεντζή, Παπαγεωργίου, 2017).

Προς αυτή την κατεύθυνση βοήθησαν επίσης και μια σειρά άλλων γεγονότων εκείνης της περιόδου όπως ότι κατέρρευσαν τα κομμουνιστικά καθεστάτα, ότι αυξήθηκαν οι πόλεμοι αλλά και το γεγονός ότι το άνοιξαν τα ελληνικά σύνορα. Όλα αυτά οδήγησαν στην αθρόα προσέλευση ρεύματος μεταναστών από το βορρά στη χώρα μας και πιο συγκεκριμένα από την Αλβανία (Κανελλόπουλος, Γρέγου & Πετραλιάς, 2006, σελ. 55).

Οι μετανάστες που ερχόντουσαν στη χώρα μας για να βρουν εργασία ήταν ως επί το πλείστον νεαρής ηλικίας. Οι συνθήκες βέβαια που συναντούσαν ήταν δύσκολες και συνήθως οι μισθοί ήταν ισχνοί και οι μετανάστες έκαναν δουλειές που κυρίως οι Έλληνες δεν επέλεγαν. Βέβαια η έλευση των μεταναστών βοήθησε στην ανάπτυξη του ελληνικού κράτους καθώς δημιούργησε ανταγωνιστικό κλίμα στη ελληνική οικονομία.

2.2.2. Πρόσφατα δεδομένα-Από το 2011 έως σήμερα

Η κατάσταση όμως όσον αφορά τις μεταναστευτικές ροές στη χώρα μας φαίνεται πως άλλαξε τελείως την περασμένη δεκαετία. Ειδικότερα από το 2012 και στο εξής η πλειοψηφία των μεταναστών που έρχονταν στη χώρα μας προέρχονταν σε μεγάλο ποσοστό από τη Συρία, το Ιράκ και το Αφγανιστάν. Μεγάλο μέρος από αυτούς διώχθηκε από τη χώρα. Οι περισσότεροι μετανάστες ήταν άνθρωποι που προέρχονταν από ανωτέρα οικονομικά στρώματα και είχαν καλή οικονομική κατάσταση καθώς και υψηλό μορφωτικό επίπεδο (Κοτζαμάνης και Καρκούλης, 2016, σελ. 1-2).

Η διαχείριση αυτής της μεταναστευτικής εισροής, η αποδοχή των μεταναστών και η αποδοχή τους από τους γηγενείς ήταν ιδιαίτερα δύσκολη. Αυτό οφείλεται στο γεγονός

ότι την περίοδο εκείνη η χώρα μας βίωνε και την αρχή τη παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης (Pratsinakis, Hatziprokopiou, King, 2017).

Οι περισσότεροι εξ αυτών των μεταναστών είχαν ως τελικό τους προορισμό βέβαια χώρες της κεντρικής και της βόρειας Ευρώπης. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2015 πρότεινε για κάποιες χώρες συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας τη δημιουργία κέντρων υποδοχής (hotspots) με σκοπό να διαχειριστούν αποτελεσματικά οι μεταναστευτικές ροές κάτι που τελικά δεν επετεύχθη (Παλάντζας, 2016).

Ένα χρόνο αργότερα, δηλαδή το 2016 οι εισροές μεταναστών άρχισαν να περιορίζονται ειδικά όταν αποφασίστηκε επισήμως το κλείσιμο των συνόρων της χώρας μας με την ΠΓΔΜ. Δυστυχώς όμως η μη τήρηση από όλες τις πλευρές των συμφωνιών της Συνθήκης του Σένγκεν οδήγησαν στο να παραμείνουν στη χώρα μας περίπου 50.000 μετανάστες εκείνη τη χρονιά χωρίς να μπορούν να φύγουν (Κοτζαμάνης και Καρκούλης, 2016, σελ. 6-7).

Ταυτόχρονα είχε ολοκληρωθεί η ίδρυση των πρώτων κέντρων υποδοχής σε ορισμένα νησιά όπως στη Λέσβο, στη Σάμο και στην Κω ενώ είχαν ήδη σχεδιαστεί να δημιουργηθούν ανοιχτές δομές φιλοξενίας σε όλη σχεδόν τη χώρα (Παλάντζας, 2016).

Τέλος, σύμφωνα με δεδομένα που έγιναν γνωστά από την ΕΛΣΤΑΤ το 2018 όσον αφορά τη χρονιά του 2017 οι μετανάστες που βρίσκονταν στη χώρα μας εκείνη τη χρονιά ήταν περίπου 9000 άνθρωποι (ΕΛΣΤΑΤ, 2018).

2.2.3. Ιστορικά στοιχεία για την εκπαίδευση στην Ελλάδα

Όσον αφορά την εκπαίδευση των μεταναστών στην Ελλάδα αυτή δεν αποτελούσε ιδιαίτερο πρόβλημα έως τα τέλη της δεκαετίας του 1980 (Νικολάου 2000,σελ.60). Οι λίγοι παλιννοστούντες που έρχονταν στην Ελλάδα μπορούσαν να φοιτούν στα σχολεία παλιννοστούτων που ήδη υπήρχαν όπως αυτό της Αθήνας (Π.Δ. 435/84, ΦΕΚ Α 154/10-10-1984) και αυτό που υπήρχε στη Θεσσαλονίκη.

Ο μεγάλος αριθμός μεταναστών που έφτασε στην Ελλάδα μαζί με τις οικογένειες τους από την Αλβανία στις αρχές του 1980 χαρακτήρισαν τα συγκεκριμένα σχολεία ως σχολεία παλιννοστούτων από σχολεία αποδήμων που ονομάζονταν ως τότε (Ν. 1865/89) και απαίτησαν το ελληνικό κράτος να δώσει περισσότερο βάρος στην εκπαίδευση των συγκεκριμένων παιδιών.

Ο αριθμός των μεταναστών καθώς και των αλλοδαπών μαθητών που έφταναν στη χώρα μας αυξήθηκε αρκετά τη δεκαετία του 1990. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να λειτουργήσουν τάξεις υποδοχής και να δημιουργηθούν για πρώτη φορά σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Το Υπουργείο Παιδείας προώθησε και επιδίωξε την ύπαρξη διγλώσσου εκπαιδευτικού υλικού και θέσπισε να διδάσκεται η ελληνική ως δεύτερη γλώσσα. Όμως όλα αυτά δεν επαρκούσαν ώστε να επιλυθεί πλήρως το πρόβλημα της ένταξης των αλλοδαπών μαθητών.

Για να λυθεί το συγκεκριμένο πρόβλημα έπρεπε να κυριαρχήσει η διαφορετικότητα των αλλοδαπών μαθητών και ο σεβασμός προς αυτούς ώστε να μη οδηγούνται απλώς στην ομοιογένεια (Gropas & Triandafyllidou, 2007, σελ. 8-9).

Με διατάξεις του 1999 υπήρχαν ρυθμίσεις για τις τάξεις υποδοχής όπως και για τα φροντιστηριακά τμήματα για τα συγκεκριμένα υπήρχε η πρόβλεψη τα τμήματα να μην υπερβαίνουν τα 8 άτομα (Καραγιάννης, 2012, σελ. 4).

Το 2005 με το νόμο Ν. 3386/2005 (Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην ελληνική επικράτεια) υπήρξαν ρυθμίσεις σχετικά με την ελάχιστη υποχρεωτική σχολική φοίτηση των αλλοδαπών μαθητών. Πολύ σημαντική ήταν επίσης η κοινή Υπουργική απόφαση 180647/ΓΔ4 που ψηφίστηκε το 2016 και αφορούσε στη λειτουργία των Δόμων Υποδοχής για την Εκπαίδευση Προσφύγων.

Με πλήθος νομοθετημάτων και προγραμμάτων λοιπόν η ελληνική κυβέρνηση προσπάθησε μέσω της εκπαίδευσης να επιλύσει το πρόβλημα που είχε προκύψει από την πολυπολιτισμικότητα της ελληνικής κοινωνίας στους μαθητές τόσο τους αλλοδαπούς αλλά και τους γηγενείς.

3. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιλαμβανόμενη τον κίνδυνο που ελλόχευε από την εμφάνιση ενός μεταναστευτικού ρεύματος μεγαλύτερου από αυτό που είχε ακολουθήσει μετά το Β' Παγκόσμιο πόλεμο κλήθηκε να λάβει μέτρα ώστε να διατηρήσει την ηρεμία στην Ευρώπη καθώς και να διασφαλίσει την αλληλεγγύη ανάμεσα στα μέλη της.

Η Ευρώπη παρόλο που είχε μηχανισμούς ώστε να διαχειριστεί τις μεταναστευτικές κρίσεις που προέκυπταν αποδείχτηκε ότι άργησε να τους θέσει σε εφαρμογή. Οι μηχανισμοί αυτοί δεν χρησιμοποιήθηκαν για να δώσουν μια οριστική λύση στο μεταναστευτικό πρόβλημα αλλά κατάφεραν να δώσουν μια προσωρινή λύση και να αποτρέψουν ή να περιορίσουν προσωρινά τις μεταναστευτικές ροές.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση όπως αναφέραμε διέθετε μηχανισμούς και ακολουθούσε συγκεκριμένη στρατηγική προκειμένου να είναι σε θέση να διαχειριστεί τη μεταναστευτική κρίση που είχε να αντιμετωπίσει. Πέραν όμως της στρατηγικής διέθετε και συγκεκριμένα μέσα ώστε να είναι σε θέση να βοηθήσει τα κράτη-μέλη της για να αντιμετωπίσουν αυτήν την κρίση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το σχέδιο διορθωτικού προϋπολογισμού για τη χώρα μας το έτος 2016.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση προκειμένου να αντιμετωπίσει τις συνεχείς προσφυγικές ροές προς τη Μεσόγειο πήρε την απόφαση να συνάψει συμφωνία με την Τουρκία το 2016. Πιο συγκεκριμένα στις 18 Μαρτίου του 2016 η Ευρωπαϊκή Ένωση αποφάσισε να συνάψει συμφωνία με την Τουρκία με στόχο να σταματήσουν οι παράνομες μετακινήσεις στο Αιγαίο. Με αυτή τη συμφωνία η Τουρκία ήταν υποχρεωμένη επίσης από την πλευρά της να κρατάει στα εδαφικά της σύνορα τις αθρόες μεταναστευτικές ροές ενώ από την άλλη πλευρά της η Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν υποχρεωμένη να βοηθάει και να ενισχύει σε οικονομικό επίπεδο την Τουρκία. Ταυτόχρονα, η Ευρωπαϊκή Ένωση με τις κατάλληλες ενέργειες ενδυνάμωσε το έργο της Frontex στο Αιγαίο πέλαγος και κατά συνέπεια στα ελληνικά σύνορα (<http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18-EU-Turkey-statement/>).

Βασικό μέλημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν να τηρούνται τα μέτρα ασφαλείας για να διαφυλάσσονται τα εξωτερικά σύνορα της και με συχνούς θαλάσσιους ελέγχους να περιορίζονται οι δραστηριότητες των διακινητών ανθρώπων.

Η χώρα μας δέχτηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση επίπληξη όσον αφορά την μη τήρηση κατά γράμμα της Συνθήκης του Σένγκεν για τη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων.

3.1. Μηχανισμοί και μέτρα αντιμετώπισης της μεταναστευτικής κρίσης

Ο μηχανισμός διαχείρισης της ευρωπαϊκής μεταναστευτικής κρίσης περιελάμβανε μια σειρά από μέτρα όπως:

- Τη διατήρηση και οργάνωση της εσωτερικής ασφάλειας.
- Τη Γενική Διεύθυνση (DG) που αφορούσε τις εσωτερικές υποθέσεις για τους κινδύνους που προκαλούνται από τον άνθρωπο.
- Περιελάμβανε τη ρήτρα αλληλεγγύης που διασφάλιζε μέσω του άρθρου 222 ότι όλα τα κράτη –μέλη ήταν και είναι υποχρεωμένα να βοηθήσουν το ένα το άλλο αν και εφόσον καταστεί ανάγκη.
- Περιελάμβανε επίσης τη συντονιστική Επιτροπή Κρίσεων(CCC) που είχε αντιπροσώπους από όλες τις σχετικές υπηρεσίες της Επιτροπής για την επιτήρηση των συνόρων (<http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs>).

Μεταξύ των μέτρων που έλαβε η Ευρωπαϊκή Ένωση προκειμένου να αντιμετωπίσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τη μεταναστευτική κρίση ήταν ότι τον Οκτώβριο του 2015 μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης συναντήθηκαν με εκπροσώπους χωρών όπως η Τουρκία, το Λίβανο αλλά και από βαλκανικές χώρες με σκοπό να βρουν το καλύτερο δυνατό τρόπο για συνεργασία. Επίσης αποφάσισαν τη συνεργασία με τη χώρα προέλευσης και τις χώρες διέλευσης των μεταναστών. Αποφάσισαν επίσης να ενισχύσουν τα εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την επάνδρωση της Συνοριοφυλακής σε Ελλάδα και Ιταλία (<http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/jha/2015/10/08/>).

Το Δεκέμβριο της ίδιας χρονιάς έλαβε χώρα το Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων όπου οι υπουργοί δικαιοσύνης συζήτησαν για θέματα σχετικά με την ξενοφοβία και την καταπολέμηση της.

Το Φεβρουάριο του 2016 ελήφθησαν μέτρα που αφορούσαν τη στήριξη της Συρίας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση με πρόεδρο του Συμβούλιου τον κ. Tusk δεσμεύτηκε να προσφέρει οικονομική βοήθεια στο λαό της Συρίας. Το Φεβρουάριο του 2016 επίσης οι ηγέτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης εστίασαν περισσότερο στο να τηρηθεί μια κοινή ευρωπαϊκή αντίληψη για την μεταναστευτική πολιτική. Τα βασικότερα σημεία που τόνισαν ήταν να δοθεί ανθρωπιστική βοήθεια στους πρόσφυγες, να φτιαχτούν και να είναι λειτουργικά τα κέντρα υποδοχής μεταναστών. Πιο συγκεκριμένα η Ευρωπαϊκή Ένωση θέλησε να χρηματοδοτήσει την Τουρκία προκειμένου να φτιάξει κατάλληλες δομές (<http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/02/03-refugee-facility-for-turkey/>).

Πολύ σημαντικό μετρώ ήταν ότι στις 21 Φεβρουαρίου του 2016 αποφασίστηκε να κλειστεί το πέρασμα Ειδομένης-Γευγελή για όσους έρχονταν από το Αφγανιστάν.

Στη συνέχεια, στις 26 Φεβρουαρίου του 2016 χώρες όπως η Σερβία, η Σλοβενία και η Αυστρία προχώρησαν σε μια συμφωνία μέσω της οποίας αποφάσισαν να κλείσουν τη βαλκανική οδό. Στις 2 Μαρτίου του 2016 η Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης εισηγήθηκε ένα μηχανισμό επείγουσας βοήθειας εντός της Ε.Ε.

Πιο συγκεκριμένα, η πρόταση αυτή στόχευε στην δημιουργία ενός μηχανισμού ικανού να τεθεί σε λειτουργία σε περίπτωση ανάγκης για την αντιμετώπιση μιας κρίσης εντός της ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως στη συγκεκριμένη περίπτωση η αντιμετώπιση της μεταναστευτικής κρίσης που βιώνουμε τα τελευταία χρόνια.

Στις 7 Μαρτίου του 2016 έλαβε χώρα μια σύνοδος των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Τουρκία. Οι αρχηγοί των κρατών μελών προσπάθησαν για ακόμη μια φορά να πραγματοποιήσουν την καλύτερη δυνατή συνεργασία με τη Τουρκία ώστε να εφαρμοστούν άμεσα τα μέτρα και να αποφευχθούν οι παράνομες εισροές στη χώρα μας από τη γειτονική χώρα (<http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2016/03/07/>).

Στις 9 Μαρτίου του 2016 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο προχωρά στην έγκριση του συστήματος με το οποίο θα παρείχε βοήθεια αν υπάρξει ανάγκη σε οποιοδήποτε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μέσω του μηχανισμού αυτού η Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν σε θέση να βοηθήσει τη χώρα μας αλλά και άλλα κράτη μέλη ώστε να μπορέσει να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες που προέκυψαν σε ποικίλους τομείς εξαιτίας της μεταναστευτικής κρίσης.

Ορισμένες δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν να παρέχει τα απαραίτητα προς το ζην στους μετανάστες όπως και είδη πρώτης βοήθειας όπως φάρμακα, τρόφιμα, νερό και στέγη.

Υψίστης σημασίας ήταν επίσης το μέτρο που ελήφθη από την Ευρωπαϊκή επιτροπή στις 4 Μαΐου του 2016 και σχετίζονταν με ένα σύστημα ασύλου κοινό για όλες τις ευρωπαϊκές χώρες. Η Ευρωπαϊκή επιτροπή προέβη σε μια σειρά προτάσεων σχετικά με το κοινό άσυλο που θα εφαρμόζονταν από όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Επίσης στις 16 Μαΐου του 2016 ορισμένες χώρες όπως η Γερμανία, η Δανία, η Νορβηγία αποφάσισαν να συνεχίσουν εσωτερικούς ελέγχους στα σύνορα τους για χρονικό διάστημα που δε θα υπερέβαινε το μισό χρόνο.

Τέλος, από τα σημαντικότερα μέτρα που ελήφθησαν ήταν η Σύνοδος κορυφής της G7 που έλαβε χώρα στην Ιαπωνία στις 27 Μαΐου 2016. Στη Σύνοδο αυτή όλοι οι ηγέτες υποσχέθηκαν να αυξήσουν τα μέτρα για μια επικείμενη παγκόσμια βοήθεια προκειμένου να είναι σε θέση να βοηθήσουν τους μετανάστες και τις περιοχές όπου θα φιλοξενηθούν.

3.1.1. Αποτίμηση της κατάστασης

Από όλα όσα αναφέραμε παραπάνω αναφορικά με τα μέτρα που ελήφθησαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο πλαίσιο διαχείρισης των κρίσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης καταλήγουμε σε κάποια συμπεράσματα.

Αρχικά, συμπεραίνουμε από τα παραπάνω μέτρα που ελήφθησαν ότι για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή βασική προτεραιότητα ήταν η ασφάλεια των συνόρων χερσαίων και θαλάσσιων. Βασικό μέλημα υπήρξε η ενίσχυση δράσης της Frontex ώστε να επιτηρούνται οι θαλάσσιες μετακινήσεις και να περιορίζονται οι παράνομες μετακινήσεις ανθρώπων.

Όσον αφορά την πολιτική που ακολουθήθηκε για το άσυλο συμπεραίναμε ότι η διαδικασία ενισχύθηκε και αυτό έγινε με τη λειτουργία των hotspots. Η λύση στο πρόβλημα του ασύλου ήταν να κατανεμηθούν οι μετανάστες σε διάφορα προγράμματα μετεγκατάστασης σε διάφορες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ώστε να μπορέσουν μελλοντικά να ενταχθούν.

Κοινώς αποδεκτή είναι η άποψη ότι η ευρωπαϊκή Ένωση δεν ήταν έτοιμη ώστε να αντιμετωπίσει μια αθρόα προσέλευση ανθρώπων σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα, όπως το προσφυγικό ρεύμα που δημιουργήθηκε από τον εμφύλιο πόλεμο της Συρίας το 2011.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο πήρε σημαντικές αποφάσεις για αυτούς τους ανθρώπους που έφταναν στην Ευρώπη από το 2015 και μετά.

Σύμφωνα με τη Ροντιέ (2016) αν και η εισροή των μεταναστών στην Ευρώπη από τον εμφύλιο πόλεμο του 2011 στη Συρία και μετά ήταν ξαφνική παρόλα αυτά ήταν απολύτως προβλέψιμη. Όμως παρά την προβλεψιμότητα της κατάστασης αυτής η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν φάνηκε να ανταπεξήλθε επαρκώς και άμεσα στην κρισιμότητα της κατάστασης και στο πλήθος των ανθρώπων που κατέφταναν μαζικά στις πύλες της Ευρώπης (Ροντιέ, 2016, σελ. 33-34).

Παρά τις όποιες δικαιολογίες που προβλήθηκαν για τυχόν δυσκολία προσαρμοστικότητας στην κατάσταση τονίζει η Ροντιέ (2016) λόγω της οικονομικής κρίσης και εξαιτίας του περιορισμένου χώρου ώστε να υποδεχτούμε τους μετανάστες, η βασική αιτία ήταν άλλη. Ο βασικός λόγος ήταν ότι οι ευρωπαϊκές χώρες δεν εξέτασαν επαρκώς το μεταναστευτικό ζήτημα ώστε να προσπαθήσουν να δώσουν ουσιαστικές λύσεις για αυτούς τους ανθρώπους που το είχαν ανάγκη. Στάθηκαν στο παρελθόν και εστίασαν στο πρόβλημα από τη δική τους σκοπιά (Ροντιέ, 2016, σελ. 33-34).

Από το 2011 και για τα επόμενα τρία χρόνια η Ευρώπη το μόνο που έκανε ήταν να κρατάει μια παθητική στάση απέναντι στην Τουρκία και το Λίβανο που δεχτήκαν πρόσφυγες από τη Συρία (συνολικά στο Λίβανο πήγαν 1 εκατομμύριο πρόσφυγες από τη Συρία). Η στάση που κράτησε η Ευρώπη ήταν να προσπαθεί με κάθε τρόπο να απομακρύνει όσους ήταν σε θέση να διεκδικούν με νόμιμο τρόπο προστασία (Ροντιέ, 2016, σελ. 35-36).

Η κατάσταση αυτή μετατράπηκε άρδην μετά το 2011 όταν ο πόλεμος στη Συρία έλαβε δραματικές διαστάσεις και ο αριθμός των παράνομων μεταναστών, που έφτανε στις πόλεις της Ευρώπης άρχισε να αυξάνεται αισθητά. Η κατάσταση ήταν δυσκολότερη σε χώρες της νότιας Ευρώπης όπως η χώρα μας και η Ιταλία (Ροντιέ, 2016, σελ. 35-36).

Σύμφωνα με τη Ροντιέ (2016, σελ. 36) αυτή η στάση αδράνειας που κράτησαν οι κυβερνήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπροστά σε ένα φαινόμενο αναμενόμενο και

μη αναστρέψιμο όπως ήταν η αθρόα και ανεξέλεγκτη εισροή μεταναστών σε χώρες της Ευρώπης οδήγησε σε μια δραματική κατάσταση.

Αντί να προσπαθήσουν να επιλύσουν την κατάσταση οι Ευρωπαίοι χρησιμοποίησαν μεθόδους όπως η ενίσχυση φύλαξης των συνόρων, η δημιουργία κέντρων φιλοξενίας των μεταναστών και άλλες διαφορετικές διπλωματικές μεθόδους που όπως επισημάναμε πιο πάνω αποτέλεσαν ουσιώδη μέτρα της Ευρωπαϊκής επιτροπής ωστόσο δεν κατάφεραν να δώσουν μια ριζική λύση στο μεταναστευτικό πρόβλημα. Το μόνο που κατάφεραν ήταν να δώσουν μια προσωρινή λύση (Ροντιέ, 2016, σελ. 35-36).

Ο ολοένα και αυξανόμενος αριθμός μεταναστών που έφταναν στα σύνορα της Ευρώπης παράλληλα με το γεγονός ότι ο αριθμός των αιτούντων άσυλο προς τα κράτη μέλη είχε διπλασιαστεί, δημιούργησαν την ανάγκη να δημιουργηθεί ένα καινούριο σχέδιο ώστε να αντιμετωπιστούν οι προσφυγικές ροές. Έτσι φτάσαμε στο σημείο οι εκπρόσωποι των Ευρωπαϊκών χωρών και η Ευρωπαϊκή επιτροπή να προτείνουν προς ψήφιση έναν κοινό κατάλογο «ασφαλών» χωρών προέλευσης.

Κάτι τέτοιο όμως, όπως ήταν αναμενόμενο, δημιούργησε ποικίλες και έντονες αντιδράσεις από πολλούς παγκόσμιους οργανισμούς. Οι λόγοι που συνέβη αυτό ήταν ποικίλοι όπως ότι αρχικά ο χαρακτηρισμός συγκεκριμένων κρατών ως «ασφαλών» μπορούσε να οδηγήσει σε αρνητικές αντιδράσεις (Φίλης, 2017). Ακόμα ένας λόγος που η παραπάνω απόφαση προκάλεσε δυσαρέσκεια ήταν ότι τα κριτήρια που υπήρχαν ώστε να χαρακτηριστεί ένα κράτος «ασφαλές» δεν ήταν ευκρινή (Φίλης, 2017, σελ. 19).

Το γεγονός ότι πολλές χώρες της Ευρώπης δεν μπορούσαν να ακολουθήσουν τα προβλεπόμενα από το προσωρινό πρόγραμμα μετεγκατάστασης σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η αλληλεγγύη ως αγαθό δεν ήταν δυνατόν να επιβληθεί, οδήγησε πολλούς μετανάστες να παραμείνουν για άγνωστο χρονικό διάστημα στις χώρες της νότιας Ευρώπης (Φίλης, 2017, σελ. 19).

Το «Βαλκανικό Πέρασμα» που ως τον Οκτώβριο του 2015 ήταν ανοιχτό είχε δώσει την ευκαιρία ακόμα και σε όσους κατάφεραν να περάσουν με παράνομο τρόπο στην Ευρώπη να καταφέρουν να ζητήσουν άσυλο ασχέτως της εθνικότητας τους (Φίλης, 2017, σελ. 19).

Αργότερα όμως η κατάσταση άλλαξε και ο αριθμός των εθνικοτήτων που επιτρεπόταν να περάσουν στη βόρεια Ευρώπη περιορίστηκε σταδιακά. Στις 8 Μαρτίου 2015 το σύνορο από την πλευρά της ΠΓΔΜ και των συνόρων της χώρας

μας σφραγίστηκε για τους πρόσφυγες και τους μετανάστες με επίσημη απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (Φίλης, 2017, σελ. 19).

Σημαντικό ρόλο προς αυτή την απόφαση διαδραμάτισε και το γεγονός ότι ο αριθμός των μεταναστευτικών ροών εκτοξεύτηκε κατά τη διάρκεια του 2015. Πιο συγκεκριμένα, τον Ιούλιο του 2015 οι μεταναστευτικές ροές προς το Αιγαίο ήταν 51 χιλιάδες ενώ μόνο λίγους μήνες αργότερα και ειδικά τον Οκτώβριο του 2015 αυτός ο αριθμός έφτασε στις 21 χιλιάδες (Φίλης, 2017, σελ. 19).

Τον Απρίλιο του 2015 η Κομισιόν κάνει πρόταση για ένα ευρωπαϊκό σχέδιο ώστε να αντιμετωπίσει η λεγόμενη «μεταναστευτική κρίση» ειδικά μετά τα ναυάγια στη Μεσόγειο με πολλούς νεκρούς μετανάστες (Ροντιέ, 2016). Το ευρωπαϊκό αυτό σχέδιο βασιζόταν σε τρία μέρη. Αρχικά, πρότεινε έναν μηχανισμό που θα κατένειμε τους πρόσφυγες που έφταναν στην Ελλάδα και στην Ιταλία μεταξύ των κρατών μελών της Ευρώπης και είχαν ζητήσει άσυλο. Το σχέδιο αυτό ονομάστηκε αργότερα «μετεγκατάσταση» (Ροντιέ, 2016, σελ. 42).

Δεύτερο μέρος του μηχανισμού πολύ σημαντικό ώστε να εφαρμοστεί το προηγούμενο ήταν να οργανωθεί η διαλογή ανάμεσα στους μετανάστες και στους πιθανούς πρόσφυγες που εντοπιζόνταν στη θάλασσα. Τρίτο μέρος του σχεδίου εξίσου σημαντικό με τα προηγούμενα ήταν να ασκηθεί μια διπλωματική πίεση στις χώρες από όπου προέρχονταν ή από όπου περνούσαν οι μετανάστες ώστε να μένουν εκεί και να μην τους αφήνουν να έρχονται στην Ευρώπη (Ροντιέ, 2016, σελ. 42-43).

Ήδη από το 2004 τα ευρωπαϊκά σύνορα ελέγχονται από τον οργανισμό Frontex. Εκτός από την υποδοχή και τον έλεγχο των μεταναστών που αναφέραμε πιο πάνω εξίσου σημαντική ήταν και η συγκράτηση. Πιο συγκεκριμένα, ορισμένες χώρες που δεν άνηκαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση είχαν αναλάβει το ρόλο να διαχειριστούν τους μετανάστες με τέτοιο τρόπο ώστε να μη φράσουν στα εδάφη της Ευρώπης. Η διαδικασία αυτή γινόταν φυσικά έπειτα από διαπραγματεύσεις (Ροντιέ, 2016, σελ. 42-43).

Η μεγαλύτερη πίεση από τους μετανάστες που ζητούσαν άσυλο ασκήθηκε στην Ελλάδα και στην Ιταλία και αυτό συνέβη εξαιτίας ενός ευρωπαϊκού κανονισμού που είναι γνωστός ως «Δουβλίνο III», σύμφωνα με τον οποίο η χώρα στην οποία έφτασε πρώτα ο μετανάστης είναι υπεύθυνη για την αίτηση ασύλου ανεξαρτήτως σε ποια χώρα κατατίθεται η αίτηση. Αυτή η τακτική προτάθηκε ούτως ώστε να μπορέσει να δοθεί μια λύση στην χαοτική κατάσταση που ίσχυε στην Ελλάδα και την Ιταλία εξαιτίας των συνεχών αφίξεων μεταναστών. Μέσω αυτού ήλπιζαν να μπορέσει να

μοιραστεί το βάρος της κατανομής μεταναστών σε περισσότερες χώρες κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ροντιέ, 2016, σελ. 43-44).

Η κατάσταση αυτή δημιούργησε μια δυσάρεστη κατάσταση στην Ευρώπη και στις χώρες κράτη-μέλη καθώς όλες οι χώρες επικαλούμενες διάφορες προφάσεις όπως οικονομικά προβλήματα ή τον ήδη αυξημένο αριθμό μεταναστών που είχε συγκεντρωθεί στα εδάφη της, προσπαθούσαν να αποφύγουν αυτήν την κατάσταση (Ροντιέ, 2016, σελ. 45-46).

Σ' αυτή τη δύσκολη κατάσταση προσπάθησε να δώσει λύση με τις δηλώσεις της το 2015 η καγκελάρια Μέρκελ θέλοντας να αναθερμάνει τις διαπραγματεύσεις. Η πρόταση της φαινόταν πιο δίκαιη και λογική καθώς η κατανομή θα γινόταν με ορισμένα κριτήρια όπως ο αριθμός των κάτοικων υποδοχής, ο αριθμός των ανέργων της συγκριτικά με τον αριθμό των αιτήσεων που ζητούσαν άσυλο. Η καγκελάρια Μέρκελ ανέφερε επίσης ότι ο ρόλος της Frontex πρέπει να αλλάξει, να αυξηθούν οι αρμοδιότητες της και να δρα αυτόνομα όσο αυτό είναι εφικτό (<http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2016/03/07/>).

Με αυτόν τον τρόπο λοιπόν το Σεπτέμβριο του 2005 επισημοποιήθηκε η μετεγκατάσταση των μεταναστών. Δυστυχώς όμως λίγο αργότερα ο μηχανισμός αυτός αποδείχτηκε μη επιτυχής σύμφωνα με τη Ροντιέ (2016).

Πολλές χώρες δυσκολευτήκαν να πραγματοποιήσουν τη συγκεκριμένη απόφαση και κάποιες άλλες όπως η Σουηδία και η Αυστρία ζήτησαν την μη εφαρμογή του συγκεκριμένου μηχανισμού (Ροντιέ, 2016).

Ποικίλες και έντονες ήταν οι αντιδράσεις που είχαν προκληθεί από τη δημιουργία των hotspots, το σχέδιο που είχε εισηγηθεί η Κομισιόν το 2015 ώστε να αντιμετωπίσει το μεταναστευτικό φαινόμενο. Τα κέντρα υποδοχής λειτούργησαν ως το μέρος διαλογής των μεταναστών. Στα hotspots ορίζονταν ποιος μετανάστης θα έπαιρνε την προστασία σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης ή ποιος θα ορίζονταν ότι είναι παράτυπος μετανάστης (Ροντιέ, 2016, σελ. 54-57).

Πιο συγκεκριμένα στα hotspots οι αρμόδιοι υπάλληλοι της Frontex έπειτα από την ταυτοποίηση και τη συλλογή των απαραίτητων στοιχείων των μεταναστών συνέχιζαν με τη διαλογή τους και με αυτόν τον τρόπο αποφάσιζαν ποιοι από αυτούς γίνονταν δεκτοί στην Ελλάδα και την Ιταλία και αποκτούσαν άσυλο, ποιοι μπορούσαν να πάνε σε κάποιο άλλο κράτος και ποιοι θα δέχονταν επέλαση ως παράνομοι μετανάστες (Ροντιέ, 2016, σελ. 54-57).

Με τη λειτουργία των hotspots η Ευρωπαϊκή Ένωση επεδίωκε με αυτόν τον τρόπο να δείξει αφενός την αλληλεγγύη της προς τη Ελλάδα και την Ιταλία, στις οποίες είχε πέσει κυρίως το βάρος των μεταναστευτικών ροών. Αφετέρου επεδίωκε να ξανακερδίσει τον έλεγχο των θαλάσσιων συνόρων. Βεβαία υπήρχε μια γενική αμφιβολία για το αν τα hotspots λειτουργούσαν με γνώμονα το σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα ή αν απλώς το μόνο που εξυπηρετούσαν ήταν να ελαττώνουν τα μεταναστευτικές ροές (Ροντιέ, 2016, σελ. 54-57).

Όπως αναφέρει ο Φίλης (2017) οι συνεχείς μεταναστευτικές ροές και η μεταναστευτική κρίση που βίωνε η Ευρώπη στάθηκαν η αφορμή να αναδεχθούν διάφορες εσωτερικές αδυναμίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν διέθετε κοινή εξωτερική πολιτική, δεν ήταν σε θέση όπως αποδείχτηκε να κρατήσει ασφαλή τα σύνορα της και αποδείχτηκε ότι δεν κατάφερε να είναι προετοιμασμένη να διαφυλάξει τα συμφέροντα της (Φίλης, 2017, σελ. 19).

Η στάση που κράτησαν τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής ένωσης απέναντι στις μεταναστευτικές ροές ήταν περισσότερο μια στάση ελεγκτική παρά προστατευτική όσον αφορά την ασφάλεια των συνόρων. Οι ασταμάτητοι έλεγχοι αποσκοπούσαν στην ελάττωση της εισροής μεταναστών (European Commission, bit.ly/1OxcXf1).

Η Ευρώπη καθυστέρησε να αντιδράσει παρά τις δυσαρέσκειες των κρατών μελών. Η λειτουργία και αρμοδιότητες που είχε ανάβει η Frontex όπως φάνηκε δεν είχε αποφέρει τα αναμενόμενα αποτελέσματα με συνέπεια να ζητηθεί η βοήθεια του ΝΑΤΟ.

Η μεταναστευτική κρίση έφερε στο προσκήνιο πολλές και άμεσα συνδεδεμένες κρίσεις για την Ευρωπαϊκή Ένωση:

- Την ανάγκη να προστατεύονται τα εξωτερικά σύνορα.
- Την αμφιβολία ότι είναι δυνατή η ελεύθερη μετακίνηση μεταξύ κρατών-μελών.
- Την ανάγκη επιστροφής των κρατών-μελών προκειμένου να διασφαλίσουν την ασφάλεια τους στα κλειστά σύνορα.
- Έφερε στην επιφάνεια επίσης την ανθρωπιστική κρίση τόσο στις χώρες που υποδέχονταν τους πρόσφυγες όπως είναι η χώρα μας όσο και στις χώρες που αποτελούσαν πέρασμα προς την Ευρώπη.
- Τέλος, ήρθε στο φως το θέμα της ασφάλειας. Η έννοια της ασφάλειας, της οικονομικής ασφάλειας αλλά και της ασφάλειας ζωής.

Όλες αυτές οι κρίσεις ήρθαν λοιπόν στο φως και έγιναν πιο έντονες λόγω της μεταναστευτικής κρίσης (Φίλης, 2016).

Κάτω από αυτές τις συνθήκες και μέσα σε αυτό το πλαίσιο η Ευρώπη κλήθηκε να αντιμετωπίσει την πολυπολιτισμικότητα που χαρακτήριζε τη νέα πραγματικότητα. Η νέα αυτή πραγματικότητα όπως φάνηκε είχε επηρεάσει και την εκπαίδευση τόσο των γηγενών όσο και των αλλοδαπών που εισέρχονταν στις ευρωπαϊκές χώρες. Οι άνθρωποι που είχαν έρθει στην Ευρώπη έφεραν διαφορετικά πολιτισμικά και ηθικά στοιχεία με αποτέλεσμα να δημιουργούνται εντάσεις και διαφορετικές ανάγκες.

Η εκπαίδευση αποτέλεσε την απάντηση ώστε να δοθεί λύση στην άμβλυνση των συγκρούσεων που πρόεκυπταν από την πολυπολιτισμικότητα. Μέσω της εκπαίδευσης τόσο τα παιδιά όσο και οι μεγάλοι θα μπορούσαν να μάθουν αξίες όπως ο σεβασμός και η ανοχή στη διαφορετικότητα. Ήδη από το 1954 με στόχο τη βελτίωση της εκπαίδευσης των μεταναστών άρχισαν να λειτουργούν κάποιες επιτροπές που ήταν αρμόδιες για εκπαιδευτικά κυρίως θέματα όπως η υπεράσπιση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών (Τζωρτζοπούλου, Κοτζαμάνη, 2008, σελ. 28).

Δόθηκε μεγάλη έμφαση από πολύ νωρίς στην διδασκαλία της ιστορίας σε όλους τους μαθητές με στόχο να μάθουν και να κατανοήσουν ότι η συνύπαρξη διαφορετικών στοιχείων, πολιτισμών, θρησκειών μόνο θετικά αποτελέσματα μπορούσε να έχει για τον καθένα ξεχωριστά αλλά και για ολόκληρη την Ευρώπη. ([http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Results/AdoptedTexts/Rec\(2001\)15_gr.pdf](http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Results/AdoptedTexts/Rec(2001)15_gr.pdf)).

Η πρώτη ρύθμιση στην Ευρώπη που αφορούσε την εκπαίδευση πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 1977. Με τη συγκεκριμένη ρύθμιση όλα τα κράτη μέλη της Ευρώπης ήταν υποχρεωμένα να έχουν συνεργασία με τα κράτη προέλευσης των μεταναστών καθώς ήταν υποχρεωμένα να διδάσκουν τη μητρική γλώσσα και κουλτούρα της χώρας προέλευσης στους μετανάστες.

Ακόμη στα παιδιά τα κράτη μέλη ήταν υποχρεωμένα να παρέχουν δωρεάν εκπαίδευση στα παιδιά των μεταναστών καθώς να διδάσκονται και την επίσημη γλώσσα της χώρας υποδοχής δωρεάν.

Αργότερα, το 1999 στην Ευρώπη υπήρξαν διάφορες συστάσεις σχετικές με την εκπαίδευση, ήταν συστάσεις που αφορούσαν την εκπαίδευση των παιδιών των μεταναστών όχι μόνο των νόμιμων αλλά και των παράνομων. Υπήρξε ακόμη σύσταση για προγράμματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης (Τζωρτζοπούλου, Κοτζαμάνη, 2008, σελ. 28).

Υψίστης σημασίας για την εκπαίδευση των μεταναστών αποτέλεσε το γεγονός της δημοσίευσης της Πράσινης Βίβλου. Η Πράσινη βίβλος είχε ως στόχο να ενισχυθούν οι δυνατότητες των νέων στην Ευρώπη και κυρίως των εκείνων των νέων που είχαν έρθει ως μετανάστες στην Ευρώπη (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Aef0002>).

Κλείνοντας αυτό το κεφάλαιο συμπεραίνουμε ότι όσον αφορά τη διαχείριση της μεταναστευτικής κρίσης η Ευρώπη, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία όπως διαφάνηκε και από όσα αναλύσαμε εκτενώς παραπάνω δεν ήταν κατάλληλα προετοιμασμένη.

Οι λόγοι αυτής της έλλειψης ετοιμασίας ήταν διάφοροι:

- Καταρχάς η πολιτική άσυλου δεν εκσυγχρονίστηκε σε σύντομο χρονικό διάστημα ώστε να είναι σε θέση να ανταποκριθεί.
- Καθυστέρησε να ενεργοποιηθεί και να λάβει μέτρα.
- Δεν έλαβε υπόψη ως προειδοποίηση τις μεταναστευτικές ροές που είχαν έρθει από το 2011.
- Δεν έλαβε υπόψη επίσης τις μαζικές μετακινήσεις Σύριων στο Λίβανο και την Τουρκία τις χρονιές από το 2011-2014 εξαιτίας του εμφύλιου πολέμου.
- Ο μηχανισμός αντιμετώπισης του προβλήματος στάθηκε στη φάση της υποδοχής και του έλεγχου των μεταναστών και δεν προχώρησε ώστε να δοθεί μια οριστική λύση.
- Η υπηρεσία που παρείχε η Frontex δεν αρκούσε ώστε να ελέγχονται επαρκώς τα θαλάσσια και τα χερσαία σύνορα με αποτέλεσμα να ζητηθεί η αρωγή του NATO.
- Όπως φάνηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν ήταν σε θέση να ασκήσει επιρροή ώστε να κυριαρχήσει το πνεύμα αλληλεγγύης σε όλα τα κρατηθμελη. Δεν μπόρεσε να έχει μια κοινή εξωτερική πολιτική που θα προστάτευε αποτελεσματικά τα σύνορα της.

Τέλος, τα hospots που ήταν ένα άλλο μέτρο για να ελέγχονται τα εξωτερικά σύνορα ώστε να καταγράφονται και να ταυτοποιούνται όσοι ζητούσαν άσυλο τελικά φαίνεται ότι δε λειτούργησαν επαρκώς (Ροντιέ, 2016, σελ. 33-57).

3.2. Διαχείριση της μεταναστευτικής κρίσης από την Ελλάδα

Η χώρα μας στο τέλος του 20^{ου} αιώνα από χώρα αποστολής μεταναστών στο εξωτερικό που ήταν ως τότε έγινε χώρα υποδοχής και φιλοξενίας μεταναστών. Ίσως αυτή η γρήγορη και ραγδαία αλλαγή να αιτιολογεί την ανυπαρξία και την ανετοιμότητα της χώρας όσον αφορά το νομικό κομμάτι της μεταναστευτικής κρίσης. Η Ελλάδα είναι γνωστό ότι την τελευταία δεκαετία του 20^{ου} αιώνα που χαρακτηρίζεται ως η εποχή της μαζικής εισροής μεταναστών στην Ελλάδα, δεν υπήρχε καμία επίσημη μεταναστευτική πολιτική ώστε να είναι δυνατός οποιοσδήποτε έλεγχος.

Μέχρι τότε οποιοδήποτε θέμα αφορούσε το μεταναστευτικό ζήτημα διευθετούνταν με το νόμο που υπήρχε από το 1929 με αριθμό 4310, που είχε ως θέμα του κυρίως ζητήματα εξόδου των μεταναστών από τη χώρα.

Αίτια ψήφισης του Ν. 4310/1929 που αφορούσε την εγκατάσταση των μεταναστών στην Ελλάδα καθώς και τον έλεγχο των απελάσεων, υπήρξε η αθρόα άφιξη των μεταναστών και προσφύγων λόγω της μικρασιατικής καταστροφής. Με τις διατάξεις του συγκεκριμένου νόμου επιχειρούνταν να αποτυπωθούν νομικά οι όροι για να μπει και να μείνει κάποιος αλλοδαπός στη χώρα. Πιο συγκεκριμένα κατά το άρθρο 3 του συγκεκριμένου νόμου ήταν απαγορευμένη η είσοδος κάθε ξένου στη χώρα αν δε διέθετε τα απαραίτητα έγγραφα επικυρωμένα από ελληνική αρχή.

Ειδικά τη δεκαετία του 1980 η χώρα μας μετατράπηκε σε χώρα υποδοχής μεταναστών από τα Βαλκάνια και το 1990 από την Ανατολική και Κεντρική Ευρώπη. Η Ελλάδα δεν ήταν προετοιμασμένη ούτε από άποψη υποδομών ούτε από άποψη υπηρεσιών ώστε να υποδεχτεί ένα τόσο μεγάλο αριθμό μεταναστών. Την ίδια χρονική περίοδο η Ευρωπαϊκή ένωση δείχνει απροθυμία να προστατεύσει τους μετανάστες-θύματα και βάζει ως προτεραιότητα να σφραγίσει τα εξωτερικά της σύνορα (Κόφφας κ.α., 2016, σελ. 16).

Παρόλα αυτά εξαιτίας της αθρόας εισροής μεταναστών στη χώρα μας από χώρες της βαλκανικής χερσονήσου και ιδίως από την Αλβανία που οι περισσότερες ήταν παράνομες καθώς και λόγω της αναποτελεσματικότητας του προηγούμενου νόμου οι ελληνικές αρχές οδηγήθηκαν στη θέσπιση καινούργιων νομοθετημάτων.

Χαρακτηριστικό όλων αυτών των νομοθετημάτων και υπουργικών αποφάσεων ήταν η προσπάθεια διαχωρισμού ανάμεσα σε ανθρώπους που προέρχονταν από χώρες της Ευρώπης και σε ανθρώπους που προέρχονταν από τρίτες χώρες. Ουσιαστικά μέσω

αυτού του διαχωρισμού επιδιώκονταν να μεταχειρίζονται ευνοϊκότερα οι νόμιμοι μετανάστες.

Με το άρθρο 13 του ίδιου νόμου απαγορευόταν να μείνει κάποιος μετανάστης στη χώρα χωρίς να υπήρχε αποδεδειγμένη άδεια από τον εργοδότη του (Γεωργούλας, 2001, σελ. 206-207).

Ο νόμος 1975/1991

Το 1991 ψηφίστηκε ο νόμος Ν. 1975/1991 με τον τίτλο «Είσοδος, έξοδος, παραμονή, απέλαση αλλοδαπών, διαδικασία αναγνώρισης προσφύγων και λοιπές διατάξεις» σύμφωνα με τον οποίο γίνονται ρυθμίσεις σχετικά με ζητήματα που αφορούν τον έλεγχο, την είσοδο των μεταναστών καθώς και τους λόγους που απαγορευόταν η είσοδος και η παραμονή τους στην χώρα. Όλες οι παραπάνω ρυθμίσεις στόχευαν στον έλεγχο των συνόρων με σκοπό να περιοριστεί το μεταναστευτικό φαινόμενο που ταλάνιζε την κοινωνία.

Άρθρα του τέταρτου κεφαλαίου διευθετούσαν θέματα σχετικά με τις άδειες παραμονής των αλλοδαπών ενώ το πέμπτο κεφάλαιο του συγκεκριμένου νόμου ρύθμιζε ζητήματα σχετικά με θέματα εργασίας των αλλοδαπών.

Μέσω της ψήφισης του συγκεκριμένου νόμου αποτυπωνόταν το άγχος των Ελληνικών αρχών να προστατεύσουν τα σύνορα από το φαινόμενο των παράνομων μεταναστών που στην χώρα καθώς ήταν και μια προσπάθεια να ρυθμιστούν τα εργασιακά ζητήματα των μεταναστών.

Και ενώ λοιπόν όπως θα ήταν αναμενόμενο μετά από την ψήφιση του νόμου αυτού να εμποδιστεί η αλόγιστη είσοδος μεταναστών στην χώρα στην πραγματικότητα συνέβη το ακριβώς αντίθετο με μεγάλο αριθμό μεταναστών να εισέρχεται στην χώρα με σκοπό την ανεύρεση εργασίας και μόνιμης παραμονής.

Το Ελληνικό κράτος πήρε λοιπόν την απόφαση να πάρει πιο δραστικά και άμεσα μέτρα από αυτά που είχε ήδη λάβει με σκοπό να εμποδίσει την είσοδο των μεταναστών στη χώρα. Έτσι το 1997 ψηφίστηκαν δύο προεδρικά διατάγματα 358/97 και 359/97 που ουσιαστικά άρχισαν να ισχύουν από την επόμενη χρονιά (Τριανταφυλλίδου, 2005, σελ. 23-24).

Σε αυτά τα δύο διατάγματα υπήρχαν ρυθμίσεις σχετικά με την νόμιμη παραμονή των αλλοδαπών καθώς και τα στοιχεία που ήταν απαραίτητα ώστε να πάρει κάποιος την λευκή κάρτα παραμονής για έξι μήνες στην χώρα και τις προϋποθέσεις για να

χορηγηθεί σε κάποιον η πράσινη κάρτα που είχε διάρκεια παραμονής στην χώρα έως πέντε χρόνια (Τριανταφυλλίδου, 2005, σελ. 23-24).

Τα διατάγματα αυτά βοήθησαν αρκετά στον να ομαλοποιηθεί η κατάσταση στη χώρα καθώς μέσω αυτών νομιμοποιήθηκαν αρκετοί παράτυποι μετανάστες στην χώρα κι τους επιτράπη η παραμονή και η εργασία τους στην Ελλάδα (Τριανταφυλλίδου, 2005, σελ. 23).

Όπως επεσήμανε σε ομιλία του Ελληνικού ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής πολιτικής ο γενικός Γραμματέας Δημοσίας Τάξης, πρέσβης κ. Μπίτσιος η παράνομη μετανάστευση αποτελεί το μέγιστο πρόβλημα που έχει τόσο κοινωνικές όσο και οικονομικές συνέπειες (Μπίτσιος, 2009).

Ο νόμος 2910/2001

Άλλος ένας νόμος που ψηφίστηκε ήταν ο Ν. 2910/2001 με τίτλο «Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην Ελληνική επικράτεια. Κτήση της Ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις». Με τον νόμο αυτό ουσιαστικά μεταφερόταν οι αρμοδιότητες για την μετανάστευση από το Υπουργείο Δημοσίας Τάξης στο Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης. Σύμφωνα με τον συγκεκριμένο νόμο απαραίτητη προϋπόθεση ώστε να πάρει κάποιος την Ελληνική ιθαγένεια ήταν να μείνει στην χώρα νόμιμα δέκα χρόνια. Ο συγκεκριμένος νόμος όριζε επίσης τα απαραίτητα στοιχεία ώστε να δημιουργηθεί μια μεταναστευτική επιτροπή που θα ήταν αρμόδια για την άδεια παραμονής των αλλοδαπών. Ο νόμος όριζε κατά γενική ομολογία θέματα που αφορούσαν τους μετανάστες και πιο συγκεκριμένα θέματα σχετικά με την εκπαίδευση, την περίθαλψη και την εργασία τους. Πιο συγκεκριμένα, το άρθρο 40 του Ν. 2910/2001 όριζε ότι αλλοδαποί κάτω των δεκαοκτώ ετών που βρίσκονταν στη χώρα είχαν το δικαίωμα της ελαχίστης υποχρεωτικής εκπαίδευσης όπως ακριβώς ισχύει και για τους γηγενείς μαθητές (Λιανός, 2009, σελ. 245).

Στο πέμπτο κεφάλαιο του ίδιου νόμου ορίζονταν οι νόμοι που αφορούσαν τους μετανάστες σχετικά με την εξαρτημένη εργασία τους με σκοπό να υπάρχει καλύτερος προγραμματισμός αλλά ταυτόχρονα να ελέγχονται καλύτερα όσοι έρχονταν για εργασία στη χώρα.

Σχετικά με τις ρυθμίσεις για οικογενειακά θέματα αυτό που επετεύχθη μέσω αυτού του νόμου ήταν ότι ο απαραίτητος χρόνος που έπρεπε να μείνει κάποιος ξένος στη χώρα ελαττώθηκε στα δυο χρόνια και έδινε το δικαίωμα τα παιδιά που προέρχονταν

από οικογένειες μεταναστών και δεν είχαν συμπληρώσει το 18^ο έτος να μπορούν να φοιτούν κανονικά στο σχολείο.

Παρ' όλες όμως τις διατάξεις και τις μεταρρυθμίσεις του νόμου το να αποκτήσει κάποιος την άδεια παραμονής δεν φάνηκε να αντιμετωπίστηκε επαρκώς ούτε με αυτόν τον τρόπο. Συνέπεια όλων αυτών ήταν ότι εξαιτίας της μη ύπαρξης σαφών κανόνων στην αγορά εργασίας ήταν ότι αυξήθηκε ο αριθμός των ανειδίκευτων εργατών που εργάζονταν χωρίς να έχουν τα απαραίτητα χαρτιά και τις διατυπώσεις από επίσημη ελληνική αρχή.

Ο νόμος 3386/2005

Η ψήφιση του νόμου σχετικά με τη μεταναστευτική κρίση συνεχίστηκε και έτσι το 2005 έχουμε τη ψήφιση του Ν. 3386/05 με τίτλο «είσοδος, διαμονή και χρονική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική επικράτεια». Αρχικά, με τον τρόπο αυτό διευκρινίζεται ποιοι νοούνται υπήκοοι τρίτης χώρας. Επίσης σημαντικό βήμα είναι ότι με το συγκεκριμένο νόμο γίνεται πιο απλή η διαδικασία με την οποία εκδίδεται η άδεια διαμονής και εργασίας των αλλοδαπών.

Σύμφωνα με αυτή την απλούστευση ο αλλοδαπός πρέπει να έχει πάρει αριθμό φορολογικού μητρώου. Στον συγκεκριμένο νόμο γίνονταν μνεία σχετικά με τις απαραίτητες ενέργειες απόκτησης του καθεστώτος ως υπηκόου τρίτης χώρας αν είχαν συμπληρωθεί πέντε χρόνια διαμονής (οδηγία 2003/109/EK για καθεστώς επί μικράν διαμένοντος).

Πέρα όμως από αυτό το θετικό του νόμου που ήταν ότι απλουστεύτηκε ο τρόπος που χορηγούνταν η άδεια διαμονής, εν από τα αρνητικά χαρακτηριστικά του νόμου ήταν ότι καθυστερούσε υπερβολικά να εκδοθεί η άδεια. Παρ' όλα αυτά ο Ν. 3386/05 είναι θεωρητικά η πρώτη απόπειρα που έγινε στην ελληνική νομοθεσία ώστε να κωδικοποιηθούν οι μέθοδοι εισόδου, διαμονής και ένταξης αλλοδαπών στη χώρα μας.

Ο νόμος 3838/2010

Το 2010 ψηφίστηκε ο Ν. 3838 με τίτλο «σύγχρονες διατάξεις για την ελληνική ιθαγένεια και την πολιτική συμμετοχή ομογενών και νομίμως διαμενόντων μεταναστών και άλλες ρυθμίσεις». Με τον συγκεκριμένο νόμο γινόταν μια προσπάθεια να αλλάξει ο τρόπος απόκτησης της ιθαγένειας για τα παιδιά των αλλοδαπών που γεννιόντουσαν στη Ελλάδα με την προϋπόθεση ότι έμεναν στην

Ελλάδα νόμιμα για πέντε συνεχόμενα έτη ή αν είχαν πάει σε ελληνικό σχολείο για έξι χρόνια.

Ακόμη στο συγκεκριμένο νόμο αναφέρεται ότι τα χρόνια που ήταν απαραίτητα ώστε να πολιτογραφηθεί ένας αλλοδαπός ελαττώνονται από τα δέκα χρόνια που ίσχυε στα επτά. Σύμφωνα με όσα αναφέρονται στο κεφάλαιο Β του συγκεκριμένου νόμου όσοι μετανάστες έμεναν νόμιμα στη χώρα μπορούσαν να συμμετέχουν στις εκλογές της τοπικής αυτοδιοίκησης με το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι. Με άλλα λόγια ο συγκεκριμένος νομός νομιμοποιούσε τους μετανάστες και τους έδινε το δικαίωμα να ξαναβρεθούν με τις οικογένειες τους.

Π.Δ 114/2010

Με το Π.Δ 114/10 διατυπώθηκαν διάφορες ρυθμίσεις σχετικά με τον τρόπο που θα παρέχονταν το άσυλο. Καθιερώθηκε λοιπόν μια κοινή διαδικασία που αναγνωρίζονταν στους αλλοδαπούς το δικαίωμα της επικουρικής προστασίας (οδηγία 2004/83/ΕΚ για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση υπηκόων τρίτων χωρών ως ατόμων που χρειάζονται διεθνή προστασία).

Ένα χρόνο αργότερα, το 2011 με το Ν. 3907 έχουμε την ίδρυση ασύλου και της υπηρεσίας πρώτης υποδοχής που την σύμφωνα με την Οδηγία 2008/115/ΕΚ. Η Κεντρική Υπηρεσία υπό την αιγίδα του υπουργείου προστασίας του Πολίτη συγκροτεί την υπηρεσία ασύλου η οποία εμπίπτει στη διαδικασία του αρμόδιου υπουργού και διευρύνεται σε δεκατρία ξεχωριστά γραφεία ασύλου όπως αυτά της Αττικής, της Χίου, του Ηρακλείου, της Θεσσαλονίκης, του Βόλου.

Με το συγκεκριμένο νόμο γίνονταν ρυθμίσεις σχετικά με τις διαδικασίες υποδοχής όσων ζητούσαν διεθνή προστασία σχετικά με τις διαδικασίες που αφορούσαν την αναγνώριση κάποιου ως πρόσφυγα ή κάποιου που δικαιούταν επικουρική προστασία ή απλής προσωρινή προστασία. Ο νόμος αυτός ήταν ουσιαστικά μια αντικατάσταση του Π.Δ./2010 αναφορικά με την παροχή ασύλου.

Μέσω αυτού του νόμου γίνονταν λοιπόν μια προσπάθεια να δημιουργηθεί ένα πιο άμεσο και χωρίς μεγάλο κόστος σύστημα που θα εξετάζονταν τα αιτήματα ασύλου από τις αρμόδιες υπηρεσίες όπως διερμηνείς και εξειδικευμένο προσωπικό. Στόχος αυτής της προσπάθειας ήταν να δημιουργηθεί κλίμα εμπιστοσύνης από όσους έκαναν αίτηση ασύλου προς τις αρχές.

Με τον εν λόγω νόμο υπήρχε πρόβλεψη για τη δημιουργία υπηρεσιών πρώτης υποδοχής. Έτσι με αυτό το νόμο έχουμε την ίδρυση των πρώτων κέντρων υποδοχής

(ΚΕ.Π.Υ.) σε συγκεκριμένα μέρη της Ελλάδας και υπάρχουν και ρυθμίσεις σχετικά με τη διάρθρωση και τη λειτουργία τους.

Παρ' όλες τις προσπάθειες που γίνονται μέσω θέσπισης νόμων και όχι μόνο, η Ελλάδα συνέχιζε και βρισκόταν αντιμέτωπη με πολλές δυσκολίες σχετικά με το να ελέγχει και να διαχειρίζεται τις μεταναστευτικές ροές. Για να αντιμετωπίσει αυτά τα προβλήματα στράφηκε προς ορισμένες κατευθύνσεις. Πιο συγκεκριμένα, σε εθνικό επίπεδο έγινε προσπάθεια να ενισχυθεί ο ηθελημένος επαναπατρισμός όσων έμειναν παράνομα στην Ελλάδα όπως επίσης έγινε προσπάθεια αποτροπής της παράνομης εισόδου αλλοδαπών στην χώρα. Απαραίτητη προϋπόθεση ώστε να αποτραπεί η παράνομη είσοδος μεταναστών στην χώρα αποτελούσε η συνεργασία μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας, κάτι το οποίο δεν ήταν πάντα εφικτό ειδικά εξαιτίας της τήρησης της Συμφωνίας Επανεισδοχής από την πλευρά της Τουρκίας.

Η Συμφωνία Επανεισδοχής που υπήρχε μεταξύ της χώρας μας και της Τουρκίας ήδη από το 2002 που έδινε την δυνατότητα να επαναπροωθηθούν όσοι είχαν έρθει από την Τουρκία επί της ουσίας δεν τηρήθηκε. Έτσι το 2011 η Ευρωπαϊκή Ένωση προχώρησε σε συμφωνία με την Τουρκία σχετικά με την «επανεισδοχή» των παράτυπων μεταναστών εντός των Ευρωπαϊκών συνόρων, ένα ζήτημα που αφορούσε κατά κύριο λόγο την χώρα μας, μιας και στην Ελλάδα ερχόταν ο μεγαλύτερος αριθμός μεταναστών (Μπατρακούλης,

http://www.elesme.gr/elesme/periodika/t55/t55_11.html).

Το 2012 ψηφίστηκαν δύο ακόμα νόμοι, ο ένας από αυτούς ήταν ο Ν. 4052/2012 που αναφερόταν ουσιαστικά σε όσα προέβλεπε η οδηγία 2009/521ΕΚ σχετικά με τις απαγορεύσεις που ίσχυαν για εργασία στους παράτυπους μετανάστες καθώς και στις επιπτώσεις που υπήρχαν για τους εργοδότες που απασχολούσαν παράνομους μετανάστες. Ο άλλος νόμος ήταν ο Ν. 4084/2012 που αναφερόταν σε θέματα σχετικά με την λειτουργία των Κέντρων Πρώτης Υποδοχής (ΚΕ.Π.Υ.).

Η ερχόμενη νομοθετική ρύθμιση έγινε όταν ψηφίστηκε ο νόμος Ν. 4251/2014 με τίτλο “Κώδικας μετανάστευσης και κοινωνικής ένταξης και λοιπές διατάξεις”. Με το συγκεκριμένο νόμο γίνονταν ρυθμίσεις σχετικές με την διαμονή και την εισδοχή ατόμων από τρίτες χώρες προς την Ελλάδα. Επίσης υπήρχαν ρυθμίσεις σχετικές με τις άδειες των μεταναστών για ποικίλους λόγους όπως άδεια εργασίας, άδεια για σπουδές στην χώρα, άδεια για να βρεθούν ξανά με την οικογένεια τους (οδηγία 2003/86/ΕΚ).

Στο έκτο μέρος του συγκεκριμένου νόμου γίνεται μνεία για τις άδειες που μπορούν να χορηγηθούν σε ανθρώπους από τρίτες χώρες που έφταναν στην χώρα μας κυρίως για

λόγους εργασίας σε τομείς με υψηλή εξειδίκευση (οδηγία 2009/50/EK για μπλε κάρτα).

Το 2014 με την ψήφιση του νόμου Ν. 4244/2014 παύουν να ισχύουν όσα είχαν ψηφιστεί με τον νόμο Ν. 3838/2010 σχετικά με το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι σε όσους αλλοδαπούς έμειναν νόμιμα στην χώρα.

Το 2015 με τον νόμο Ν. 4332/2015 υπάρχουν τροποποιήσεις σχετικά με τον τρόπο που μπορεί να αποκτήσει κάποιος την Ελληνική ιθαγένεια. Το δικαίωμα αυτό το αποκτά ο αλλοδαπός που έχει συμπληρώσει το 18 έτος της ηλικίας του και έχει ολοκληρώσει με επιτυχία την υποχρεωτική εκπαίδευση των εννέα τάξεων.

Ένα χρόνο αργότερα το 2016 ψηφίστηκε ο νόμος Ν. 4375/2016 που ρύθμιζε ζητήματα σχετικά με τα εργασιακά θέματα όσων δικαιούνταν διεθνή προστασία. Με τον συγκεκριμένο νόμο υπήρξε σχετική αναμόρφωση όσον αφορά το σύστημα υποδοχής και ταυτοποίησης όσων ερχόταν στην χώρα από χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ένα από τα βασικά στοιχεία του νόμου αυτού είναι ότι επιταχύνθηκε η μέθοδος που εξετάζονταν τα αιτήματα διεθνούς προστασίας ώστε να μην ξεπερνά τις 14 ημέρες.

Με τον συγκεκριμένο νόμο επίσης υπήρξαν ρυθμίσεις σχετικά με το να ενισχυθεί η στελέχωση και να υπάρξει μια γενική αναβάθμιση της Υπηρεσίας Ασύλου. Η Υπηρεσία Ασύλου αποτελούσε αυτοτελές τμήμα του Υπουργείου Εσωτερικών και είχε ως αποστολή της να εφαρμόζονται οι νόμοι σχετικά με το άσυλο.

Ακόμη μέσω αυτού του νόμου υπήρχε πρόβλεψη να καταργηθεί η “Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής” και στην θέση αυτών να ιδρυθεί και να λειτουργήσει η “Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης” (ΥΠ.Υ.Τ.) καθώς και Κινητές Μονάδες Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Κ.Μ.Υ.Τ.).

Σε όσους ζητούσαν να τους δοθεί άσυλο κυρίως για λόγους διεθνούς προστασίας, ορίστηκε ως μέγιστο όριο να εξετάζονται τα αιτήματα τους οι έξι μήνες και στην συνέχεια δινόταν τριετής άδεια παραμονής.

Ο νόμος Ν. 4384/2016 με τίτλο “αγροτικοί συνεταιρισμοί, μορφές συλλογικής οργάνωσης του αγροτικού χώρου και άλλες διατάξεις” και πιο συγκεκριμένα το άρθρο 58 έκανε αναφορά στην ενασχόληση ανθρώπων που προέρχονταν από τρίτες χώρες στην αγροτική οικονομία. Ο κάθε εργοδότης ζητούσε την εξαιρέσιμη απασχόληση αλλοδαπού από την αντίστοιχη Αποκεντρωτική Διοίκηση που ανήκε. Αυτή η διαδικασία αφορούσε αλλοδαπούς που δεν είχαν τίτλο διαμονής και είχε ισχύ για ένα χρόνο κυρίως για να αντιμετωπιστούν έκτακτες ανάγκες που αφορούσαν

αγροτικές εργασίες.

Το 2017 υπήρξε το Προεδρικό Διάταγμα σύμφωνα με το οποίο θεσπίστηκε η Γενική Γραμματεία που θα συντόνιζε τα θέματα αλλοδαπών και παράνομης μετανάστευσης καθώς και θα ασκούσε έλεγχο στις Διευθύνσεις Αλλοδαπών και στα σύνορα. Η γενική γραμματεία επίσης βοήθησε/συνέβαλε στην επικοινωνία και την συνεργασία της Ελληνικής Αστυνομίας με τις Λιμενικές Αρχές ώστε να δρουν από κοινού ώστε να αντιμετωπίζουν την παράνομη μετανάστευση.

Πιο συγκεκριμένα με το Φ.Ε.Κ. 149/10 του 2017 κοινοποιήθηκε το Π.Δ.122 σχετικά με το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής και στις υπηρεσίες που το στελέχωναν. Στο συγκεκριμένο Υπουργείο δρούσαν ξεχωριστά η Υπηρεσία Ασύλου και η Αρχή Προσφύγων στο Υπουργείο.

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται λεπτομερής μνεία σχετικά με την δομή και τα καθήκοντα της Γενικής Διεύθυνσης Μεταναστευτικής Πολιτικής που αποτελείται από τέσσερις ξεχωριστές διευθύνσεις. Την Διεύθυνση Μεταναστευτικής Πολιτικής που ασχολείται με τα θέματα όπως η είσοδος, η διαμονή και η ένταξη ανθρώπων προερχόμενων από τρίτες χώρες. Η Διεύθυνση Κοινωνικής Ένταξης που ο ρόλος της ήταν να σχεδιάζει την ένταξη όσων νόμιμα έμεναν στην χώρα. Η διεύθυνση Ηλεκτρονικών Αδειών Διαμονής με σκοπό να σχεδιάσει και να προετοιμάζει τα συστήματα που ήταν αρμόδια για την συλλογή και την διαχείριση δεδομένων σχετικά με την έκδοση ηλεκτρονικής άδειας διαμονής πολιτών τρίτων χωρών, που αποτελούσε υποχρέωση της χώρας μας. Τα στοιχεία που έπρεπε να υπάρχουν σε ψηφιοποιημένη μορφή στην ηλεκτρονική άδεια παραμονής ήταν η υπογραφή αυτού στον οποίο άνηκε, η χώρα που γεννήθηκε, το φύλλο του καθώς να γίνεται και αναφορά στο νόμο βάσει του οποίου εκδόθηκε (Γεωργιοπούλου, 2017).

Ακόμη υπήρχε η Διεύθυνση Προστασίας Αιτούντων Ασύλου με δύο ακόμη τμήματα αυτό της Νομικής Υποστήριξης και της Διεθνούς Συνεργασίας, τμήματα που ήταν αρμόδια για να εφαρμόζεται η Εθνική πολιτική στο πλαίσιο της υποδοχής όλων όσων ζητούσαν διεθνή προστασία.

Άρθρα του πέμπτου κεφαλαίου σχετίζονται με τις διατάξεις σχετικές με την Κεντρική καθώς και τις επιμέρους υπηρεσίες που αφορούσαν την υποδοχή και την ταυτοποίηση, δηλαδή τα κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης. Οι υπηρεσίες αυτές είχαν ως αντικείμενο την καταγραφή, την ταυτοποίηση και την εξακρίβωση των στοιχείων όσων προέρχονταν από τρίτες χώρες και έμπαιναν παράνομα στην χώρα. Ήταν επίσης υπεύθυνες ώστε να μείνουν προσωρινά όσοι από αυτούς είχαν υποβάλει

αίτημα διεθνούς προστασίας ή βρισκόταν σε κατάσταση απέλασης ή επανεισοδοχή (αρθρ. 22 Ν. 3907/2011 ή παρ. 3 του αρ. 22 σε συνδυασμό με το αρ. 30 του Ν. 3907/2011).

Τέτοιες υπηρεσίες λειτουργούσαν κυρίως σε νησιά όπως στη Σάμο, στη Χίο, στη Λέσβο αλλά και στην Ορεστιάδα.

Το άρθρο 26 του συγκεκριμένου νόμου σχετίζεται με την Υπηρεσία Ασύλου. Η υπηρεσία αυτή είναι αρμόδια για το σχεδιασμό και την χάραξη της πολιτικής της χώρας σχετικά με το ποιοί θα λάβουν άσυλο. Είναι στην αρμοδιότητα της η εξέταση των αιτημάτων για διεθνή προστασία και η αξιολόγηση τους. Στη συνέχεια, η υπηρεσία ασύλου αναλαμβάνει τον ρόλο ενημέρωσης όλων όσων έκαναν αίτημα για άσυλο καθώς και για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους. Επίσης στις αρμοδιότητες της υπηρεσίας είναι και η συγκέντρωση πληροφοριών για την κοινωνικό-οικονομική κατάσταση της χώρας προέλευσης των αλλοδαπών. Τέλος, αναλαμβάνει τον ρόλο να βοηθήσει τους συγκεκριμένους ανθρώπους παρέχοντας τα απαραίτητα νόμιμα έγγραφα που τους είναι απαραίτητα για να ταξιδέψουν, τους βοηθάει τέλος να εγκατασταθούν σε ασφαλές μέρος.

Η σημερινή, καινούρια μεταναστευτική πολιτική που έχει ως βασικό της μέλημα να ενισχύει το σύστημα παροχής ασύλου μέσω της παράλληλης δημιουργίας νέων υπηρεσιών που θα διεκπεραιώνουν τα αιτήματα όσων ζητούν άσυλο. Παρ' όλα αυτά η συγκεκριμένη πολιτική δεν φαίνεται να είναι και τόσο αποτελεσματική καθώς δεν υπάρχουν ούτε οι κατάλληλες υποδομές ούτε και οι αντίστοιχοι ανθρωπίνι φορείς που θα βοηθήσουν προς αυτή την κατεύθυνση.

Καθοριστικό ρόλο στην μεταναστευτική κρίση διαδραματίζει το γεγονός ότι η χώρα μας κατέχει τέτοια γεωγραφική θέση που καθίσταται η πρώτη χώρα εισόδου στην Ευρώπη για μεγάλο ποσοστό μεταναστών που εγκαταλείπουν την χώρα τους και αναζητούν άσυλο. Γεγονός βέβαια που έχει και πολλές και μεγάλες επιπτώσεις στην οικονομία της χώρας.

Η υλοποίηση της Συνθήκης του Δουβλίνου II αποδείχθηκε ιδιαίτερος προβληματική σε μερίδα κρατών που συμμετείχαν. Τα προβλήματα αυτά πηγάζουν στο γεγονός ότι η κατανομή του μεταναστευτικού κύματος που αντιμετωπίζει η Ευρώπη δεν είναι ισότιμα κατανομημένο σε όλα τα κράτη μέλη με αυτά της Μεσογείου (Νοτιοανατολικής Μεσογείου) να δέχονται τις μεγαλύτερες πιέσεις σε αντίθεση με τα κράτη της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης. Αυτό συμβαίνει καθώς οι ανεπτυγμένες χώρες που βρίσκονται κυρίως στη βόρεια Ευρώπη αποτελούν επιλογή προορισμού

για μεγαλύτερο αριθμό μεταναστών (Κόντης κ.α., 2005, σελ. 33).

Κατά γενική ομολογία αυτό που επιχειρείται από την πλευρά της χώρας μας είναι η παράνομη μετανάστευση να γίνει αντικείμενο που θα πρέπει να επιλυθεί από κοινού από όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες και όχι μεμονωμένα από τις χώρες που δέχονται τις μεταναστευτικές πιέσεις. Μέσω αυτής της στάσης της η Ελλάδα στοχεύει όχι μόνο να διαχειριστεί τις μεταναστευτικές ροές αλλά επιπλέον επιδιώκει την καλύτερη ενσωμάτωση στην κοινωνία των μεταναστών που μένουν ήδη στην Ελλάδα.

Η μετανάστευση ως ένα πρόβλημα που ταλανίζει την Ευρώπη για πολλά χρόνια ειδικά μετά το τέλος του Β Παγκοσμίου Πολέμου λειτούργησε πολλές φορές ευεργετικά σε οικονομικό επίπεδο για τις χώρες που υποδέχονταν τους μετανάστες δίχως όμως να μπορέσει να επιλυθεί έως και σήμερα. Κύριο μέλημα όλων των κρατών μελών που ταλαιπωρούνται από την μεταναστευτική κρίση είναι να ενταχθούν όσο πιο ομαλά γίνεται οι μετανάστες στην κοινωνία σε συνάρτηση όμως με την κοινή ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική.

Η χώρα μας από πολύ νωρίς κατέστη χώρα υποδοχής μεταναστών, η μη ύπαρξη μιας κοινής μεταναστευτικής πολιτικής οδήγησε σε διαρκείς νομιμοποιήσεις. Παρά τις όποιες νομιμοποιήσεις, το μεγαλύτερο μέρος των μεταναστών δεν κατέστη δυνατόν να νομιμοποιηθεί και όλο αυτό οδήγησε σε φαινόμενα παράνομης εκμετάλλευσης και αύξησης διακίνησης παράτυπων μεταναστών.

Και ενώ η Ελλάδα είναι μια χώρα που υποδέχτηκε αναλογικά με τον πληθυσμό της τον μεγαλύτερο αριθμό μεταναστών και θα έπρεπε να είχε μια αποτελεσματική μεταναστευτική πολιτική κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει. Συνειδητοποιούμε ότι δεν υπάρχει μια ενιαία εθνική μεταναστευτική πολιτική αλλά αντιθέτως υπάρχουν διάφορες που απλά συμπληρώνουν και δεν δίνουν ουσιαστική λύση στο πρόβλημα.

Πέραν όμως όλων αυτών υπήρξαν και αρκετά οφέλη τόσο για την οικονομία του ιδιωτικού τομέα μιας και επωφελήθηκαν αρκετοί από τα φτηνά εργατικά χέρια των μεταναστών όσο και για την οικονομία του ίδιου του κράτους που χρησιμοποίησε την εργασία χαμηλού κόστους των αλλοδαπών για την χρηματοδότηση και την ανάπτυξη της οικονομίας (http://www.historein.gr/2010/03/blog-post_5936.html).

4. Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

4.1. Εκπαίδευση και εκπαιδευτικό σύστημα

Η εκπαίδευση διαδραματίζει αδιαμφισβήτητα καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη μιας χώρας. Η εκπαίδευση και ολόκληρο το εκπαιδευτικό σύστημα μιας χώρας αποτελούν τις βάσεις για την εξέλιξη και τη διαμόρφωση μιας κοινωνίας.

Σύμφωνα με τον Bourdieu (Λάμνιαν, 2002, σελ. 154-164) η εκπαίδευση είναι αυτή που βοηθά ώστε να αναπαράγονται οι κοινωνικές σχέσεις αλλά και οι κοινωνικές ανισότητες μέσα στις κοινωνίες. Μέσα στις κοινωνίες που ζούμε δημιουργούνται διαφορετικές μορφές κουλτούρας τις οποίες οι άνθρωποι καλλιεργούν από τις οικογένειες στις οποίες μελανώνουν καθώς και από την κοινωνία στην οποία ζουν και αλληλεπιδρούν. Ακόμη σύμφωνα με τον Bourdieu αυτές οι αυτές δυο μορφές κουλτούρας δρουν μαζί στο πλαίσιο του σχολείου.

Δηλαδή όπως επισημαίνει και ο Bourdieu οι πιθανότητες που έχει το κάθε παιδί να ανταπεξέλθει στις προκλήσεις του σχολείου είναι άμεσα εξαρτώμενες από την κουλτούρα που έχει αποκτήσει μέσα από την αλληλεπίδραση του στην οικογένεια του (Λάμνιαν, 2001, σελ. 155).

Είναι λοιπόν πασιφανές ότι για να μελετήσει κανείς την εκπαίδευση είναι απαραίτητο να μελετήσει ταυτόχρονα και την κοινωνία μέσα στην οποία αυτή διαμορφώθηκε. Είναι απαραίτητο για να καταλάβει κανείς το εκπαιδευτικό σύστημα μιας κοινωνίας να καταλάβει πρώτα την ίδια την κοινωνία. Το εκπαιδευτικό σύστημα μιας χώρας και η κοινωνία της είναι έννοιες που πρέπει να μελετηθούν από κοινού.

4.2. Ο κοινωνικοποιητικός ρόλος του σχολείου

Όπως είναι γνωστό σε όλους μας ο άνθρωπος από τη γέννηση του δε διαθέτει μια προσωπικότητα που να είναι ολοκληρωμένη ώστε να μπορεί να συμμετέχει στην κοινωνική ζωή, ο άνθρωπος έχει άπλα κάποιες δεξιότητες που θα εξελιχτούν μέσα από την αλληλεπίδραση του στο σχολείο και στην κοινωνία. Έτσι το άτομο θα μπορέσει να κοινωνικοποιηθεί και θα μπορέσει να μάθει τις αξίες και τους κανόνες της κοινωνίας που ζει.

Μέσω της κοινωνικοποίησης το άτομο θα μπορέσει να ενσωματωθεί στην κοινωνία και να ενταχθεί ομαλά σε αυτή. Η κοινωνικοποίηση των μαθητών και κατ' επέκταση

του ατόμου διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο ώστε να διαμορφωθεί η προσωπικότητα και ο χαρακτήρας του. Από τους βασικούς στόχους του σχολείου και του εκπαιδευτικού συστήματος αποτελούν η κοινωνικοποίηση του παιδιού ώστε να είναι σε θέση να υπάρχει με τους άλλους, να τους σέβεται και να ενεργεί μαζί τους ως σύνολο.

Στο πλαίσιο του σχολείου τα παιδιά πέρα από τις γνώσεις που λαμβάνουν αποκομίζουν και άλλες αξίες όπως αυτές της αλληλεγγύης, της ομαδικότητας και της συνεργασίας. Η εκπαίδευση και το σχολείο συνιστούν σημαντικό θεσμό κοινωνικοποίησης και είναι η πρώτη προσπάθεια του παιδιού μετά την οικογένεια να γίνει υπεύθυνο (Νόβα, 2007, σελ. 113).

Καθοριστικό ρόλο στην προσπάθεια κοινωνικοποίησης του παιδιού διαδραματίζουν και οι εκπαιδευτικοί που θα τους μεταλαμπαδεύσουν πέρα από γνώσεις και αξίες. Θα τα βοηθήσουν να μάθουν να συνεργάζονται με τον κοινωνικό τους περίγυρο.

Καταλήγουμε λοιπόν στο συμπέρασμα ότι το σχολείο και η εκπαίδευση αποτελούν εφαλτήριο προς την κοινωνικοποίηση των παιδιών. Δίνει στα παιδιά των μεταναστών και προσφύγων την ελπίδα ότι μπορούν να κάνουν όνειρα και μπορούν να ζήσουν στην καινούργια κοινωνία (Ming YehLee & Shenred, 2002).

4.3. Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

Σύμφωνα με το άρθρο 16 του ελληνικού συντάγματος η παιδεία συνιστά βασικό χρέος του κράτους και έχει ως στόχο να δημιουργήσει ελεύθερους πολίτες με συνείδηση και να τους βοηθήσει να αναπτυχθούν πνευματικά, ηθικά και επαγγελματικά. Η εκπαίδευση παρέχεται δωρεάν στους πολίτες και αφορά όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες (Σύνταγμα, άρθρο 16, παράγραφος 2,4).

Το ελληνικό σχολείο και γενικότερα το εκπαιδευτικό μας σύστημα προσπαθούν να καλλιεργήσουν την εθνική μας συνείδηση και την εθνική μας ταυτότητα (Αβδελά, 1997, σελ. 31).

Με αυτόν τον τρόπο όμως αναπαράγονται ξενοφοβικά και στερεοτυπικά πρότυπα στους μαθητές και αποκτούν μια δυσκολία προσαρμογής στις νέες συνθήκες που επικρατούν σε ολόκληρη την Ευρώπη και στη χώρα μας, τις συνθήκες της αθρόας μετανάστευσης. Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα προβάλλει την ομοιογένεια του έθνους (Ανδρούσου & Ασκούνη, 2007, σελ. 15).

Η εκπαίδευση συνιστά έναν από τους βασικούς πυλώνες για να καταφέρουν να

ενταχθούν ομαλά οι μετανάστες και οι πρόσφυγες. Η αθρόα εισροή μεταναστών στη χώρα μας και στο ελληνικό σχολείο φαίνεται πως λειτούργησαν καταλυτικά ώστε να αναδιαμορφωθεί το εκπαιδευτικό σύστημα και να δημιουργηθούν διαπολιτισμικά σχολεία. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο θα ήταν εφικτό να μάθουν οι μαθητές γηγενείς και αλλογενείς να συνυπάρχουν, να σέβονται και να αποδέχονται τη διαφορετική γλώσσα, τη διαφορετική κουλτούρα, τη διαφορετική θρησκεία του άλλου.

Προς την επίτευξη αυτού του στόχου καθοριστικό ρόλο παίζει η εκπαιδευτική πολιτική που ακολουθεί η χώρα. Με τον όρο εκπαιδευτική πολιτική εννοούμε ένα σύνολο δράσεων και λόγων που έχουν ως στόχο να διαχειρίζονται εκπαιδευτικές υποθέσεις (Παπαδάκης, 2003, σελ. 78). Είναι δηλαδή ένα σύνολο κανόνων που έχουν ως στόχο δηλαδή να οργανώνουν τη δράση και τη σωστή λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος.

4.4. Πολυπολιτισμικότητα στο σχολείο

Η πολυπολιτισμική σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού δεν αποτελεί ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της ελληνικής κοινωνίας. Χιλιάδες οικογένειες μεταναστών ανά τον κόσμο καταφεύγουν σε χώρες (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, Γερμανία, Αυστραλία, Βέλγιο) ή σε πρώην αποικιακές μητροπόλεις (Αγγλία), με σκοπό να εξασφαλίσουν ένα καλύτερο μέλλον. Η ανέχεια, η κοινωνική ανασφάλεια αλλά και η ανεργία, είναι από τους κύριους λόγους που οδηγούν ορδές ανθρώπων ετησίως στη μετακίνηση αυτή.

Η Ελλάδα ως χώρα υποδοχής, άρχισε να ανοίγει σταδιακά τα σύνορά της σε μετανάστες κατά τη δεκαετία του 1990, καθώς η ανάπτυξη της οικονομίας και η πολιτική σταθερότητα, δελείζαν τους πληθυσμούς αυτούς για μόνιμη εγκατάσταση. Ακόμη, η καλή γεωγραφική θέση της χώρας, επέτρεψε την εύκολη διάβαση στους γειτονικούς λαούς από τη στεριά αλλά και από τη θάλασσα. Η μαζική είσοδος και εγκατάσταση μεταναστών στην Ελλάδα με σαφώς διαφοροποιημένα δημογραφικά χαρακτηριστικά από αυτά των Ελλήνων, επηρέασε την κατανομή του πληθυσμού ανά φύλο και ηλικία, καθώς και την γεννητικότητα του (Κοτζαμάνης και Καρκούλης, 2016, σελ. 35-37).

Παράλληλα, με την άρση του νόμου του 1991 περί μετανάστευσης, ο οποίος κρίθηκε ως ιδιαίτερα αυστηρός και αναποτελεσματικός, εφόσον οι συνεχείς απελάσεις

επιβάρυναν σημαντικά την οικονομία της χώρας, άνοιξαν οι δρόμοι για διασπορά των μεταναστών σε όλη την επικράτεια (Σταύρου, 1992, σελ. 959-968). Από το 2000 κ.ε. με την ψήφιση νόμων (Ν. 2910/01) δόθηκαν νέες κατευθύνσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση, οι οποίες ρύθμιζαν την είσοδο και την παραμονή των μεταναστών στη χώρα, ενώ το ισχύον θεσμικό πλαίσιο για την ένταξη των υπηκόων από τρίτες χώρες καθιερώθηκε τον Αύγουστο του 2005 με το Ν. 3386/05.

Η μετανάστευση είναι ένα φαινόμενο που επηρεάζει καθοριστικά τα άτομα που μεταναστεύουν, τις χώρες προέλευσης αλλά και υποδοχής, δημιουργούνται αυτόματα οι όροι-προϋποθέσεις για αμοιβαία συνεργασία ανάμεσα στις χώρες που παρατηρούνται τα μεταναστευτικά ρεύματα. Ωστόσο, η ακολουθούμενη πολιτική από ένα κράτος ή μία ένωση απέναντι στους μετανάστες, το κατά πόσο δηλαδή τους θεωρεί όντως κομμάτι της κοινωνίας, επηρεάζει την προσέγγιση ή την απομάκρυνση του από την ουσιαστική ενσωμάτωσή των μεταναστών στο κοινωνικό γίγνεσθαι.

- **Μετανάστες μαθητές στο ελληνικό σχολείο**

Η σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα του 21^{ου} αιώνα διαμορφώνεται, όπως είδαμε, σε μεγάλο βαθμό από την εισροή χιλιάδων μεταναστών από ξένες χώρες. Η μαζική αυτή εισροή αλλάζει καθοριστικά το τοπίο της κοινωνίας και έχει αντίκτυπο σε πολλούς τομείς, όπως η σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού. Σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης φιλοξενούν ετησίως τυχαίο αριθμό μεταναστών, οι οποίοι έρχονται στη χώρα φέροντας σημαντικά κομμάτια του πολιτισμού τους, όπως η μητρική τους γλώσσα, τα δικά τους ήθη και έθιμα. Η παρουσία αλλοδαπών μαθητών, επομένως, διαμορφώνει μία νέα εκπαιδευτική πραγματικότητα με βασικά χαρακτηριστικά της την πολυγλωσσία και την πολυπολιτισμικότητα.

Ως εκ τούτου η δημιουργία φιλικής ή συγκρουσιακής σχέσης με το σχολείο κρίθηκε ζωτικής σημασίας για τη σχολική και κατ' επέκταση κοινωνική εξέλιξη των μαθητών. Για την εξασφάλιση των ευνοϊκότερων συνθηκών, θα πρέπει να υλοποιηθούν θεσμικοί, διοικητικοί, παιδαγωγικοί αλλά και διδακτικοί στόχοι. Ακόμη, παρατηρείται ότι μεγάλο μέρος των γηγενών μαθητών φέρουν ρατσιστικά στερεότυπα και αντιλήψεις, πληροφορίες που προσλαμβάνονται από μικρή ηλικία και γίνονται κτήμα με το πέρασμα των ετών (Παλαιολόγου, 2005, σελ. 242-246).

Το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας υποδοχής βρίσκεται αντιμέτωπο με μία μεγάλη πρόκληση που είναι η δημιουργία ενός νέου γλωσσικού σχεδιασμού που θα στοχεύει στην επιταχυμένη ελληνομάθεια, διατηρώντας υψηλές προσδοκίες για τις

ακαδημαϊκές επιδόσεις των μεταναστών μαθητών. Η πρόκληση αυτή έγκειται στη σχέση μεταξύ γλωσσών, μάθησης και κοινωνικής συνοχής. Σε έρευνα της UNICEF (2001) για την ξеноφοβία στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, διαπιστώθηκε πως η μόρφωση και η ξеноφοβία είναι μεγέθη αντιστρόφως ανάλογα. Φαίνεται πως είναι καθοριστική η υψηλής μορφής επικοινωνία μεταξύ δύο αλλόγλωσσων, ώστε να υπάρξει ανάπτυξη του εννοιολογικού πλούτου αλλά και ανάπτυξη ισχυρών προσωπικοτήτων.

Ωστόσο, η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και του πολιτισμού, στις περισσότερες των περιπτώσεων επισκιάζει τις κουλτούρες των μαθητών μεταναστών, ενώ τα προγράμματα που αναγνωρίζουν την αξία αλλόγλωσσων πολιτισμών, εκλείπουν από τις διαπολιτισμικές δομές. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα δεν αλλάζει και σε πολλές περιπτώσεις η αδυναμία των αλλοδαπών μαθητών να παρακολουθήσουν τα μαθήματα αντιμετωπίζεται ως εμπόδιο (Παύλου, 2004, σελ. 55). Για να πραγματοποιηθεί μία τέτοια αλλαγή θα πρέπει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα να αποδεχτεί εξ' ολοκλήρου τον πλουραλισμό και την ετερότητα της κοινωνίας και να υπερβεί το μονογλωσσικό και τον μονοπολιτιστικό της χαρακτήρα. Η πολιτική ένταξης των σχολικών δομών σχετικά με τους μετανάστες, θα έπρεπε να στηρίζεται στην ισότητα των ευκαιριών ανεξαρτήτως εθνικότητας και στη διαφορετικότητα.

Σύμφωνα με έρευνα που έχει διεξαχθεί σχετικά με τους μετανάστες μαθητές και τις οικογένειες τους έχει διαπιστωθεί ότι οι οικογένειες των παιδιών που μιλούν γλώσσα διαφορετική από την επίσημη γλώσσα του κράτους υποδοχής αντιμετωπίζουν μεγάλο αποκλεισμό συγκριτικά με τις οικογένειες που μιλούν την επίσημη γλώσσα στην καθημερινότητα τους (Κογκίδου, Τρέσσου, Τσιάκαλος, 1997, σελ. 145).

4.5. Χαρακτηριστικά των μεταναστών μαθητών

Κοινωνικό προφίλ των οικογενειών

Η καταγραφή των επίσημων στοιχείων των μεταναστών που εισρέουν στην Ελλάδα περιορίζεται στις αιτήσεις για λευκή ή πράσινη κάρτα, δυσχεραίνοντας έτσι το σχηματισμό μίας ολοκληρωμένης εικόνας για τον ακριβή αριθμό των μεταναστών και τα ιδιαίτερα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά τους. Αυτό, σαφώς, ελλοχεύει τον κίνδυνο να οδηγηθούν οι αρχές σε λανθασμένα συμπεράσματα, καθώς οι μετανάστες που αιτούνται «νομιμοποίησης» είναι αυτοί που αντιμετωπίζουν λιγότερα προβλήματα ως προς την εύρεση σταθερής εργασίας, ενώ εντάσσονται σε ανώτερο

οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Αυτά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, εικάζουμε πως τους εξασφαλίζουν μία μονιμότερη κατοικία και εργασία αλλά και πρόσβαση των παιδιών τους στην εκπαίδευση χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα. Δυστυχώς, φαίνεται πως το κοινωνικό, οικονομικό και μορφωτικό επίπεδο των μεταναστών είναι πολύ χειρότερο από αυτό που παρουσιάζουν τα καταγεγραμμένα στοιχεία. Την περασμένη δεκαετία, είχαμε κάποια πρώτα στοιχεία όσον αφορά το φύλο, την ηλικία και την οικογενειακή κατάσταση (<https://migration.iom.int/europe?type=arrivals>).

Φύλο- ηλικία- οικογενειακή κατάσταση

Δεν παρατηρούνται σημαντικές διαφοροποιήσεις ως προς την αναλογία αντρών και γυναικών, ενώ ηλικιακά κυμαίνονται μεταξύ 20-44 ετών. Όπως αναφέρει ο Πετρόπουλος (1991), οι γυναίκες μετανάστριες είναι συχνά μεγαλύτερες από τους άντρες. Όσον αφορά την οικογενειακή τους κατάσταση, φαίνεται πως οι γονείς μεταναστών είναι παντρεμένοι, ενώ αν κάποιος μείνει πίσω στη χώρα προέλευσης, αυτή είναι συνήθως η μητέρα και αποτελεί κίνητρο των συζύγων για παλιννόστηση. Η πλειοψηφία των μεταναστών έρχεται στην Ελλάδα έχοντας λιγότερα από τρία εξαρτώμενα μέλη (παιδιά ή σύζυγο), ενώ πολλοί από το συνολικό αριθμό των μεταναστών δεν έχουν μαζί τους κανένα προστατευόμενο μέλος (Πετρόπουλος, 1991, σελ. 20-22).

Μορφωτικό επίπεδο

Φαίνεται πως η πλειοψηφία των καταγεγραμμένων μεταναστών που ζουν στη χώρα μας είναι απόφοιτοι Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ενώ το ποσοστό αναλφαβητισμού αγγίζει μόλις το 2%. Οι γυναίκες έχουν υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο αλλά αυτό δε συνεπάγεται εργασιακές ευκαιρίες που να συνάδουν με το πανεπιστημιακό τους υπόβαθρο.

Γεωγραφική διασπορά

Η πλειοψηφία των μεταναστών που διέρχονται στον ελλαδικό χώρο επιλέγουν την ευρύτερη περιοχή της πρωτεύουσας για εγκατάσταση, ενώ λιγότεροι είναι αυτοί που εγκαθίστανται σε μεγάλα αστικά κέντρα ή σε περιοχές με αγροτική ανάπτυξη. Συγκεκριμένα, η Μακεδονία, η Πελοπόννησος και η Θεσσαλία φαίνεται να συγκεντρώνουν τους περισσότερους μετανάστες. Οι μετανάστες βιώνουν ακόμα πιο έντονα την «αποξένωση» της μεγάλης πόλης, που ταλαιπωρούν το μέσο αστό,

επιβαρύνοντας τον ήδη πληγωμένο ψυχισμό τους. Οι ακατάλληλες συνθήκες διαβίωσης στα κέντρα των μεγαλουπόλεων, όπως η ύπαρξη πολύ παλαιών καταλυμάτων, η κίνηση, η ηχορύπανση, το κυκλοφοριακό ζήτημα, οδηγούν τους γηγενείς να αναζητούν σταδιακά κατοικίες προς τα προάστια. Η πτώση της αξίας των κατοικιών στο κέντρο, δίνει την ευκαιρία στη μεταναστευτική κοινότητα να δημιουργήσει κοινότητες σε χωροταξικά συγκεκριμένες περιοχές, οι οποίες αποκτούν απαξιωτικά χαρακτηριστικά. Η εγκατάσταση τους αυτή, ωστόσο, είναι προσωρινή αφού με τη βελτίωση της οικονομικής τους κατάστασης, αναζητούν και εγκατάσταση σε αναβαθμισμένες γειτονιές (Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2007, σελ. 15-19).

Προφίλ μαθητών μεταναστών

Το σύνολο των χωρών στις οποίες έχουν γεννηθεί οι μετανάστες-τριες μαθητές-τριες είναι 122, μεταξύ των οποίων η Αλβανία, η Βουλγαρία, η Ρωσία, η Ουκρανία, η Ρουμανία (Γκότοβος & Μάρκου, 2004, σελ. 111), ενώ όσον αφορά την παραμονή τους στην Ελλάδα, φαίνεται πως τα 2/3 των μεταναστών παραμένουν στη χώρα μας από ένα έως έξι έτη, ενώ το 1/3 παραμένει για πάνω από επτά έτη.

Η απόφαση της μετανάστευσης είναι σαφώς παρμένη από τους ενήλικες αλλοδαπούς γονείς και σε καμία περίπτωση δεν επηρεάζεται από τη θέληση ή μη ενός παιδιού, να φύγει από τον τόπο διαμονής του. Στην παιδική και εφηβική ηλικία, οι ψυχολογικές συνέπειες της μετανάστευσης είναι ακόμα πιο έντονες. Παρά το ισχυρό κίνητρο για βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και απομάκρυνση από τη φτώχεια, είναι εξαιρετικά δύσκολο για ένα παιδί να αποκόπτεται από το λοιπό οικογενειακό περιβάλλον και να αναγκάζεται να προσαρμοστεί εκ νέου στη χώρα υποδοχής. Επιπλέον, η μητρική γλώσσα φαίνεται να μην αποτελεί πλέον μέσο κοινωνικοποίησης, αλλά αντίθετα λόγος χλευασμού και υποτίμησης. Η ανάγκη για ένταξη επιβάλλει την εκμάθηση της κυρίαρχης γλώσσας, η οποία θα εξασφαλίσει και τη μαθησιακή επιτυχία εντός του νέου σχολικού πλαισίου. Όλες οι κεκτημένες κοινωνικές δεξιότητες φαίνεται να μην είναι χρήσιμες στο καινούργιο σχολείο, όπου οι γηγενείς μαθητές δεν είναι πάντα φιλικά προσκείμενοι στους μετανάστες (Wittgenstein 1953, σελ. 153).

Ποσοτικά δεδομένα

Όσον αφορά το ποσοστό των μεταναστών αλλοδαπών μαθητών/τριών στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, φαίνεται πως τα τελευταία χρόνια

έχουμε περισσότερες πληροφορίες, τόσο για τη σύσταση του πληθυσμού αυτού ως προς την προέλευσή τους, όσο και για τις ετήσιες ποσοτικές διακυμάνσεις. Προφανώς αυτό οφείλεται σε έλλειψη ετοιμότητας του κρατικού μηχανισμού να αντιμετωπίσει με αποτελεσματικότητα τη μετανάστευση προς τη χώρα μας, αλλά και τη δυσκαμψία των διοικητικών δομών να συγκεντρώσουν σχετικά δεδομένα (Χρηστίδου-Λιοναράκη, 2001, σελ. 174). Τα πρώτα στοιχεία συγκεντρώθηκαν για τη σχολική χρονιά 1995-96 (Δρετάκης, 2001, σελ. 38-43), συμπεριλαμβάνοντας παιδιά παλιννοστούντων και μεταναστών με διαφορετικές δυσκολίες στα γλωσσικά μαθήματα ή και στην επικοινωνία, ανάλογα με το πλαίσιο από το οποίο προέρχονται. Εν συνεχεία, ο Δρετάκης (2001), βασιζόμενος σε στοιχεία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Υ.ΠΑΙ.Θ, παραθέτει πληροφορίες για την τετραετία 1995-1999, σημειώνοντας ραγδαία αύξηση των αλλοδαπών μαθητών επί του μαθητικού συνόλου, της τάξης του 42%. Επιπλέον, από το σχολικό έτος 1999-2000, παρατηρείται σημαντική αύξηση του πληθυσμού αλλοδαπών μαθητών, ιδιαίτερα στα Δημοτικά, όπου φοιτούν πολλοί μαθητές από Αλβανία, αλλά και παλιννοστούντες κυρίως από τη Βόρειο Ήπειρο και την Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών. Παράλληλα, το Ινστιτούτο Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (Ι.Π.Ο.Δ.Ε), τα χρόνια 2002-2003, οι αλλοδαποί μαθητές αποτελούν το 6,7% του συνολικού πληθυσμού, με τους περισσότερους να φοιτούν στα Δημοτικά και λιγότερους στα Γυμνάσια και τα Λύκεια της χώρας (Δρετάκης, 2001, σελ. 38-43). Ιδιαίτερη σημασία έχουν πέρα από τα ποσοτικά χαρακτηριστικά και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του μαθητικού πληθυσμού. Φαίνεται πως υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση της μέσης ηλικίας των μαθητών με παλιννοστούντες και αλλοδαπούς γονείς και αυτής των μαθητών με γηγενείς γονείς, με τους πρώτους να κυμαίνονται σε ανώτερο ηλικιακό επίπεδο. Η πλειοψηφία των αλλοδαπών μαθητών φοιτά στο Δημοτικό, ενώ έντονη είναι η απουσία τους από το Γυμνάσιο και το Λύκειο, εξαιτίας πολλών παραγόντων και της διαρροής των μεταναστών από την εκπαίδευση. Ακόμη και όταν συνεχίζουν τη φοίτηση τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση οι επιδόσεις τους είναι αισθητά μειωμένες (Γκότοβος & Μάρκου, 2004, σελ. 125-129).

Σε αυτό το σημείο εγείρεται η απορία σχετικά με την παιδαγωγική διαχείριση αυτής της «διαφορετικότητας», καθώς η σχολική συνύπαρξη των μεταναστών με τους γηγενείς μαθητές αποτελεί εξαιρετική ευκαιρία για τον επαναπροσδιορισμό του ρόλου του σχολείου που διέπεται από διαπολιτισμικές αρχές. Ωστόσο, για την εφαρμογή οποιουδήποτε μοντέλου διαπολιτισμικής αγωγής, κρίνεται αναγκαία η

εμπλοκή αλλά και η γόνιμη συνεργασία μεταξύ όλων των εκπαιδευτών και εκπαιδευόμενων. Η ελληνική διαπολιτισμική εκπαίδευση κινείται ακόμα σε θεωρητικό επίπεδο και δε φαίνεται να χαρακτηρίζεται από ουσιαστικές παρεμβάσεις και πρακτικές, όπως επιβάλλουν οι σύγχρονες αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Φαίνεται πως παρά τις μεταρρυθμίσεις στα εκπαιδευτικά προγράμματα των διαπολιτισμικών δομών, οι μέθοδοι διδασκαλίας, το περιεχόμενο και το εκπαιδευτικό υλικό, οι υποδομές, αλλά και το εκπαιδευτικό προσωπικό παρουσιάζουν αρκετές αδυναμίες και χρήζουν σημαντικής αναβάθμισης, ώστε να συμβαδίζουν με τις επικρατούσες ανάγκες (Καλοφορίδης, 2014, σελ. 211-212).

5. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

5.1. Πρότυπα εκπαίδευσης για τη διαχείριση της διαφορετικότητας

Η αθρόα εισροή μεταναστών στη χώρα μας έχει δημιουργήσει σειρά αλλαγών στη ζωή όλων μας σε διάφορους τομείς. Ένας βασικός τομέας που έχει προκαλέσει πλήθος συζητήσεων είναι αυτός της εκπαίδευσης των μεταναστών.

Πριν παρουσιάσουμε ενδελεχώς την ελληνική εκπαιδευτική πολιτική που αναφέραμε παραπάνω καλό θα ήταν σε αυτό το σημείο να κάνουμε μια σύντομη παρουσίαση των διαφορετικών μοντέλων εκπαίδευσης των μεταναστών που έχουν δημιουργηθεί με στόχο να δημιουργήσουν το αίσθημα του σεβασμού και της ανοχής προς τη διαφορετικότητα.

Το διαπολιτισμικό μοντέλο

Το διαπολιτισμικό μοντέλο αποτελεί ένα εκπαιδευτικό μοντέλο που έχει ως στόχο τη συνεργασία και τη συνεχή αλληλεπίδραση μεταξύ των μεταναστών. Αποσκοπεί να δημιουργήσει κοινωνικές ομάδες που θα έχουν ως χαρακτηριστικά τους την ισότητα και αλληλεπίδραση των μελών της κοινωνίας.

Το διαπολιτισμικό μοντέλο δίνει έμφαση στο:

- να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για ίσες ευκαιρίες τόσο στο σχολικό όσο και στο κοινωνικό πλαίσιο.
- Να καταργηθούν οι διακρίσεις και να προωθηθεί η αλληλοαποδοχή και η αλληλεγγύη σε όλους τους ανθρώπους της χώρας υποδοχής (Γεωργογιάννης, 1999, σελ. 51).

Το μοντέλο ενσωμάτωσης

Το μοντέλο ενσωμάτωσης είναι το μοντέλο που δίνει στα παιδιά μετανάστες την ευκαιρία να επιλέξουν και να εξοικειωθούν με τη νέα πραγματικότητα δίχως παρεμβάσεις. Στο μοντέλο της ενσωμάτωσης κυριαρχεί η ιδέα του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου και οι ξεχωριστές αξίες κάθε πολιτισμού (Γεωργογιάννης, 1999, σελ. 125).

Στο μοντέλο της ενσωμάτωσης τα ξεχωριστά χαρακτηριστικά κάθε λαού (όπως η θρησκεία, τα ήθη, τα έθιμα, οι εκδηλώσεις) θεωρούνται σημαντικά και γίνονται αποδεκτά ώστε να δημιουργηθεί η νέα ταυτότητα αλλά αυτό συμβαίνει ως το σημείο

που δεν παρακωλύεται η ομαλή τους ένταξη στη νέα κοινωνία (Ζωγράφου, 2003, σελ. 61).

Στην εκπαίδευση το κράτος υποδοχής παρεμβαίνει στο εκπαιδευτικό σύστημα με στόχο τα παιδιά των μεταναστών να μαθαίνουν πέρα από την γλώσσα της χώρας υποδοχής και τη μητρική τους γλώσσα. Με τον τρόπο αυτό τα παιδιά έχουν την ευκαιρία να μάθουν τη γλώσσα, την ιστορία και την κουλτούρα της χώρας προέλευσης και να τα συγκρίνουν με τα αντίστοιχα της νέας χώρας όπου διαμένουν.

Το αφομοιωτικό μοντέλο

Το αφομοιωτικό μοντέλο έκανε την εμφάνιση του από το 1950 έως και το 1960. Κεντρική ιδέα του συγκεκριμένου μοντέλου ήταν ότι η κοινωνία είναι ένα σύνολο στο οποίο πρέπει να απορροφηθούν οι μετανάστες και μαζί με τους ντόπιους να αποτελέσουν ένα σύνολο. Με τη λέξη αφομοίωση εννοούμε *«τη διαδικασία μέσα από την οποία άτομα διαφορετικής φυλετικής ή εθνικής προέλευσης αλληλεπιδρούν και συμμετέχουν στην καθημερινότητα μιας κοινωνίας, χωρίς να διαδραματίζει ρόλο η εθνική τους προέλευση»* (Νικολάου, 2000, σελ. 120).

Το πολυπολιτισμικό μοντέλο

Το πολυπολιτισμικό μοντέλο εκπαίδευσης έκανε την εμφάνιση του στις αρχές του 1970, όταν όλοι αναληφθήκαν ότι τα δυο προαναφερθέντα μοντέλα δηλαδή αυτό της αφομοίωσης και της ενσωμάτωσης δεν έφεραν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα. Το πολυπολιτισμικό μοντέλο πρεσβεύει ότι για τη σωστή συνύπαρξη ανθρώπων από διαφορετικές κουλτούρες καλό είναι να διατηρούνται τα διαφορετικά στοιχεία και από τους δυο πολιτισμούς (Γεωργογιάννης, 1999, σελ. 125).

Σχετικά με την εκπαίδευση των αλλοδαπών σύμφωνα με το αφομοιωτικό μοντέλο βασική προϋπόθεση για την αφομοίωση των παιδιών μεταναστών ήταν να μάθουν τη γλώσσα και τον πολιτισμό της χώρας υποδοχής.

Το αντιρατσιστικό μοντέλο

Το αντιρατσιστικό μοντέλο έκανε την εμφάνιση του στην Αγγλία και στην Αμερική τη δεκαετία του 1980. Οι θιασώτες του συγκεκριμένου μοντέλου εξέφραζαν μια αμφισβήτηση προς το πολυπολιτισμικό μοντέλο. Σύμφωνα με το συγκεκριμένο μοντέλο ήταν επιτακτική μια αλλαγή τόσο στο εκπαιδευτικό σύστημα όσο και σε ολόκληρη την κοινωνία για να καταστεί εφικτή η εξάλειψη του ρατσισμού

(Γεωργογιάννης, 1999, σελ. 128-129).

Το αντιρατσιστικό μοντέλο στοχεύει στο να δίνονται ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση, στην εξάλειψη ανισοτήτων σε ολόκληρη την κοινωνία και στην απονομή δικαιοσύνης. Το αντιρατσιστικό μοντέλο πρεσβεύει ότι πρέπει να γίνουν ριζικές στην εκπαίδευση και στο κράτος (Νικολάου, 2000, σελ. 129).

Σύμφωνα με τον Μάρκου (1996) τρεις είναι οι βασικοί στόχοι της αντιρατσιστικής εκπαίδευσης:

- α) η ισότητα στην εκπαίδευση για όλους τους μαθητές χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα εθνικά και πολιτισμικά τους χαρακτηριστικά
- β) η δικαιοσύνη στην εκπαίδευση, δηλαδή να δίνονται σε όλους ίσες ευκαιρίες στη ζωή ώστε να μπορέσουν να εξελιχτούν και να συμμετάσχουν στα κοινωνικά δρώμενα (Μάρκου, 1996, σελ. 23).

5.2. Η εκπαιδευτική πολιτική της Ελλάδας για τους πρόσφυγες και τους μετανάστες

Η εκπαίδευση είναι από τους βασικότερους μοχλούς ώστε να καταφέρουν να ενταθούν ομαλά οι μαθητές και μελλοντικοί πολίτες σε μια κοινωνία. Πιο συγκεκριμένα το Υπουργείο Παιδείας είναι αρμόδιο για την εκπαιδευτική πολιτική που θα εφαρμοστεί ώστε να επιτευχθεί αυτό. Η αθρόα εισροή μεταναστών και προσφύγων στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια και κατά συνέπεια η εισδοχή μεταναστών μαθητών στα ελληνικά σχολεία έφερε σημαντικές και απροσδόκητες μεταβολές που έκριναν επιτακτική την ανάγκη για ριζικές αλλαγές στο εκπαιδευτικό μας σύστημα.

Το ελληνικό κράτος κατέβαλε προσπάθεια ώστε να είναι σε θέση να ανταπεξέλθει στα προβλήματα που προέκυψαν από το μεγάλο αριθμό μεταναστών μαθητών που φοιτούσαν στα ελληνικά σχολεία. Προς αυτή την κατεύθυνση λοιπόν στο θεσμικό πλαίσιο η ελληνική κυβέρνηση θέσπισε καινούργιους νόμους που αφορούσαν τη φοίτηση των μεταναστών μαθητών και δημιούργησε προγράμματα ώστε να ενταθούν τα παιδιά αυτά στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας και κατ'επέκταση στην ελληνική κοινωνία.

5.3. Διαπολιτισμική εκπαίδευση

Όπως ήδη αναφέραμε παραπάνω η Ελλάδα με την αθρόα εισροή μεταναστών

μετατράπηκε σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία. Η αλλαγή αυτή όπως ήταν επόμενο έφερε μεταβολές σε ποικίλους τομείς της κοινωνίας. Πιο συγκριμένα, έφερε αλλαγές στην εκπαίδευση. Η ενεργή παρουσία των ατόμων μιας κοινωνίας στην εκπαίδευση αποτελούν βασικό δικαίωμα του ανθρώπου που τον βοηθά να εξελιχθεί.

Τα μεταναστευτικά ρεύματα στην Ελλάδα και σε όλες τις άλλες χώρες εισόδου, μετέβαλλαν το κοινωνικό καθεστώς και έφεραν σημαντικές αλλαγές σε όλους τους θεσμούς. Οι πολιτικές που υιοθετούνται από κάθε χώρα είναι διαφορετικές. Ο κοινός στόχος, ωστόσο, είναι η ομαλή ένταξη των παιδιών στο σχολείο και στη διαφύλαξη της εθνικής ταυτότητας, της επίσημης κυρίαρχης ταυτότητας (Νικολάου Γ., 2000, σελ. 119-135).

Σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία όπως η ελληνική που έχει χαθεί η ομοιογένεια καταλυτικός είναι ο ρόλος της εκπαίδευσης. Μέσω της εκπαίδευσης τα παιδιά θα μυηθούν στη νέα πραγματικότητα, πέρα από την απόκτηση γνώσεων θα τους μεταλαμπαδευτούν αξίες όπως ο σεβασμός, η αλληλεγγύη και η αγάπη. Η ελληνική κοινωνία έπρεπε λοιπόν να μεταβληθεί σε μια διαπολιτισμική κοινωνία όπου θα κυριαρχεί ο σεβασμός και η αποδοχή στη διαφορετικότητα.

Το σχολείο θα έπρεπε να αποτελέσει και να μετατρέψει σε πεδίο που οι μαθητές γηγενείς και αλλοδαποί θα μάθαιναν να συνυπάρχουν με άτομα που είχαν διαφορετική γλώσσα, θρησκεία, κουλτούρα, πολιτισμό. Αυτό αυτό θα μπορούσε να το καταφέρει με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση.

Η *διαπολιτισμική εκπαίδευση* αναφέρεται: α) στο εκπαιδευτικό σύστημα (υλικό-τεχνικές υποδομές) και β) στη διαδικασία αλλά και το αποτέλεσμα της αγωγής μέσα στο σχολικό περιβάλλον. Αντίστοιχα, η *Διαπολιτισμική Αγωγή* αναφέρεται στους στόχους, τη μεθοδολογία επίτευξης και τα προϊόντα αυτής. Οι φορείς της Διαπολιτισμικής Αγωγής είναι παιδαγωγοί, που έχουν ως στόχο τη διεύρυνση της οπτικής των παιδιών κάθε ηλικίας και το σχηματισμό των αξιακών χαρακτηριστικών τους. Τέλος, ο όρος *Διαπολιτισμική Παιδαγωγική* περιλαμβάνει το σύνολο των παιδαγωγικών θεωριών, ερευνών, προσεγγίσεων και διδασκαλίας που επαφίονται στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και Αγωγή. Βασικές αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι μεταξύ των άλλων η αλληλεγγύη και ο σεβασμός στο διαφορετικό. Άλλοι ορισμοί καθιστούν την Διαπολιτισμική Εκπαίδευση ως την παιδαγωγική απάντηση σε πολυπολιτισμικά ζητήματα που αναδύονται σε πολυεθνικές κοινωνίες ή ως απόρροια των νέων διαμορφωμένων συνθηκών εξαιτίας της μετανάστευσης και της γενικότερης μετακίνησης πληθυσμών. (Δαμανάκης Μ., 1997, σελ. 103).

Η σημερινή άποψη σχετικά με τη διαπολιτισμικότητα παρουσιάστηκε ως αναγκαία εξαιτίας όχι μόνο των μαζικών μετακινήσεων πληθυσμών αλλά και επειδή αμφισβητήθηκε το αφομοιωτικό μοντέλο, που ήθελε τα παιδιά μεταναστών να εντάσσονται αποκλειστικά μαθαίνοντας τη γλώσσα της χώρας υποδοχής, ώστε να εξαλειφθούν οι μειονότητες και να εξασφαλισθεί η κοινωνική συνοχή. Σε μία διαπολιτισμική και πολυεθνική κοινωνία, η παιδαγωγική απάντηση είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση, που διέπεται από αρχές όπως: η εκπαίδευση στην αλληλεγγύη, την ενσυναίσθηση, το σεβασμό, την εκπαίδευση κατά του εθνικιστικού τρόπου σκέψης. Τα τέσσερα επικρατέστερα μοντέλα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης (Vandenbroeck, 2004, σελ. 110-112):

α) *προσαρμοστικό μοντέλο*: οι αλλοδαποί μαθητές οφείλουν να μάθουν την κυρίαρχη γλώσσα και κουλτούρα όσο το δυνατόν γρηγορότερα, χωρίς να δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην πολιτισμική προέλευση των παιδιών.

β) *μεταβατικό μοντέλο*: ο στόχος είναι κοινός με το προσαρμοστικό μοντέλο, μόνο που δίνεται έμφαση στη μετάβαση από την οικογενειακή κουλτούρα στην επικρατούσα της χώρας υποδοχής.

γ) *μοντέλο επαφής*: το μοντέλο αυτό προωθεί την επαφή μεταξύ παιδιών και ανθρώπων που προέρχονται από διαφορετικά περιβάλλοντα.

δ) *μοντέλο πολιτισμικής μεταβολής*: εδώ δεν επιθυμείται η προσαρμογή των εθνικών μειονοτήτων, καθώς υπερισχύει η πεποίθηση πως κάθε πολιτισμός διακρίνεται για τα δικά του επιτεύγματα και σε αυτή τη βάση λαμβάνονται τα πιο χρήσιμα χαρακτηριστικά για τα παιδιά.

Οποιοδήποτε μοντέλο κι αν ακολουθείται από το εκάστοτε εκπαιδευτικό σύστημα, φαίνεται πως η διαπολιτισμική εκπαίδευση διέπεται από ορισμένους στόχους και αξιώματα. Ωστόσο, θα ήταν ιδανικό η διαπολιτισμική εκπαίδευση να μη νοείται ως ιδιαίτερη εκπαίδευση, αλλά ως διάσταση της γενικής παιδείας που παρέχει το σχολείο. Το σχολείο είναι ο θεσμός αυτός που θα πρέπει να εξασφαλίσει την ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων στα παιδιά, γνωρίζοντας με κάθε τρόπο την πολιτισμική πολυμορφία (Γκόβαρης, 2001).

Με τον όρο διαπολιτισμική εκπαίδευση εννοούμε τη μεταρρύθμιση που θα γίνει τόσο στο εκπαιδευτικό όσο και στο κοινωνικό πλαίσιο με απώτερο στόχο να δίνεται σε όλους η ευκαιρία να εκφράζονται και να δείχνουν την προσωπικότητά τους πάντα υπό τη συμβολή του κράτους (Μάρκου, 1995, σελ. 86).

Μέσω της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης επιδιώκεται (Μπαλτατζής & Νταβέλος, 2009, σελ. 257):

1. να καταστεί σίγουρο ότι ο μαθητικός πληθυσμός στο σύνολο του ανεξαρτήτως πολιτισμικών χαρακτηριστικών θα έχει ίσα δικαιώματα στη μάθηση,
2. να επιδιώκει το ίδιο το σχολείο την πολυγλωσσία,
3. να προωθείται η διαπολιτισμική εκπαίδευση μέσω στρατηγικών,
4. να υποστηρίζονται και να προωθούνται από το σχολείο συμπεριφορές που θα προωθούν το σεβασμό στη διαφορετικότητα

Για να πραγματοποιηθούν αυτοί οι στόχοι αυτοί είναι σημαντικό (Μπαλτατζής & Νταβέλος, 2009, σελ. 257):

1. *«Να εισαχθούν στο εκπαιδευτικό σύστημα τα κατάλληλα μέτρα ώστε να αντιμετωπιστεί ο αποκλεισμός και οι ανισότητες συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων με γλωσσικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες.*
2. *Να αντιμετωπιστούν παράγοντες που απειλούν την κοινωνική συνοχή, όπως ο ρατσισμός και η ξενοφοβία.*
3. *Να γίνουν γενικές αλλαγές στο σχολικό και εκπαιδευτικό περιβάλλον που να απευθύνονται σε όλους τους μαθητές».*

Το σχολικό περιβάλλον είναι το πλαίσιο μέσα στο οποίο οι μαθητές μετανάστες θα μάθουν και θα αποκτήσουν τα ιδεώδη και τις αξίες όπως ο σεβασμός, αποδοχή του διαφορετικού. Αξίες, που στο μέλλον που θα φανούν χρήσιμες ώστε να ενταχθούν ομαλά στην ελληνική κοινωνία. Πολύ σημαντικό είναι στα αναλυτικά προγράμματα να λαμβάνεται υπόψη η πολιτισμική διαφορά.

Σύμφωνα με το Διαθεματικό Πρόγραμμα Σπουδών γίνεται μια πρώτη απόπειρα ώστε τα ελληνικά προγράμματα σπουδών να υπολογίζουν στο σχεδιασμό τους τις πολιτισμικές διαφορές των μαθητών (Νικολάου, 2005).

Οι εκπαιδευτικοί έχουν τη δυνατότητα μέσα από πληθώρα δράσεων να καταφέρουν να ξεφύγουν από τον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας και να προσεγγίσουν με αυτό τον τρόπο μαθητές με διαφορετικό κοινωνικό-πολιτισμικό υπόβαθρο. Τέτοιες δράσεις είναι η Ευέλικτη ζώνη, είναι να εμπλουτίσουν τα ήδη υπάρχοντα αναλυτικά προγράμματα με χαρακτηριστικά των μειονοτικών ομάδων και να βοηθήσουν τα

παιδιά να έχουν μια επαφή με τη μητρική τους γλώσσα (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2001, σελ.1-33).

Σύμφωνα με τον Μπαλιά (2004, σελ. 233) «το εκπαιδευτικό ιδανικό του διαφωτισμού για μια κοινωνία ελεύθερη, ειρήνης, δικαιοσύνης, θεμελιωμένης στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων παραμένει στο επίκεντρο της δημόσιας συζήτησης για το μέλλον των δημοκρατικών κοινωνιών και για το μέλλον της ίδιας της ανθρωπότητας».

Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι τα βασικά χαρακτηριστικά της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι τα εξής (Μάρκου, 1995, σελ. 239-240):

1. *«Αποτελεί κάθε βασική αρχή και στόχο που διέπει κάθε σχολική μονάδα και δραστηριότητα*
2. *Πεδίο αναφοράς της είναι η άμεση εμπειρία των παιδιών στις χώρες υποδοχής.*
3. *Διερευνάει τους υφισταμένους στόχους.*
4. *Προκαλεί την αμοιβαία επίδραση των πολιτισμών από την χώρα καταγωγής και χώρα υποδοχής.*
5. *Δημιουργεί τις προϋποθέσεις για αποδοχή της υφισταμένης πραγματικότητας και της δυναμικής της στις χώρες υποδοχής.*
6. *Προξενεί την επανεξέταση, αναθεώρηση και διερεύνηση των κοινωνικοκεντρικών στοιχείων του σχολείου.*
7. *Διερευνάει την οπτική μέσα από την οποία γίνονται αντιληπτά η εκπαίδευση, τα παιδιά και οι ενήλικες.*
8. *Αποτελεί μέσο για την αξιολόγηση των ευκαιριών στην ζωή και την επίτευξη της μέγιστης δυνατής κοινωνικής και εκπαιδευτικής ένταξης».*

5.4. Στόχοι και αξιώματα της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης

Μέσα από στόχους και αξιώματα που έχουν θεσπιστεί ως προς την διαπολιτισμική εκπαίδευση, διαμορφώνεται η εκπαιδευτική πρακτική αλλά και η ευρύτερη ζωή στο πλαίσιο ενός διαπολιτισμικού σχολείου.

Κεντρικό σημείο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αποτελεί η συνάντηση των πολιτισμών. Σύμφωνα, επίσης, με τον Δαμανάκη (1989), βασικοί στόχοι της

εκπαίδευσης αυτής είναι: α) η πολιτισμική «συνάντηση», β) η παραγκώνιση εμποδίων όπως οι κοινωνικές διακρίσεις, ο ρατσισμός, και η κοινωνική αδικία και γ) η προώθηση πολιτισμικών ανταλλαγών και πολιτισμικού εμπλουτισμού.

Η πολιτισμική αυτή συνύπαρξη και ανταλλαγή στις περισσότερες των περιπτώσεων αποβαίνει άκαρπη, καθώς υπερισχύουν οι συγκρούσεις σε βάρος της οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά ασθενέστερης ομάδας. Τίθεται, λοιπόν, στη δικαιοδοσία της πολιτείας να θεσπίσει μέτρα, όπως η εισαγωγή στοιχείων άλλων λαών, στα προγράμματα σπουδών και η θεώρηση του μορφωτικού περιεχομένου μέσα από ποικίλες οπτικές γωνίες. Ο πολιτισμικός εμπλουτισμός και η ανταλλαγή αντίστοιχα, μπορούν να πραγματοποιηθούν εντός ή εκτός του εκπαιδευτικού συστήματος (Δαμανάκης, 1989, σελ. 78-81).

Οι στόχοι αυτοί φαίνεται να συνδέονται με κάποια αξιώματα που διέπουν την εκπαιδευτική διαπολιτισμική θεωρία. Αυτές είναι οι αρχές: α) η ισοτιμία των πολιτισμών, β) οι ίσες ευκαιρίες και γ) η ισοτιμία του μορφωτικού κεφαλαίου ατόμων με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες.

α) Ισοτιμία των πολιτισμών:

Πρόκειται για μία αρχή που εστιάζει στη λειτουργία κάθε πολιτισμού κάτω από ορισμένες οικονομικές, πολιτικές, ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες, ενώ εξαιρείται η σημασία των πολιτισμών αυτών στη διαμόρφωση διαπολιτισμικά κοινωνικοποιημένων ατόμων. Τα άτομα που φέρουν στοιχεία πάνω τους από δύο ή και περισσότερα πολιτισμικά συστήματα, πρέπει να απολαμβάνουν και τη δυνατότητα να τα εξελίσσουν ανεμπόδιστα. Μεταξύ των δύο αυτών πολιτισμών εμφανίζεται στη διαπολιτισμική θεωρία ένας ενδιάμεσος πολιτισμός που αποκαλείται «πολιτισμός των μεταναστών». Ο πολιτισμός αυτός είναι ένα συνονθύλευμα στοιχείων του πολιτισμού της χώρας προέλευσης σε συνδυασμό με στοιχεία της χώρας υποδοχής. Σε κάθε περίπτωση, το αξίωμα αυτό έχει νόημα, σε περιπτώσεις όπου οι εμπλεκόμενοι συνομιλητές δεν φέρουν προκαταλήψεις και αλληλεπιδρούν αρμονικά στη βάση της ισότητας και της αμοιβαιότητας των διαφορετικών πολιτισμών (Δαμανάκης, 1989).

β) Η αρχή της παροχής ίσων ευκαιριών:

Το αξίωμα αυτό νοείται ως εξίσωση των ευκαιριών για όλους τους μαθητές που προέρχονται από ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες. Ως θεσμός το σχολείο οφείλει να

δώσει την ευκαιρία στο κάθε παιδί να αναπτύξει τις ιδιαίτερες ικανότητές του με βάση τη μοναδική του προσωπικότητα και την κοινωνικό-πολιτισμική του παρακαταθήκη. Η υιοθέτηση αυτού του αξιώματος ενθαρρύνει την προσπάθεια της διαπολιτισμικής παιδαγωγικής να μειώσει την πολιτισμική και ως εκ τούτου και την κοινωνικοοικονομική και πολιτική περιθωριοποίηση των μειονοτήτων (Δαμανάκης, 1989).

γ) Η ισοτιμία του μορφωτικού κεφαλαίου των ατόμων διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης:

Πρόκειται για ένα αξίωμα που αναγνωρίζει την ισότητα της μορφωτικής υπόστασης κάθε μαθητή ανεξαρτήτως κοινωνικής, εθνικής ή φυλετικής προέλευσης. Σε περίπτωση που δεν υιοθετείται αυτό το αξίωμα, μιλάμε για έμμεση απόρριψη του μετανάστη μαθητή από το κοινωνικό σύνολο και περιορισμό των ευκαιριών που έχει στη μάθηση. Για να αποδεχτεί κανείς την ισότητα του μορφωτικού κεφαλαίου πρέπει πρώτα να αποδεχτεί την αρχή της ισοτιμίας των πολιτισμών (Δαμανάκης, 1989).

Μέσα από την αποδοχή και την υιοθέτηση των παραπάνω στόχων και αξιωμάτων στην εκπαιδευτική διαδικασία, πραγματοποιείται ισότιμη και ελεύθερη αλληλεπίδραση μεταξύ των πολιτισμών, μέσα από την οποία θα προκύψει μία πολυπολιτισμική πρακτική που θα συνάδει με την πολυεθνική σύσταση της κοινωνίας γενικότερα (Δαμανάκης, 1989). Μέσα σε τέτοια περιβάλλοντα είναι περισσότερο πιθανή η σχολική και κοινωνική ένταξη των μειονοτικών ομάδων.

5.5. Θεσμικό πλαίσιο εκπαίδευσης μεταναστών

Η ελληνική εκπαιδευτική πολιτική που ακολουθεί το Υπουργείο Παιδείας σχετικά με την εκπαίδευση των παιδιών μεταναστών ορίζεται από το νόμο Ν. 2413/1996 που αποσκοπεί να οργανωθεί το εκπαιδευτικό σύστημα ώστε να είναι σε θέση να παρέχει μόρφωση σε νέους με εκπαιδευτικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες (Ε.Κ.Κ.Ε, 2014, σελ. 32).

Μέσω του διαπολιτισμικού μοντέλου επιδιώκεται να επικρατήσει η αλληλοκατανόηση και η ισονομία ανάμεσα στις διαφορετικές κοινωνικές ομάδες που συνυπάρχουν μέσα σε μια κοινωνία.

Το διαπολιτισμικό μοντέλο μπορεί να συνοψιστεί στα εξής (Γεωργογιάννης, 1999, σελ. 51):

- *ότι επιδιώκει να δίνει ίσες ευκαιρίες σε όλους τους μαθητές.*
- *ότι προωθεί την κατάργηση διακρίσεων και προωθεί την ισονομία και την αλληλοκατανόηση μεταξύ όλων των ανθρώπων που μένουν σε μια κοινωνία.*

Ήδη από το 1985 με την θέσπιση του νόμου Ν. 1566/1985 έχουμε την ίδρυση των πρώτων διαπολιτισμικών σχολείων στη χώρα μας. Τα αναλυτικά προγράμματα που απευθύνονται στους μετανάστες μαθητές είναι παρόμοια με αυτά των υπόλοιπων δημόσιων σχολείων με τη διάφορα ότι λαμβάνουν υπόψη τους τις ιδιαιτερότητες των μαθητών μεταναστών (Ε.Κ.Κ.Ε, 2014, σελ. 32).

Διαπολιτισμικά σχολεία μπορούν να ιδρύουν τοπικοί οργανισμοί, εκκλησιαστικά αλλά και φιλανθρωπικά ιδρύματα (ΙΜΕΠΟ, 2004, σελ. 26).

Στη χώρα μας από το έτος 1996 έως τις μέρες μας έχουν δημιουργηθεί 26 διαπολιτισμικά σχολεία.

Για να μπορέσει ένα σχολείο να θεωρηθεί ως διαπολιτισμικό οι παλινοστούντες και αλλοδαποί μαθητές που φοιτούν σε αυτό πρέπει να είναι περίπου το 45% του συνόλου των μαθητών.

Τα πρώτα προγράμματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης λειτούργησαν στην Ελλάδα στις αρχές της δεκαετίας του '80, ως συνέπεια της αναγνώρισης των αναδυόμενων προβλημάτων από την ανεπαρκή εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας των παλινοστούντων Ελλήνων και της εισόδου μεγάλου αριθμού Ποντίων. Καθιερώθηκαν, λοιπόν, οι πρώτες Τάξεις Υποδοχής (1980-81) και Φροντιστηριακά Τμήματα (1982-83), ώστε να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα αυτά. Έκτοτε, η λειτουργία των Τάξεων Υποδοχής και των Φροντιστηριακών Τμημάτων ρυθμίζονται μέσα από τη νομοθεσία και τις υπουργικές αποφάσεις.

Σύμφωνα με το Υπουργείο Μετανάστευσης και ασύλου, βασικές προτεραιότητες της Εθνικής Στρατηγικής για Ένταξη των παιδιών των μεταναστών/μεταναστριών που αιτούνται και έχουν το δικαίωμα διεθνούς προστασίας στο εκπαιδευτικό σύστημα, είναι τόσο η μη τυπική μάθηση των παιδιών αλλά και η δια βίου εκπαίδευση των ενηλίκων.

Η ένταξη των παιδιών των μεταναστών-τριών στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας λαμβάνει χώρα τις τελευταίες δύο δεκαετίες μέσα από τη θεσμοθέτηση και την ενίσχυση της λειτουργίας ειδικών δομών για το σκοπό αυτό. Συγκεκριμένα, αυτό

επιτεύχθηκε με την λειτουργία διαπολιτισμικών σχολείων (Ν. 2413/1996 και Ν. 4415/2016) και την ίδρυση και λειτουργία Τάξεων Υποδοχής και Φροντιστηριακών Τμημάτων καθώς και Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων (Υπουργική απόφαση – Φ10/20/Γ1/7-9-99, Ν. 3879/10, Υ.Α. Φ1/63691/Δ1/2017). Το θεσμικό σχήμα είναι το ακόλουθο : α) *Τάξη Υποδοχής I*, β) *Τάξη Υποδοχής II*, γ) *Φροντιστηριακό Τμήμα* και δ) *Διευρυμένο ωράριο*.

Οι Τάξεις Υποδοχής I, στοχεύουν στην εκμάθηση της ελληνικής ως δεύτερης ξένης γλώσσας, ώστε να ενταχθούν οι μετανάστες μαθητές στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Η εκμάθηση αυτή διαρκεί ένα διδακτικό έτος. Οι Τάξεις Υποδοχής II εφαρμόζουν ένα σύνθετο πρόγραμμα εσωτερικής-εξωτερικής γλωσσολογικής και μαθησιακής υποστήριξης των μεταναστών, το οποίο συντελείται με παράλληλη γλωσσική υποστήριξη μέσα στις κανονικές τάξεις. Η φοίτηση διαρκεί έως δύο σχολικά έτη και έχει ως προαπαιτούμενο την ολοκλήρωση της παρακολούθησης του ετήσιου κύκλου Τάξης Υποδοχής I. Για τη στελέχωση των Τ.Υ. I ή II απαιτούνται τουλάχιστον 9 μαθητές και μέχρι 17 στο σύνολο. Μετεγγραφές μαθητών σε σχολεία που υποστηρίζουν Τ.Υ. I ή II, γίνονται με τη σύμφωνη γνώμη των ενδιαφερόμενων γονέων, του Διευθυντή και του προϊσταμένου Διεύθυνσης ή Γραφείου Εκπαίδευσης.

Από τα πρώτα κιόλας χρόνια της δεκαετίας του 1990 οι τάξεις υποδοχής μεταβλήθηκαν σε παράλληλες τάξεις όπου οι μαθητές διδάσκονταν με βάση το επίπεδο της γλώσσας που μιλούσαν. Αναλυτικά προγράμματα ειδικά για τους μετανάστες μαθητές έως και το 1997 δεν υπήρχαν. Δεν υπήρχαν βοηθητικά προγράμματα για τους εκπαιδευτικούς ώστε οι τελευταίοι να είναι σε θέση να αξιολογούν το επίπεδο γλώσσας των μαθητών και στη συνέχεια να επιλέγουν τον τρόπο λειτουργίας της τάξης (Τσολερίδου, 2009, σελ. 100). Αργότερα το 1999 έγιναν γνωστά τα λεγόμενα κριτήρια αξιολόγησης βάση των οποίων οι εκπαιδευτικοί ήταν σε θέση να αξιολογούν τους μαθητές τόσο στο γραπτό όσο και στον προφορικό λόγο ανάλογα με το επίπεδο τους και τις ιδιαιτερότητες τους (Νικολάου, 2000, σελ. 209).

Στα Φροντιστηριακά Τμήματα γίνονται δεκτοί μαθητές παλιννοστούντες ή αλλοδαποί, οι οποίοι είτε δεν έχουν παρακολουθήσει Τ.Υ. I ή II και αντιμετωπίζουν γλωσσικές δυσκολίες, είτε έχουν ενταχθεί σε κάποιο από τα προβλεπόμενα υποστηρικτικά μέτρα αλλά παρουσιάζουν ακόμη σημαντική δυσχέρεια στη χρήση της επικρατούσας γλώσσας στην κανονική τάξη. Η παρακολούθηση των Φ.Τ. πραγματοποιείται εκτός σχολικού ωραρίου. Για το σχηματισμό ενός Φ.Τ. απαιτείται ο ελάχιστος αριθμός των τριών (3) μαθητών και μπορεί να υποστηρίξει έως και οκτώ

(8) μαθητές. Στο φροντιστηριακά τμήματα δίνεται επιπλέον βοήθεια για μελέτη στους μαθητές που το έχουν ανάγκη. Εγγραφές μαθητών από γειτονικά σχολεία επιτρέπονται προκειμένου να εξασφαλιστεί ο απαιτούμενος αριθμός μαθητών για την ίδρυση Φ.Τ.

Παράλληλα, για την εκμάθηση της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας, το έργο «Εκπαίδευση των μεταναστών στην ελληνική γλώσσα, την ελληνική ιστορία και τον πολιτισμό – Οδυσσέας» του Ιδρύματος Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης, αφορά άτομα που προέρχονται από άλλες χώρες με στόχο να γνωρίσουν καλύτερα τη γλώσσα και τον πολιτισμό της χώρας υποδοχής.

Επιπλέον, αναφορικά με τους/τις ενήλικες, η νομοθεσία προβλέπει για τους αιτούντες φοίτηση σε «Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας» (Ν. 2525/1997), ώστε να αποκτήσουν τίτλο ισότιμο με το απολυτήριο γυμνασίου και να έχουν το δικαίωμα συνέχισης της φοίτησης στην επόμενη βαθμίδα.

Επιπλέον σύμφωνα με την μεταναστευτική πολιτική της ένταξης των διατάξεων του Π.Δ.150/2006 περί της προσαρμογής της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2003/109/ΕΚ αναφορικά με το καθεστώς πολιτών τρίτων χωρών που μένουν για πολύ καιρό στην Ελλάδα, δημιουργήθηκε το νομικό πλαίσιο διεξαγωγής εξετάσεων πιστοποίησης της γνώσης της ελληνικής γλώσσας και ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού των πολιτών τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στη χώρα.

Από το 2017 και εξής, η νέα πρόκληση που αντιμετωπίζει η χώρα αφορά την ένταξη τόσο των ενήλικων όσο και των ανήλικων αιτούντων/αιτουσών και δικαιούχων διεθνούς προστασίας στο εκπαιδευτικό σύστημα. Για την αντιμετώπιση του καίριου αυτού ζητήματος, το ΥΠ.Π.Ε.Θ προέβη σε σύσταση ειδικής Επιστημονικής Επιτροπής για τη στήριξη των παιδιών των αιτούντων/αιτουσών και των δικαιούχων διεθνούς προστασίας τον 2016, δημιούργησε επίσης μια ομάδα ώστε να διαχειρίζεται και να παρακολουθεί την εκπαίδευση των μεταναστών και των προσφύγων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι με τον νέο Οργανισμό του Υ.ΠΑΙ.Θ. δημιουργήθηκε Αυτοτελές Τμήμα Συντονισμού και Παρακολούθησης της Εκπαίδευσης Προσφύγων (άρθρο 56 ΠΔ 18/18, ΦΕΚ 31Α) που είχε ως στόχο να συντονίζει, να σχεδιάζει, να προγραμματίζει και να αξιολογεί την εκπαίδευση των μεταναστών στη χώρα μας. Τέλος, τον Νοέμβριο 2016, δημιουργήθηκε στο Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, μια συγκεκριμένη ομάδα που ήταν αρμόδια να παρακολουθεί την ένταξη στο σχολείο των παιδιών μεταναστών, αλλά και για την παρακολούθηση των δράσεων μη τυπικής εκπαίδευσης εντός των δομών φιλοξενίας μεταναστών.

Στις μέρες μας, με αφορμή τα νέα δεδομένα η διαπολιτισμική εκπαίδευση σύμφωνα με το Υ.ΠΑΙ.Θ. ως κυρίαρχους στόχους:

α) να διασφαλίσει την πρόσβαση στην εκπαίδευση των παιδιών των αιτούντων/ουσών και δικαιούχων διεθνούς προστασίας και να διαμορφώσουν ειδικά προγράμματα για τους-τις νέους αιτούντες/σες και τους δικαιούχους διεθνούς προστασίας 15-18 ετών, που δεν εντάσσονται στην υποχρεωτική τυπική εκπαίδευση

β) να υλοποιήσει προγράμματα γλωσσομάθειας για τους ενήλικες μετανάστες και μετανάστριες και αιτούντες/ούσες και δικαιούχους διεθνούς προστασίας, δεδομένου ότι η γνώση της γλώσσας της χώρας υποδοχής αποτελεί βασικό εργαλείο για την ένταξη και την είσοδο στην αγορά εργασίας

γ) να τροποποιήσει το πλαίσιο αναγνώρισης των τίτλων σπουδών καθώς και την προώθηση της ένταξης των αιτούντων/ουσών και δικαιούχων διεθνούς προστασίας στην ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση

δ) να ενημερώσει και να επιμορφώσει κατάλληλα τους εκπαιδευτικούς, αλλά και να ευαισθητοποιήσει τους γονείς και τους μαθητές της τοπικής κοινωνίας, ώστε να προαχθεί η αρμονική διαπολιτισμική συνύπαρξη και συναδέλφωση εντός και εκτός σχολείου (Ευρωπαϊκή επιτροπή, 2015 δ).

Η ελληνική κοινωνία προέβη σε αυτές τις διατάξεις σχετικά με το μεταναστευτικό ζήτημα και στην ένταξη των μαθητών στη σχολική κοινότητα, καθώς οι μετανάστες και παλιννοστούντες αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα. Η άγνοια της γλώσσας είναι από τα μεγαλύτερα. Σύμφωνα με τον Banks (2004), η εκμάθηση της γλώσσας παραμονής και η ένταξη τους στο σχολείο είναι οι σημαντικότεροι παράγοντες για την παραμονή μιας οικογένειας στη χώρα εγκατάστασης.

Ακόμη με τη θέσπιση του νόμου Ν. 3386 και πιο συγκεκριμένα στο άρθρο 72 υπήρξαν ρυθμίσεις σχετικές με την εκπαίδευση των ανήλικων μεταναστών στη χώρα μας. Πιο συγκεκριμένα ορίζεται ότι (Ε.Κ.Κ.Ε, 2014, σελ. 30):

1. «Ανήλικοι αλλοδαποί, που διαμένουν στην ελληνική επικράτεια, υπάγονται στην υποχρέωση της ελάχιστης σχολικής φοίτησης, όπως οι ημεδαποί.

2. Οι ανήλικοι αλλοδαποί που φοιτούν σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης έχουν, χωρίς περιορισμούς, πρόσβαση στις δραστηριότητες της σχολικής ή εκπαιδευτικής κοινότητας.

3. Για την εγγραφή αλλοδαπών ανηλίκων στα δημόσια σχολεία απαιτούνται τα αντίστοιχα με τα προβλεπόμενα για τους ημεδαπούς δικαιολογητικά.

4. Αλλοδαποί που έχουν αποφοιτήσει από τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα έχουν πρόσβαση στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση, υπό τους αυτούς όρους και προϋποθέσεις όπως οι ημεδαποί».

Είναι λοιπόν σημαντικό το ελληνικό σχολείο και ολόκληρο το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα να μπορέσει να απεξαρτηθεί από την προσκόλληση του στις παραδόσεις ώστε να είναι σε θέση να εντάξει στα προγράμματα του μαθητές με διαφορετικά χαρακτηριστικά και ενδιαφέροντα. Μόνο τότε το σχολείο θα είναι σε θέση να βοηθήσει τα παιδιά να μάθουν να συνυπάρχουν και να αλληλεπιδρούν.

Σημαντικός παράγοντας για όλα τα προαναφερθέντα συνιστά ότι οι εκπαιδευτικοί ανεξαρτήτως της βαθμίδας που ανήκουν θα πρέπει να έχουν την απαραίτητη επιμόρφωση και να έχουν αποκτήσει τις αντίστοιχες εμπειρίες πάνω στη διαπολιτισμικότητα. Αυτό μόνο ωφέλιμο μπορεί να αποβεί και για τους ίδιους.

5.5.1. Το φαινόμενο της διγλωσσίας

Η ένταξη των παιδιών μεταναστών στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα αποτελεί επιτακτική ανάγκη. Το μεγάλο δίλημμα που τίθεται είναι η διδασκαλία ή μη της μητρικής γλώσσας του μαθητικού αυτού πληθυσμού. Η αλήθεια είναι πως στην πλειοψηφία των σχολείων δεν αξιοποιείται η δυνατότητα που προσφέρει το νομοθετικό πλαίσιο για την αξιοποίηση δίγλωσσων εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας των μεταναστών. Παρά τη νομοθετική κατοχύρωση για τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας, φαίνεται πως στην πράξη αφορά μόνο τα Πρώην σχολεία Παλιννοστούντων και αφορά κυρίως την αγγλική γλώσσα. Ορισμένα σχολεία, επιπλέον, αξιοποιούν το νομοθετικό πλαίσιο για διδασκαλία της μητρικής γλώσσας σε Φροντιστηριακά Τμήματα, εκτός σχολικού ωραρίου. Αυτό, βέβαια, δεν αποτελεί τον κανόνα καθώς οι γλώσσες που εν δυνάμει μπορούν να διδαχθούν στη δίγλωσση εκπαίδευση είναι πάρα πολλές (Γκότοβος & Μάρκου, 2002, σελ. 23-44).

Η παρουσία δίγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο, είναι μία σύγχρονη πραγματικότητα. Δίγλωσσος ονομάζεται ο μαθητής που παρακολουθεί όλα ή σχεδόν όλα τα μαθήματα στο σχολείο του σε γλώσσα διαφορετική από τη μητρική του. Οι μαθητές μετανάστες προσπαθώντας να μάθουν την καινούργια γλώσσα και να προσαρμοστούν στη νέα πραγματικότητα πολλές φορές τείνουν να παραγκωνίζουν την μητρική τους γλώσσα και να τη θεωρούν ως ανασταλτικό παράγοντα για την ενσωμάτωσή τους. Έτσι συχνά παρατηρείται ότι παύουν να τη χρησιμοποιούν και να

τη θεωρούν υποδεέστερη της ελληνικής (Μπερερής, Σιασιάκος και Λαζακίδου, 2007, σελ. 31-36).

Οι γλώσσες αυτές ενδέχεται να είναι ανεξάρτητες η μία από την άλλη ή να αποτελούν εκφάνσεις της ίδιας γλώσσας (Δαμανάκης, & Σκούρτου, 2001). Αυτό καθιστά επιτακτική την ανάγκη για την ύπαρξη μίας διαπρογραμματικής γλωσσικής τακτικής, που θα υπόκειται στην ευθύνη του εκπαιδευτικού. Πρέπει το γεγονός ότι μεγάλη μερίδα του μαθητικού πληθυσμού μιλάει δύο γλώσσες να αξιοποιείται σωστά και αποτελεί ακαδημαϊκό προνόμιο για τον μαθητή και όχι εμπόδιο κατά τη μαθησιακή διαδικασία. Η απουσία της μητρικής γλώσσας του μαθητή, προκαλεί στο παιδί σύγχυση, άγχος, αίσθηση κατωτερότητας σε σχέση με τους υπόλοιπους μαθητές και τελική απόσταση ανάμεσα στον μαθητή και στο σχολείο (Ανδρούσου & Ασκούνη, 2009).

Είναι εξαιρετικά σημαντικό να αναπτυχθούν τεχνικές της διγλωσσίας και αντίστοιχοι τρόποι στήριξής της. Το εγχείρημα αποδεικνύεται δύσκολο για κάποιον εκπαιδευτικό που δεν γνωρίζει παραπάνω από μία γλώσσα και έχει να διαχειριστεί ένα μεγάλο αριθμό μαθητών. Κάποιες από τις τεχνικές που μπορεί να ακολουθήσει είναι: η εκμάθηση βασικών εννοιών και λέξεων στη μητρική γλώσσα των μεταναστών, η χρήση κασετών και ιστοριών, οι πινακίδες και οι ετικέτες με γράμματα και η στενή συνεργασία των εκπαιδευτικών με έμπειρους δίγλωσσους γονείς-κηδεμόνες αλλά και με άλλους συναδέλφους που διδάσκουν ξενόγλωσσα μαθήματα στο πλαίσιο του εβδομαδιαίου ωρολόγιου προγράμματος (Αθανασίου & Γκότοβος, 2002, σελ. 23-44).

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η μετανάστευση είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο που δε είναι γνώρισμα μόνο της σύγχρονης εποχής. Η μετανάστευση κάνει την εμφάνιση της ήδη από τα πρώιμα χρόνια της ανθρώπινης ύπαρξης παρόλα αυτά η αντιμετώπιση της συνεχίζει να απασχολεί τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση στόχευε όλα αυτά τα χρόνια σε μια ενιαία και ομοιόμορφη μεταναστευτική πολιτική που θα αφορούσε τόσο τη νόμιμη όσο και την παράνομη μετανάστευση καθώς και την ένταξη και διαμονή των μεταναστών και προσφύγων στη χώρα υποδοχής. Η ευρωπαϊκή Ένωση και το Ευρωπαϊκό συμβούλιο προκειμένου να διαχειριστούν τη μεταναστευτική κρίση προχώρησαν σε αποφασιστικά βήματα όπως η δημιουργία hotspots, η δημιουργία Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής για τη φύλαξη των χερσαίων και θαλάσσιων συνόρων. Επίσης τα κράτη μέλη άρχισαν να οργάνωνται σε θεσμικό πλαίσιο ώστε να αντιμετωπίσουν την παράτυπη μετανάστευση και να διαχειριστούν τα σύνορα τους. Πολύ σημαντικός στη διαδικασία διαχείρισης και ένταξης των μεταναστών είναι ο ρόλος της εκπαίδευσης και του σχολείου. Μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος επιχειρείται η καταπολέμηση ρατσιστικών συμπεριφορών, η ομαλή ένταξη των μεταναστών στην κοινωνία και η αρμονική συνύπαρξη γηγενών και αλλοδαπών στην ελληνική κοινωνία.

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να μελετηθεί το φαινόμενο της μετανάστευσης και στη Ευρώπη αλλά και στη χώρα μας καθώς και να αναλυθεί ο τρόπος με τον οποίο διαχειρίστηκε από τις ευρωπαϊκές και ελληνικές αρχές. Μέσω της συγκεκριμένης εργασίας επιχειρείται επίσης να μελετηθεί το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και η εκπαιδευτική πολιτική που εφαρμόζεται προκειμένου να ενταχθούν ομαλά τα παιδιά των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία, να μάθουν την ελληνική γλώσσα και κουλτούρα καθώς να μάθουν να συνυπάρχουν αρμονικά με τους γηγενείς. Στην πολυπολιτισμική κοινωνία που ζούμε μέσω της διαπολιτισμικής κοινωνίας θα μπορέσουν τόσο οι αλλοδαποί μαθητές όσο και οι γηγενείς να μάθουν να συνυπάρχουν και να σέβονται τη διαφορετικότητα. Μέσω της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης θα διδαχθούν πέρα από γνώσεις και αξίες που θα είναι σημαντικές για το μέλλον τους στη χώρα υποδοχής. Αυτές οι αξίες είναι ο σεβασμός στη διαφορετικότητα, η αλληλοκατανόηση, η ισότητα, η αποδοχή της ετερότητας και η κοινωνική δικαιοσύνη.

Σε αυτό το πλαίσιο πρέπει να λειτουργήσει το κράτος και η μεταναστευτική πολιτική ώστε να καταστεί εφικτή η ομαλότερη ένταξη των μαθητών μεταναστών στην εκπαίδευση και την κοινωνία. Θα πρέπει σε παγκόσμιο και εθνικό επίπεδο να κυριαρχήσει μια πολιτική που θα πρεσβεύει τα ίσα δικαιώματα για όλους, μια πολιτική χωρίς διακρίσεις με σεβασμό στη διαφορετικότητα και την αλληλεγγύη όπου θα δίνονται ίσε ευκαιρίες σε όλους ανεξαρτήτως θρησκείας, χρώματος, πολιτικών πεποιθήσεων και γλώσσας. Είναι πολύ σημαντικό οι μαθητές μετανάστες να μάθουν τη γλώσσα της χώρας υποδοχής αλλά ταυτόχρονα να διατηρήσουν τη μητρική τους γλώσσα και κουλτούρα έτσι μόνο θα μπορέσουν να καταλάβουν και να εκτιμήσουν τη διαφορετικότητα. Μαθαίνοντας τη γλώσσα της χώρας υποδοχής θα μπορέσουν να ενταχτούν ομαλότερα στην κοινωνία. Πολύ σημαντική είναι και η συμβολή του εκπαιδευτικού και της οικογένειας που θα πρέπει να συνεργαστούν ώστε να στηρίξουν το παιδί σε αυτή του την προσπάθεια.

Το σχολείο προκειμένου να μπορέσει να ανταποκριθεί στις καινούργιες συνθήκες που προκύπτουν από την πολυπολιτισμική κοινωνία που ζούμε είναι απαραίτητο να προχωρήσει σε αλλαγές τόσο στη δομή όσο και στο περιεχόμενο του και να μπορέσει να αξιοποιήσει την ανομοιογένεια του πληθυσμού. Πρέπει να θέσει ως προτεραιότητα την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να προωθήσει την αλληλεγγύη, τη συνεργασία και το διαπολιτισμικό σεβασμό. Το σχολείο πρέπει να γίνει φορέας όχι μόνο γνώσεων αλλά και αξιών όπως ο σεβασμός και η ελευθερία. Τα παιδιά πρέπει να μάθουν να αντιμετωπίζουν τη διαφορετικότητα του άλλου ως ένα θετικό στοιχείο. Όλα αυτά θα βοηθήσουν να διαμορφωθεί μια κοινωνία δημοκρατική και δίκαιη.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αβδελά Έ., (1997). *Η συγκρότηση της εθνικής ταυτότητας στο ελληνικό σχολείο. "εμείς" και οι "άλλοι"*. Στο: Α. Φραγκουδάκη & Δραγώνα Θ. (επιμ.), *Τι είν' η πατρίδα μας; - Εθνοκεντρισμός στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σ.27-45.

Ανδρούσου Αλ., Ασκούνη Ν., (2007). *Ετερογένεια στο σχολείο*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Ανδρούσου Αλ., Ασκούνη Ν., (2009). *Πολιτισμική Ετερότητα και Ανθρώπινα Δικαιώματα. Προκλήσεις για την εκπαίδευση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Αθανασίου Λ., & Γκότοβος Α., (2002). *Η διγλωσσία των διαφορετικών. Αντιλήψεις και στάσεις των εκπαιδευτικών προσχολικής ηλικίας απέναντι στην διγλωσσία των μεταναστών και των παλιννοστούντων μαθητών*. *Επιστήμες Αγωγής*, 4/2002, 23-44.

Αφουξενίδης Α., Σαρρής Ν., Τσακηρίδη Ό., (2012). *Ένταξη των Μεταναστών: Αντιλήψεις, Πολιτικές, Πρακτικές*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών

Βγενόπουλος Κ., (1998). *Πρόσφυγες και μετανάστες στην ελληνική αγορά εργασίας*. Αθήνα: ΕΚΕΜ.

Γεωργογιάννης Π., (1999). *Θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, κοινωνικοψυχολογικές προσεγγίσεις στην εκπαίδευση - διαπολιτισμική αγωγή*. Αθήνα: Gutenberg.

Γκόβαρης Χρ., (2001). *Εισαγωγή στην διαπολιτισμική εκπαίδευση*. Εκδόσεις Ατραπός.

Γκότοβος Α., Μάρκου Γ., (2004). *Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης-Προκλήσεις και Προοπτικές βελτίωσης*, στο Μάρκου Γ., Σκούρτου Ε., Βρατσάλης Κ., Γκόβαρης Χ. (επιμ.), *Μετανάστευση στην Ελλάδα και Εκπαίδευση*, ΙΜΕΠΟ.

Δαμανάκης Μ., (1989). *Πολυπολιτισμική - Διαπολιτισμική Αγωγή: Αφετηρία, στόχοι, προοπτικές*. Τα Εκπαιδευτικά (16).

Δαμανάκης Μ. & Σκούρτου Ε., (2001): *Ζητήματα Ορολογίας σχετικά με τη Διγλωσσία και τη Δίγλωσση Εκπαίδευση. Πρακτικά Συνεδρίου «Μάθηση και Διδασκαλία της Μητρικής και ως Δεύτερης Γλώσσας*. Τόμος Β', Αθήνα: Ατραπός

Δρετάκης Μ., (2001). *Ξεπέρασαν το 5% του μαθητικού πληθυσμού τα Παιδιά Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών στα σχολεία*. Σύγχρονη Εκπαίδευση, τ. 119, (38-43).

ΕΛΣΤΑΤ, (2018). *Υπολογιζόμενος Πληθυσμός και Μεταναστευτικές Ροές της Χώρας Έτους 2017*. Δελτίο τύπου Πειραιάς: Ελληνική Δημοκρατία.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2015 δ). Στόχοι της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» διαθέσιμο στο http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_el.htm

Ζωγράφου Α., (2003), *Διαπολιτισμική Αγωγή στην Ευρώπη και στην Ελλάδα*. Εκδόσεις Τυπωθήτω.

Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής, (2007). *Αναλυτική Μελέτη για τις επιπτώσεις του Μεταναστευτικού Φαινομένου στην Κοινωνική Ασφάλιση*.

Κασιμάτη Κ., (1984). *Μετανάστευση - Παλιννόστηση. Η προβληματική της δεύτερης γενιάς*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

Καλοφορίδης Β., (2014). *Ταυτότητα, μετανάστευση και διαπολιτισμική εκπαίδευση στην σύγχρονη Ελλάδα*. Επιστημονικό Εκπαιδευτικό Περιοδικό “εκπαιδευτικός κύκλος”, Τόμος 2, Τεύχος 1.

Κανελλόπουλος Κ. Ν., Γρέγου Μ., Πετραλιάς Α., (2006). *Παράνομοι μετανάστες στην Ελλάδα*. Αθήνα: Κέντρο Προγραμματισμού και Κοινωνικών Ερευνών.

Καψάλης Απ., (2009^α). Το αξίωμα της επιλεκτικής μετανάστευσης ως απάντηση στις προκλήσεις του 21^{ου} αιώνα. Κοινωνική Συνοχή και Ανάπτυξη, τομ. 4 τευχ. 1 σ.σ. 63-76.

Κογκίδου Δ., Τρέσσου-Μυλωνά Ε., Τσιάκαλος Γ., (1997). *Κοινωνικός αποκλεισμός και εκπαίδευση. Η περίπτωση των γλωσσικών μειονοτήτων στην Δυτική Θεσσαλονίκη*. Στο Ε. Σκουρτού (επιμ.) *Θέματα Διγλωσσίας και Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Νήσος.

Κόντης Α., Πετράκου Η., Τάτσης Ν., Χλέπας Ν., (2005). *Ευρωπαϊκή και Ελληνική Πολιτική Ασύλου: Κέντρα Υποδοχής Προσφύγων και Αιτούντες Άσυλο με απορριφθείσα αίτηση στην Ελλάδα*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Κοτζαμάνης Β., Αγοραστάκης Μ., Πηλείδης Α., Σταθάκης Δ., (2006). *Οι αλλοδαποί στην Ελλάδα, χωρική ανάλυση των δημογραφικών τους χαρακτηριστικών και της συμβολής τους στις πληθυσμιακές μεταβολές (1991-2001)*. Ερευνητικές Εργασίες ΕΔΚΑ, 6, Βόλος.

Κοτζαμάνης Β. και Καρκούλη, Α. (2016) *Οι μεταναστευτικές εισροές στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία: ένταση και βασικά χαρακτηριστικά των παρατύπων εισερχόμενων ως και των αιτούντων άσυλο*. Ερευνητικές Εργασίες ΕΔΚΑ, Τεύχος 26

Κόφφας Σ., κ.α. (2016). *Εθνικό Σχέδιο Δράσης και Προτάσεις Αντιμετώπισης του Trafficking στην Ελλάδα*. Κοινωνική Πολιτική Τομ. 6.

Λαζακίδου Γ., Μπερερής Π., Σιασιάκος Κ., (2007). *Πολυπολιτισμική εκπαίδευση και αξιοποίηση της μέσω των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνιών*. Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

Λάμνιαν Κ., (2001). *Κοινωνιολογική θεωρία και εκπαίδευση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Λεοντίδου Λ., (1989). *Πόλεις της σιωπής. Εργατικός εποικισμός της Αθήνας και του Πειραιά 1909-1940*. Αθήνα: Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα ΕΤΒΑ.

Λιανός Θ., Μπένοθ Θ., (2003). *Η εγκληματικότητα των αλλοδαπών : Τα στατιστικά δεδομένα*. Αθήνα: Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών.

Λιανός Θ., (2009). *Ανθρώπινη κατάσταση και κοινωνική δικαιοσύνη*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg

Μάρκου Γ., (1995). *Εισαγωγή στην διαπολιτισμική εκπαίδευση, Ελληνική και διεθνή εμπειρία*, Αθήνα: Εκδόσεις Αθήνα.

Μάρκου Γ., (1996). *Η πολυπολιτισμικότητα της ελληνικής κοινωνίας. Η διαδικασία διεθνοποίησης και η αναγκαιότητα εκπαίδευσης*. Αθήνα.

Μουσούρου Λ., (1991). *Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα και στην Ευρώπη*. Αθήνα: Gutenberg.

Μπαλτατζής Δ., Νταβέλος Π., (2009). *Η σημασία της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στο σύγχρονο σχολείο και τα προβλήματά της*. Ανακοίνωση στο 12ο Διεθνές Συνέδριο ΚΕ.Δ.ΕΚ, Πάτρα. Διαθέσιμο στο: http://6dim-diapolefth.thess.sch.gr/Greek/Diapolitismiki_Ekpaidefsi/EishghseisDiapolEkpshs/EishghseisDiapolEkpshs2009/i_simasia_tis_diapolitismikis_ekpaidefsis.pdf

(Ανακτήθηκε: 28/10/2020)

Ναζάκης Χ., Χλέτζος Μ., (2001). *Μετανάστες και μετανάστευση: Οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές πτυχές*. Αθήνα: Πατάκης.

Νικολάου Γ., (1999). *Πολυπολιτισμική εκπαίδευση στο ελληνικό σχολείο. Παιδαγωγική και διδακτική προσέγγιση της δράσης των εκπαιδευτικών με στόχο την ομαλή ένταξη των μαθητών με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες*. Διδακτορική Διατριβή, Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Αθηνών.

Νικολάου Γ., (2000). *Παιδαγωγικές προσεγγίσεις της πολυπολιτισμικότητας στην κατάρτιση των εκπαιδευτικών*. ΜΑΚΕΔΟΝΟΝ, Α.Π.Θ.-Παιδαγωγική Σχολή Φλώρινας, Ο.Κ.Ε., 2003, *Η μετανάστευση και η συνεργασία μεταξύ των κρατών στη Μεσόγειο*. Πολυγραφημένο Κείμενο.

Νικολάου Γ., (2000). *Ένταξη και εκπαίδευση των αλλοδαπών στο σχολείο*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Νικολάου Γ., (2005). *Διαπολιτισμική Διδακτική. Το νέο περιβάλλον. Βασικές αρχές*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Νόβα Χ. Κ., (2007). *Κοινωνικοποίηση. Η γέννηση του κοινωνικού υποκειμένου*. Αθήνα: Gutenberg.

Οικονομίδου Β., (1961). *Θέματα αποδημίας - μεταναστεύσεως και διαβατήρια*. Αθήνα. Παλαιολόγου Ν., (2005). *Διαπολιτισμική ετοιμότητα και διαπολιτισμική ικανότητα: Νέες διαστάσεις στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών*, στο Κυρίδης Α., Ανδρέου Α. (επιμ.), *Όψεις της ετερότητας*, Gutenberg, 233-252.

Παλαιολόγου Ν., Ευαγγέλου Ο., (2011). *Διαπολιτισμική Παιδαγωγική. Εκπαιδευτική Πολιτική για Παιδιά Μεταναστών*. Αθήνα: Πεδίο.

Παλάντζας Μ., (2016). *Χωροθέτηση Προσωρινών Δομών Φιλοξενίας για Διερχόμενους Μεταναστευτικούς Πληθυσμούς στην Π.Ε. Θεσσαλονίκης* Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Πολυτεχνική Σχολή, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης.

Παλαιολόγου Ν., (2005). *Διαπολιτισμική ετοιμότητα και διαπολιτισμική ικανότητα: Νέες διαστάσεις στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών*. Στο Κυρίδης Α., Ανδρέου Α. (επιμ.), *Όψεις της ετερότητας*, Gutenberg, 233-252.

Παπαγιάννης Δ., *Ο χώρος της ασφάλειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, 2008, Αθήνα-Αθήνα, εκδ. Α. Σάκκουλα

Πατινώτης Π., (1990). *Εξάρτηση και μετανάστευση : Η περίπτωση της Ελλάδας*. Αθήνα: ΚΕΠΕ.

Παύλου Μ., (2004). *Οι μετανάστες 'σαν κι εμάς': όψεις της απόκρισης στο μεταναστευτικό φαινόμενο στην Ελλάδα και την Ευρώπη*. Στο: Μ. Παύλου & Δ. Χριστόπουλος (επιμ.). *Η Ελλάδα της μετανάστευσης: κοινωνική συμμετοχή, δικαιώματα και ιδιότητα του πολίτη*. Αθήνα: Κριτική & Κέντρο Ερευνών Μειονοτικών Ομάδων, σ.σ. 39-87.

- Πετρινώτη Ξ., (1993). *Η μετανάστευση προς την Ελλάδα*. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Πετρόπουλος Ν., (1991). *Κοινωνικοοικονομική Κινητικότητα των Απόδημων Ελλήνων*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού.
- Πουλοπούλου – Εκμέ Η., (2007). *Η μεταναστευτική πρόκληση*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Ροντιέ Κ., (2016). *ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ και ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ απαντήσεις σε αναποφάσιστους, ανήσυχους και επιφυλακτικούς*. (μτφρ. Νίκος Κούρκουλος), Αθήνα: ΕΚΔΟΣΕΙΣ του ΕΙΚΟΣΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ.
- Σταύρου Σ., (1992). *Ο νόμος 1975/91 για τον έλεγχο των αλλοδαπών, κάτω από το πρίσμα των διεθνών συμβάσεων για τα δικαιώματα του ανθρώπου, του πρόσφυγα και του μετανάστη*. Νομικό Βήμα, τ. 40, σ. 959-968.
- Γεωργούλας Σ., (2001). *Η νέα μεταναστευτική κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα και η νομιμοποίησή τους*. Σ.σ. 206-207 «Μετανάστες στην Ελλάδα», Εκδόσεις «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ»
- Τριανταφυλλίδου Α., (2005). *Ελληνική Μεταναστευτική Πολιτική: Προβλήματα & Κατευθύνσεις*. ΕΛΙΑΜΕΠ
- Τρουμπέτα Σ., (2012). *Το προσφυγικό και μεταναστευτικό ζήτημα: διαβάσεις και μελέτες συνόρων*, Αθήνα: Παπαζήση.
- Τσαούσης Δ., (1985). *Η κοινωνία του ανθρώπου: εισαγωγή στην κοινωνιολογία*. (3η εκδ.). Αθήνα: Gutenberg.
- Τσαούσης Δ., (1991). *Η Κοινωνία του ανθρώπου, Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία*. Αθήνα, Gutenberg
- Τσιάκαλος Γ., (2000). *Οδηγός Αντιρατσιστικής Εκπαίδευσης*. (1η εκδ.) Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Φίλης, Κ. (2017). *ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ, ΕΥΡΩΠΗ, ΑΝΑΣΦΑΛΕΙΑ, ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ*.
Αθήνα: ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Χλέτζος Μ., (2005). *Η πολιτική οικονομία της μετανάστευσης: Επιπτώσεις στον αγροτικό τομέα*. Αθήνα.

Green N. L., (2004). *Οι δρόμοι της μετανάστευσης, Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις*. Εκδόσεις Σαββάλας

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΕΙΑ

Arapoglou V., (2006). *Immigration, segregation and urban development in Athens: the relevance of the LA debate for Southern European metropolises*. The Greek Review of Social Research, 121 (C), pp. 11-38.

Banks J., (2004). *Εισαγωγή στην Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση*. (επιλ.-πρόλογος: Κουτσουβάνου, Ε.). Αθήνα: Παπαζήσης.

European Commission, (2015). *Report on the Implementation of the hotspots in Greece*. Σ.σ. 12: *The EU has agreed with Turkey a joint action plan which should lead to a measurable reduction of refugees entering Greece from Turkey*, bit.ly/1OxcXf1

Kandyli G., Maloutas T., Sayas J., (2012). *Immigration, Inequality and diversity*. International Journal of Urban and Regional Research, 31, pp.733–758.

Ming YehLee, Shenred V., (2002). *Socialization and immigrant student, learning in adult education programs*. Willy periodicals inc.

Gropas R., Triandafyllidou A., (2007). *Cultural Diversity in Greek Public and Political Discourses*. ELIAMEP

Vandenbroeck M., (2004). *Με τη ματιά του Γέτι. Η καλλιέργεια του σεβασμού του*

άλλου στην εκπαίδευση. Αθήνα: Νήσος, σελ. 110-112.

Wittgenstein L., (1953). *Philosophical Investigations*. Macmillan Publishing Company

ΑΡΘΡΑ

Συρίγος Α., (20-12-2015). *Που και πως χάθηκε ο έλεγχος στο μεταναστευτικό*, Η Καθημερινή, διαθέσιμο στο: <http://bit.ly/2d47Zvv>

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2015), C53 *Το Πρόγραμμα της Χάγης: Ενίσχυση της Ελευθερίας, της Ασφάλειας και της Δικαιοσύνης στην Ευρωπαϊκή Ένωση*.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γεμενετζή Γ., Παπαγεωργίου Μ., (2017). *Χωρικές και κοινωνικές διαστάσεις των οικιστικών πολιτικών για τους μετανάστες και πρόσφυγες της Ελλάδας: μια κριτική επισκόπηση*. Ηλεκτρονικά διαθέσιμο: <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/ekke/article/view/14709>

Γεωργιοπούλου (2017), <http://kathimerini.gr>

Τζωρτζοπούλου Μ., Κοτζαμάνη Α., (2008). *Η εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών Διεύρυνση των προβλημάτων και της προοπτικής επίλυσής τους*. Αθήνα, εκδ. Εθνικό κέντρο ερευνών, σελ 28 αναρτήθηκε από https://www.ekke.gr/publication_files/ikpaideusi-ton-allodapon-mathiton-diereunisiton-provlimaton-kai-tis-prooptikis-epilisis-tous

Pratsinakis M., Hatziprokopiou P., King R., (2017). *Beyond Migration Binaries and Linear Transitions: The Complexification of Greece's Migratory Landscape at Times of Crisis*. Ηλεκτρονικά διαθέσιμο: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=mwp92.pdf&site=252>

Μπατρακούλης Θ., *Πολύπλευρη κρίση και δημοκρατικές πρωτοβουλίες*. Ηλεκτρονικά

διαθέσιμο: http://www.elesme.gr/elesmegr/periodika/t55/t55_11.html

http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/crisis-and-terrorism/crisis-management/index_en.htm

<https://www.hlhr.gr/hlhr-aedh-joint-statement/>

<https://terrapapers.com/lathrometanastefsi-i-synthiki-douvliino-ii/>

<https://migration.iom.int/europe?type=arrivals>

<https://www.mfa.gr/brussels/monimi-antiprosopia-ee/ellada-sten-ee/europaikos-khoros-dikaious-elytherias-ka-i-asphaleia.html?page=3>

<http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18-EU-Turkey-statement/>

<http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/jha/2015/10/08/>

<http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/02/03-refugee-facility-for-turkey/>

<http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2016/03/07/>

http://www.historein.gr/2010/03/blog-post_5936.html

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

N.4310/1929

N. 1865/89

N.1975/1991

N. 2413/1996

N.2910/2001

N.3386/2005

N. 3879/10

N.3838/2010
N.3907/2011
N.4018/2011 βάσει της 380/2008/ΕΚ
N.4052/2012
N.4084/2012
N.4244/2014
N.4251/2014
N.4332/2015
N.4375/2016
N.4384/2016
N.4415/2016
Π.Δ. 435/84
άρθρο 56 ΠΔ 18/18
ΦΕΚ Α 154/10-10-1984

**ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ, ΕΠΙΣΗΜΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ, ΟΔΗΓΙΕΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ
ΕΝΩΣΗΣ**

Απόφαση 180647/ΓΔ4
Υ.Α. Φ1/63691/Δ1/2017
Υπουργική απόφαση – Φ10/20/Γ1/7-9-99
Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2015
Οδηγία 2003/109/ΕΚ
Οδηγία 2003/86/ΕΚ
Οδηγία 2004/83/ΕΚ
Οδηγία 2008/115/ΕΚ
Οδηγία 2009/521ΕΚ
Οδηγία 2009/50/ΕΚ